

บทที่ 5

การปฏิบัติการและวิเคราะห์

กระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้นำทางการศึกษา

การปฏิบัติการและวิเคราะห์การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้นำทางการศึกษา เป็นการวิจัยขั้นที่ 3 และขั้นที่ 4 ดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้นำทางการศึกษา

1.1 เลือกผู้นำทางการศึกษาและพื้นที่ปฏิบัติการ

1.2 เสริมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนให้ผู้นำทางการศึกษา

1.3 ผู้นำทางการศึกษาปฏิบัติการในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.4 ผลการเสริมสร้างผู้นำทางการศึกษาในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.4.1 กระบวนการเรียนรู้ของผู้นำทางการศึกษา

1.4.2 กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน

ขั้นที่ 4 สรุปแนวทางการเสริมสร้างผู้นำทางการศึกษาในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การปฏิบัติการในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้นำทางการศึกษา

การเลือกผู้นำทางการศึกษาและพื้นที่ปฏิบัติการ

การเลือกผู้นำทางการศึกษาและพื้นที่ปฏิบัติการ โดยเลือกผู้นำทางการศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด และเชิญมารับฟังการชี้แจงกระบวนการวิจัย เมื่อวันที่ 7 เมษายน พุทธศักราช 2552 ณ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สกสค.) จังหวัดสระแก้ว เพื่อให้ผู้ที่สนใจสมัครเข้าร่วมปฏิบัติการและเลือกหมู่บ้านที่ผู้นำทางการศึกษาเข้าร่วมปฏิบัติการแบบเจาะจง (Purpose) เป็นหมู่บ้านที่ปฏิบัติการ ดังนี้

1. ชุมชนบ้านห้วยญวน ชุมชนที่ 5 ตำบลท่าเกษม อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว มีครูและผู้บริหารสถานศึกษาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 3 คน ได้แก่

1.1 นายมังกร แก้วพัฒน์ อยู่บ้านเลขที่ 166 หมู่ที่ 2 ตำบลท่าเกษม อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านท่าเกษม ปฏิบัติงานในสถานศึกษาแห่งนี้ เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พุทธศักราช 2532 รวมเวลา 21 ปี

1.2 นางวรรณ ชมพู อยู่บ้านเลขที่ 86 ซอย 1 ตำบลสระแก้ว อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ตำแหน่งครูชำนาญการ (คศ.2) โรงเรียนบ้านท่าเกษม ปฏิบัติงานในสถานศึกษาแห่งนี้ เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พุทธศักราช 2544 รวมเวลา 9 ปี

1.3 นางปรางค์ อาทิตยวงศ์ อยู่บ้านเลขที่ 7 ซอย 22 ตำบลสระแก้ว อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ตำแหน่งครูชำนาญการ (คศ.2) โรงเรียนบ้านท่าเกษม ปฏิบัติงานในสถานศึกษาแห่งนี้ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พุทธศักราช 2545 รวมเวลา 7 ปี 6 เดือน

2. หมู่บ้านแก่งสี่เสียด หมู่ที่ 3 ตำบลสระขวัญ อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว มีครูและผู้บริหารสถานศึกษาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 2 คน ได้แก่

2.1 นายสะอาด ร่มจิตร อยู่บ้านเลขที่ 166 หมู่ที่ 3 ตำบลสระขวัญ อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบ้านแก่งสี่เสียด ปฏิบัติงานในสถานศึกษาแห่งนี้ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม พุทธศักราช 2541 รวมเวลา 12 ปี

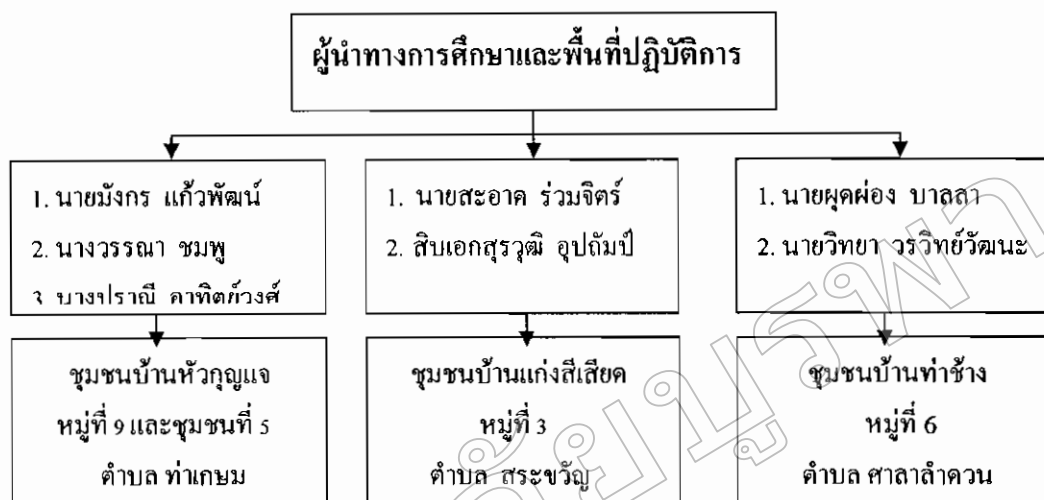
2.2 ส.อ.สุรวุฒิ อุปถัมภ์ อยู่บ้านเลขที่ 2/11 ซอย 2 เทศบาลสระแก้ว ตำบลสระแก้ว อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ตำแหน่งครูชำนาญการ (คศ.2) โรงเรียนบ้านแก่งสี่เสียด ปฏิบัติงานในสถานศึกษาแห่งนี้ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พุทธศักราช 2536 รวมเวลา 17 ปี

3. หมู่บ้านท่าช้าง หมู่ที่ 6 ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว มีครูและผู้บริหารสถานศึกษาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 2 คน ได้แก่

3.1 นายผดู่ บาลลา อยู่บ้านเลขที่ 166 หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านท่าช้าง ปฏิบัติงานในสถานศึกษาแห่งนี้ เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พุทธศักราช 2539 รวมเวลา 14 ปี

3.2 นายวิทยา วรวิทย์วัฒน์ อยู่บ้านเลขที่ 142 หมู่ที่ 6 ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ตำแหน่งครูชำนาญการ (คศ.2) โรงเรียนบ้านท่าช้าง ปฏิบัติงานในสถานศึกษาแห่งนี้ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พุทธศักราช 2536 รวมเวลา 17 ปี

ผู้นำทางการศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมปฏิบัติการและพื้นที่ปฏิบัติการ สรุป ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 ผู้นำทางการศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมปฏิบัติการและพื้นที่ปฏิบัติการ

เมื่อผู้นำทางการศึกษาสมัครเข้าร่วมปฏิบัติการ ได้เสนอร่างกิจกรรมการเรียนรู้ให้พิจารณาโดยกำหนดจัดการเรียนรู้ให้ผู้นำทางการศึกษา ดังนี้ วันที่ 16 เมษายน พุทธศักราช 2552 เรียนรู้ชุมชนต้นแบบ ณ ชุมชนบ้านหนองผูกเต่า ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว วันที่ 17 เมษายน พุทธศักราช 2552 ศึกษากิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชุมชนภาคตะวันออก (บ้านหนองผูกเต่า) ณ ชุมชนบ้านหนองผูกเต่า ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว เรียนรู้แนวคิด ทฤษฎี และทักษะกระบวนการเรียนรู้ การประเมินศักยภาพชุมชนและตนเอง แนวคิด และแนวปฏิบัติ และวางแผนกิจกรรมและปฏิทินการปฏิบัติงานร่วมกัน เมื่อวันที่ 21 เมษายน พุทธศักราช 2552 ณ ห้องประชุมสำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สกสค.) ผู้นำทางการศึกษาเห็นชอบร่างที่เสนอ จากนั้นผู้นำทางการศึกษารับเอกสารความรู้ชุมชนต้นแบบ แนวคิด และทักษะกระบวนการเรียนรู้ไปศึกษาล่วงหน้า

การเสริมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนให้ผู้นำทางการศึกษา

การเสริมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนให้ผู้นำทางการศึกษา ดังนี้

1. เรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนต้นแบบ ได้แก่ ชุมชนต้นแบบบ้านหนองผูกเต่า และชุมชนบ้านกิโลสาม
2. เรียนรู้กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชุมชนภาคตะวันออก (บ้านหนองผูกเต่า)
3. เรียนรู้แนวคิดกระบวนการเรียนรู้

4. เรียนรู้ทักษะกระบวนการเรียนรู้
5. เรียนรู้การประเมินศักยภาพชุมชนและตนเองร่วมกัน
6. เรียนรู้แนวคิดและแนวปฏิบัติกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน
7. เรียนรู้การวางแผนกิจกรรมและปฏิทินการปฏิบัติงานร่วมกัน

การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบ ได้แก่ ชุมชนบ้านหนองผูกเต่า และชุมชนบ้านกิโสดาม ดังนี้

ชุมชนบ้านหนองผูกเต่า ตั้งอยู่หมู่ที่ 13 ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว เกิดขึ้นในปีพุทธศักราช 2466 เนื่องจากประชาชนอพยพเข้ามาหาที่ทำกินที่มีความอุดมสมบูรณ์ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มหนองน้ำ ทิศเหนือและทิศตะวันตกมีแนวพระปรัง ทิศใต้มีแนวพระสะทิงไหลผ่าน ประชากรอพยพมาจากตำบลบ้านนา อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี การคมนาคมมีถนนทางหลวงแผ่นดินสายสุวรรณศร (หมายเลข 33) เชื่อมระหว่างจังหวัดปราจีนบุรี ผ่านหมู่บ้านไปจังหวัดสระแก้ว มีระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า โทรศัพท์ และประปาครอบคลุมทั้งพื้นที่ มีประชากร 138 ครัวเรือน จำนวน 720 คน มีวัด 1 แห่ง โรงเรียน 1 แห่ง แบ่งหมู่บ้านเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มถนนเก่า กลุ่มถนนใหม่ และกลุ่มหน้าบริษัท ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ ปลูग्มันสำปะหลัง ปลูกปัดส ผู้ประกอบการและรับจ้างทั่วไป มีฐานะปานกลาง มีผู้นำ 17 องค์กร แบ่งผู้นำออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำทางการศึกษา ผู้นำปกครอง ผู้นำภูมิปัญญา กลุ่มเด็กและเยาวชน ผู้นำที่สำคัญ ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำทางการศึกษา ประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีศาลเจ้าพ่อพระปรัง ประเพณีสงกรานต์สืบสานสายใยครอบครัวอบอุ่นชุมชนสมานฉันท์และประเพณีลอยกระทง กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ ประปาหมู่บ้าน ออมทรัพย์เพื่อการผลิต และตั้งจะสะสมทรัพย์ มีกองทุนสวัสดิการ 14 กองทุน ทำให้ชุมชนได้รับการยกย่องเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนภาคตะวันออกด้านประเพณีและวิถีชุมชน

ชุมชนบ้านกิโสดาม ตั้งอยู่หมู่ที่ 12 ตำบลท่าแยก อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว เกิดขึ้นในปีพุทธศักราช 2498 เนื่องจากประชาชนอพยพเข้ามาหาที่ทำกินที่มีความอุดมสมบูรณ์ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขาสูง ๆ ต่ำ ๆ ใกล้เขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา ประชาชนอพยพมาจากอำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี การคมนาคม มีถนนทางหลวงแผ่นดินสายสระแก้ว-คลองทราย ผ่านหมู่บ้านไปน้ำตกปางสีดาและอ่างเก็บน้ำท่ากระบาก มีระบบสาธารณูปโภคไฟฟ้า ทุกครัวเรือน อยู่ในเขตปกครองหมู่ที่ 9 บ้านคลองปลาโค ตำบลท่าแยก อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว แยกเป็นหมู่ที่ 12 บ้านกิโสดาม เมื่อวันที่ 15 เมษายน พุทธศักราช 2541 มีประชากร 195 ครัวเรือน จำนวน 879 คน มีวัด 2 แห่ง โรงเรียน 1 แห่ง แบ่งหมู่บ้านเป็น 7 คุ่ม ได้แก่ คุ่มกิโสดาม คุ่มกิโสดี คุ่มป่าขางชุม คุ่มเนินสำราญ คุ่มเทียนชัย คุ่มนางาม คุ่มเนินสายชล ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ เลี้ยงสัตว์และรับจ้างทั่วไป มีผู้นำ 14 องค์กร แบ่งเป็น 5 กลุ่ม

ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำทางการศึกษา ผู้นำปกครอง ผู้นำภูมิปัญญา กลุ่มเด็กและเยาวชน ผู้นำที่สำคัญ ได้แก่ ผู้นำทางการศึกษา และผู้นำภูมิปัญญา ประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณี ปราสาทผึ้ง ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน มีกิจกรรมการเรียนรู้ 10 กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ ธนาคารขยะ สัจจะสะสมทรัพย์ การอนุรักษ์และตัดพันธุ์ไผ่พื้นบ้าน การผลิตจุลินทรีย์/ สารสกัดชีวภาพ สมุนไพรพื้นบ้าน ทำให้ได้รับยกย่องเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนภาคตะวันออก ด้านเศรษฐกิจชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้ดังนี้

การเรียนรู้ของชุมชน เรียนรู้จากวิถีการดำรงชีพตั้งแต่ระดับบุคคล กลุ่ม องค์กร ชุมชน และเครือข่าย และเรียนรู้จากกิจกรรมร่วมกัน ได้แก่ กิจกรรมทางศาสนา วันสำคัญ ประเพณี ความเชื่อ กิจกรรมในวิถีชุมชน กองทุนสวัสดิการ และเครือข่ายการเรียนรู้

วิธีการเรียนรู้ ชุมชนเรียนรู้โดยวิธีการดังนี้

1. แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นซึ่งกัน เนื่องจากในวิถีการดำรงชีพประจำวัน และการประกอบอาชีพ ทำให้คนในชุมชนมีการพบปะ พูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันตามโอกาส และสถานที่ต่างๆ

2. เข้าเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ชุมชนมีพื้นที่สาธารณะเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่คนในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกันทุกเดือน โดยมีผู้นำทางการศึกษาทำหน้าที่วิทยากรกระบวนการ

3. ปรีกษาหรือขอคำแนะนำจากผู้รู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น คนในชุมชนเมื่อมีปัญหา หรือความต้องการในการพัฒนาจะปรึกษาและขอคำแนะนำจากผู้นำทางการศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำปกครอง ผู้นำทางศาสนา และกลุ่มแกนนำองค์กรชุมชน ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากหรือส่วนรวมจะใช้เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ้าเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือองค์กรภายนอกจะเชื่อมโยงให้มีการแก้ปัญหาหรือดำเนินการต่อไป

4. ศึกษาดูงาน คนในชุมชนเรียนรู้จากการศึกษาดูงานชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เช่น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ การผลิตสารสกัดชีวภาพ (จุลินทรีย์) ที่จังหวัดตราด การจัดการขยะ เครือข่ายของมูลนิธิชุมชนไท

5. ฟังบรรยายจากผู้รู้และวิทยากรภายนอก ชุมชนมีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ เช่น พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสระแก้ว เรื่องการจัดสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเอง ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว เรื่องการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ประธานศูนย์วัดดุจติบสมุนไพรวังน้ำเย็น เรื่องสมุนไพรและแพทย์แผนไทย วิทยากรจากชมรมรักษ์สระแก้ว เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

6. เข้าร่วมประชุม เช่น การเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม องค์กรชุมชน เครือข่ายการเรียนรู้ประเพณีและวิถีชุมชน เครือข่ายสัจจะสะสมทรัพย์ เครือข่าย

สวัสดิการชุมชน เครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ชุมชนภาคตะวันออก เครือข่ายแพทย์แผนไทย สมุนไพร พื้นบ้านและการสร้างเสริมสุขภาพ เครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่น เครือข่ายสิ่งแวดล้อมและ ธรรมชาติวิทยา เครือข่ายการศึกษาและการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้สู่ชุมชน เครือข่ายการอนุรักษ์ และคัดพันธุ์ไม้พื้นเมือง เครือข่ายเกษตรกรรมชาติและการผลิตสารสกัดชีวภาพ เครือข่ายธุรกิจ ชุมชน และเครือข่ายเด็กและเยาวชน เป็นต้น

7. เยี่ยมชมนิทรรศการ เช่น นิทรรศการพลิกฟื้นวิถีไท จัดโดยกองทุนชุมชนภาค ตะวันออก ที่จังหวัดปราจีนบุรี งานสืบสานวัฒนธรรมเบ็ญจบุรพาจังหวัดสระแก้ว กิจกรรม เครือข่ายความร่วมมือในภูมิภาคตะวันออก มหกรรมสินค้าชุมชน เป็นต้น

8. ปฏิบัติจริงในกิจกรรม เช่น กิจกรรมทางศาสนาและวันสำคัญ ประเพณีชุมชน วิถี การดำรงชีพของตน กลุ่ม องค์กร ชุมชนและเครือข่าย กองทุนสวัสดิการและเครือข่ายการเรียนรู้

9. ข้าราชการบารมี เช่น การจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง การจัดการกองทุนหมู่บ้าน การผลิตจุลินทรีย์ การผลิตไวน์ การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ กองทุนสวัสดิการและกลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น ช่องทางสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ คนในชุมชนใช้พูดคุยกันเองตามวิถีการดำรงชีพ ปรัชญาผู้รู้ กลุ่มองค์กร แกนนำชุมชน และนำความต้องการ (ปัญหา ความต้องการหรือความสนใจ) มาปรึกษา ผู้นำทางการศึกษา เพื่อประสานองค์กรชุมชน นำความต้องการเข้าสู่เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และหา แนวทางในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยผู้นำทางการศึกษาทำหน้าที่วิทยากรกระบวนการ และ เสริมความรู้ทางวิชาการ ในกรณีเร่งด่วนผู้นำทางการศึกษาจะประสานงานองค์กรชุมชนเปิดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกรณีเฉพาะ

ลักษณะของการเรียนรู้ เรียนรู้ในวิถีการดำรงชีพของครอบครัวแบบเศรษฐกิจพอเพียง ปลุกพืชผักและสมุนไพรพื้นบ้านไว้รับประทาน ทำให้รายจ่ายลดลงรายได้เพิ่มขึ้น และเรียนรู้ การประกอบอาชีพอย่างรู้เท่าทัน ใฝ่รู้ มุ่งมั่นพัฒนาตนเองตามลักษณะอาชีพของตน อย่างรู้เท่าทัน เหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลง เช่น ผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนผลิต ปฏิบัติงาน ในหน้าที่ด้วยจิตสำนึกและความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม (ระดับปัจเจกชน) สร้างวัฒนธรรมการออม โดยการเก็บออมเงินของตนเป็นประจำร่วมกัน ทำให้เกิดเป็นกองทุนสวัสดิการของชุมชน เพื่อ ช่วยเหลือเกื้อกูล ส่งเสริมและพัฒนาาร่วมกันในชุมชน เช่น กองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ ทำให้มี เงินทุนหมุนเวียนส่งเสริมอาชีพ การศึกษาและสวัสดิการคำรักษาพยาบาล เป็นต้น และรวมกลุ่ม เรียนรู้ร่วมกัน ทำให้มีกลุ่มเกิดขึ้นจำนวนมาก มีการแลกเปลี่ยนความรู้ บทเรียน และประสบการณ์ ร่วมกัน เช่น ประปาหมู่บ้าน ประมงพื้นบ้าน ช่างพื้นบ้าน เรียนรู้ร่วมกันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างกัน (ระดับกลุ่ม องค์กร) เกิดการเชื่อมโยงวิถีการดำรงชีพ กิจกรรมองค์กรและเครือข่ายมาเป็น วิถีเชิงวัฒนธรรมเรียนรู้ร่วมกันในประเพณีของท้องถิ่น ทำให้เกิดความผูกพัน ช่วยเหลือเกื้อกูล เสริมสร้างครอบครัวให้อบอุ่น ชุมชนสมานฉันท์อยู่ร่วมกันอย่างสงบ (ระดับชุมชนเครือข่าย)

การเรียนรู้กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชุมชนภาคตะวันออก ดังนี้

1. กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ ประกอบด้วย

1.1 กิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ ห้องสมุด เป็นสถานที่ศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ของคนในชุมชนด้านวัฒนธรรมและวิถีชุมชน มีเอกสาร ตำรา งานวิจัยและสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับชุมชน และสิ่งพิมพ์ที่เป็นความรู้ทั่วไปและส่วนบริการข้อมูลต่าง ๆ กิจกรรมพิพิธภัณฑ์วิถีชุมชนเป็นสถานที่เก็บรวบรวมเครื่องมือเกษตรและวิถีการดำรงชีพของชาวบ้าน เช่น คาคันได เครื่องสีฝัดข้าว สาแหกรก วัวป่น เกรียน เรือพาย ครกกระเดื่องตำข้าว กระบุง ตะกร้า แห สวีง เครื่องมือจับสัตว์ บางชนิด ตาชั่งคันชั่ง และอุปกรณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชาวนา และกิจกรรมศูนย์ประชุม อบรม สัมมนา มีเวทีสภาวิถีชุมชนแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ เวทีเครือข่ายประชาคมภูมิภาคตะวันออก ขนาดบรรจุ 150 คน มีวัสดุอุปกรณ์ เช่น ชุดโต๊ะหมู่บูชาพร้อมพระพุทธรูป โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องเสียง เป็นต้น

1.2 กิจกรรมการวิจัยและพัฒนา แผนการศึกษาคูณาน และกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรม 3 ประเพณี 17 วิถีขององค์กรชุมชน 14 กองทุนสวัสดิการ

1.3 กิจกรรมเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ เครือข่ายความร่วมมือขององค์กรชุมชนเช่น เครือข่ายสายใยวัฒนธรรมชุมชน ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว ศูนย์ใกล้เคียงรับข้อพิพาทหน่วยจัดตั้งที่ 2 ร่วมกับชุมชนของศาลจังหวัด และเครือข่ายความร่วมมือชุมชนทั้งภายในและนอกชุมชน

1.4 เวทีสภาวิถีชุมชน เป็นพื้นที่สาธารณะให้ชุมชนได้แสดงออก และดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ตั้งแต่การเตรียมการ การดำเนินกิจกรรม และการประเมินกิจกรรม ดังนี้ การเตรียมการ เริ่มต้นจากเวทีสภาวิถีชุมชน โดยผู้นำทางการศึกษาประสานงาน เลขานุการ ออกหนังสือเชิญ 17 กลุ่มองค์กรเข้าร่วมเวที มีพระครูสุนทรสารธรรมเป็นประธาน กรรมการวัดนำให้พระสวดมนต์ ผู้นำทางการศึกษาดำเนินการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการวิพากษ์บทเรียนและประสบการณ์ พร้อมกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมเวที อภิปราย แสดงความคิดเห็น และร่วมกันสรุปกิจกรรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน จากนั้นมีการมอบหมายผู้รับผิดชอบผ่านความเห็นชอบของสภา โดยมีเลขานุการบันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การจัดกิจกรรมประเพณี สงกรานต์สืบสานสายใยครอบครัวอบอุ่นชุมชนสามานฉันท ได้เปิดเวทีสภาวิถีชุมชน และมอบความรับผิดชอบให้ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และช่างพื้นบ้าน จัดสถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ กลุ่มสตรีแม่บ้านจัดเตรียมอาหารและรางวัลขอบคุณ กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นเตรียมหาไม้มงคลคำตันโพธิ์ เช่น ไม้คูณ (ต้นชัยพฤกษ์) และทำพานบายศรี กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข เตรียมการตรวจสุขภาพ วัดความดัน ตรวจเช็คเบาหวาน และประสานงานสถานีอนามัยออกหน่วยเคลื่อนที่ กลุ่มดนตรีพื้นบ้านเตรียมกองเชียร์รางวัลขอบคุณและการละเล่นในช่วงเล่นสงกรานต์

คณะกรรมการวัดเตรียมพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว กลุ่มเด็กและเยาวชน เข้าร่วมในพิธีกรรมและช่วยงานทุกขั้นตอน กลุ่มกองทุนวัฒนธรรม กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มประปา กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จัดเตรียมงบประมาณของขวัญ กลุ่มอาสาสมัครจิตอาสาดูแลความเรียบร้อย และรักษาความสงบ และศูนย์การเรียนรู้ ประสานงานผู้บริจาค เป็นต้น

การดำเนินกิจกรรม เมื่อได้รับมอบหมาย แต่ละองค์กรจะไปดำเนินการให้สำเร็จ โดยมีการปรึกษาหารือและปฏิบัติงานร่วมกัน มีการรายงานความก้าวหน้า อุปสรรค ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะดำเนินการ

การประเมินและสรุปกิจกรรม จะกระทำไปพร้อม ๆ กับกรดำเนินกิจกรรม เป็นการประเมินแบบเสริมพลังเพื่อยกระดับให้งานก้าวหน้า และประเมินเมื่อเสร็จกิจกรรมเพื่อสรุปบทเรียนที่เกิดขึ้น

2. เข้าร่วมเรียนรู้กิจกรรมประเพณีสงกรานต์สืบสานสายใยครอบครัวอบอุ่นชุมชน
 สมานฉันท์ ผู้นำทางการศึกษาเข้าร่วมกิจกรรม โดยร่วมจัดเตรียมพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งชาวบ้านแต่ละคนจะนำอัฐิ (กระดูก) ของญาติออกมาทำพิธีร่วมกัน (บริเวณที่จะทำพิธี) จากนั้น เป็นพิธีสงฆ์และถวายภัตตาหารพระสงฆ์ ฝ่ายสาสนพิธีจะโยงสายสิญจน์จากพระพุทธรูปมายังกระดูก ญาตินำอาหารคาวหวานพร้อมปักธูปเทียนลงบนอาหารที่อยู่ในถาด วางลงตรงโกศกระดูกของญาติ แล้วเขียนชื่อญาติที่เราจะอุทิศส่วนกุศลไปให้ คณะกรรมการจะนำรายชื่อไปจุดไฟเผาและทำพิธีทอดผ้าป่ากองทุนวัฒนธรรม หลังเสร็จพิธีสงฆ์รับประทานอาหารร่วมกัน ซึ่งส่วนหนึ่งกลุ่มสตรีแม่บ้านเป็นผู้จัดเตรียมไว้ตามที่ได้รับมอบหมาย อีกส่วนหนึ่งผู้มี จิตศรัทธา นำมาบริจาค มีการเล่นรำวงย้อนยุค แคนประยุกต์ (ดนตรีพื้นบ้าน ประกอบด้วย กีตาร์ พิณ กลองชุด แตร เป็นหลัก) ผู้นำทางการศึกษาเข้าร่วมรำวงย้อนยุคบนเวที ด้วยความเป็นกันเอง ร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญผู้สูงอายุ พิธีคำโปร้เงิน โปร้ทอง สรงน้ำพระสงฆ์และผู้สูงอายุ มอบปัจจัยแด่พระสงฆ์และของขวัญผู้สูงอายุ เล่นสาดน้ำสงกรานต์และก่อเจดีย์ทรายเป็นอันเสร็จพิธี

การเรียนรู้แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

การเรียนรู้แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ ผู้นำทางการศึกษาเรียนรู้ โดยวิธีการศึกษาเอกสารความรู้ การเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันที่ละแนวคิด การเชื่อมโยงแนวคิด ทฤษฎี กระบวนการเรียนรู้กับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนต้นแบบอย่างเป็นรูปธรรม เสริมความรู้จากการสังเคราะห์ประเด็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนต้นแบบในเวทีเสวนาจากผู้วิจัย และร่วมกันสรุปความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีกระบวนการเรียนรู้ของ คาร์ล โรเจอร์ส ที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเป็นคนดี มีคุณค่าและต้องการการยอมรับนับถือจากผู้อื่น แนวคิดของ เจอร์เก้น ฮาเบอร์มาส ที่กล่าวว่า มนุษย์ต้องการความรู้ (Knowledge) และการเรียนรู้ 3 รูปแบบ คือ การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติ

(Instrumental Learning) เป็นการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายในการแก้ปัญหา (Task-Oriented Problem Solving) การเรียนรู้เพื่อการสื่อสาร (Communicative Learning) เป็นการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของสิ่งที่คนอื่น ๆ สื่อสารและการเรียนรู้หรือการศึกษาเพื่อความเป็นไท (Emancipatory Learning) เป็นการศึกษาที่สร้างคนหรือกลุ่มให้มีหรือไม่มีพลังอำนาจ และแนวคิดของ แจ็ค ดี เมซิโรว์ สรุปได้ว่า บุคคลจะเกิดการเรียนรู้เมื่อมีการวิพากษ์ประสบการณ์เดิมกับสถานการณ์ ทำให้มีการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์เป็นความรู้ใหม่

การเรียนรู้ทักษะกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

การเรียนรู้ทักษะกระบวนการเรียนรู้ ผู้นำทางการศึกษาได้เรียนรู้ล่วงหน้าตั้งแต่วันที่ 7 เมษายน พุทธศักราช 2552 โดยวิธีการศึกษาเอกสารความรู้ จากนั้นได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในเวทีเสวนาเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ชุมชนต้นแบบ และกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนบ้านหนองผูกเค่า การเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันที่ละทักษะ การเชื่อมโยงทักษะกระบวนการเรียนรู้ในเวทีเรียนรู้ชุมชนต้นแบบอย่างเป็นรูปธรรม เสริมความรู้จากการสังเคราะห์ประเด็นทักษะกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกันสรุปความรู้เกี่ยวกับทักษะกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

1. ทักษะการเรียนรู้ร่วมกัน ประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้ร่วมกันและทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การซักถาม การสื่อสารสร้างความเข้าใจ ขยายแนวคิดกับชุมชน การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์กระบวนการ การนำเสนอข้อมูล การสรุปและสังเคราะห์ประเด็น การกระตุ้นผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้มีส่วนร่วม การฟังอย่างตั้งใจ การแสดงความคิดเห็น และการระดมความคิดเห็น การดำเนินกิจกรรม การประเมินกิจกรรม การปรับปรุงและพัฒนากิจกรรม
2. ทักษะการสร้างพลังชุมชน ได้แก่ การเชื่อมโยงความรู้ของบุคคลในวิถี การดำรงชีพ นำมาจัดการความรู้และภูมิปัญญาของชุมชน การทำงานร่วมกัน การมีส่วนร่วมของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ การสร้างกลไกกระบวนการเรียนรู้ การวางแผนจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การกำหนดประเด็นรูปแบบกระบวนการจัดเวที การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย บทบาทผู้เข้าร่วมเวที องค์ประกอบที่ประชุมเกี่ยวกับสถานที่ อาหาร คู่มือ เอกสาร และใบงาน ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รูปแบบการจัดเวที ที่นั่งของผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ทำให้มีความรู้สึกถึงความเท่าเทียมและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม สามารถสังเกตอิริยาบถของแต่ละคนอย่างชัดเจน การเชื่อมโยงภูมิปัญญาของชุมชนให้เกิดการรวมตัวเป็นกลุ่มองค์กรและเครือข่าย การสร้างเวทีกระบวนการเรียนรู้ เป็นต้น

ผลการเรียนรู้ ทำให้ผู้นำทางการศึกษาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเรียนรู้ร่วมกัน มีความรู้เกี่ยวกับชุมชน มีความรู้เกี่ยวกับทักษะกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างพลังชุมชน และได้เรียนรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำที่มีจิตสาธารณะ ดังนี้

1. จิตสำนึกวิพากษ์ ได้แก่ การวิพากษ์ประสบการณ์เดิมกับกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถสรุปทบทวนที่เกิดขึ้น สังเคราะห์เป็นความรู้ใหม่ และปรับเปลี่ยนความคิดใหม่

2. จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ได้แก่ ความมุ่งมั่นให้เกิดความสำเร็จในการทำงานเพื่อส่วนรวม การเสียสละความรู้ ภูมิปัญญา เวลาและทุนทรัพย์ ความเอื้ออาทร ถ้อยทีถ้อยอาศัย รับฟังความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล กล้าแสดงออก มีความเป็นประชาธิปไตย และยอมรับการเปลี่ยนแปลง

การเรียนรู้การประเมินศักยภาพชุมชนและตนเองร่วมกัน ดังนี้

การเรียนรู้จากการประเมินศักยภาพชุมชนและตนเองร่วมกันตามการรับรู้ของผู้นำทางการศึกษา คือ การประเมินศักยภาพชุมชน โรงเรียน และผู้นำทางการศึกษา

1. ชุมชนบ้านห้วยกุญแจ ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 และชุมชนที่ 5 เทศบาลตำบลท่าเกษม อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว มีศักยภาพ ดังนี้

ลักษณะเด่น มีโรงเรียนตั้งอยู่ในหมู่บ้าน มีคณะกลองยาว สวนสมุนไพรมีภูมิปัญญาด้านศิลปการแสดงหมอลำพื้นบ้านและดนตรีสากล

จุดที่ควรพัฒนา ได้แก่ ประชาชนในชุมชนไม่มีความผูกพันกัน ไม่มีกิจกรรมร่วมกันต่างคนต่างอยู่ มีอาชีพไม่เป็นหลักแหล่ง ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป และค้าสุรามาก

ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ขาดผู้นำในการพัฒนา ชาวบ้านทำงานจับจด ไม่มีอาชีพหลัก ไม่มีความอดทนต่อการทำงาน รายได้ไม่แน่นอน ขาดงาน มีการลักขโมยมาก

โอกาสในการพัฒนา เป็นชุมชนขนาดเล็กอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบ 2 หน่วยงาน ได้แก่ เทศบาลท่าเกษม และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเกษม สามารถขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานได้ง่าย เทศบาลพร้อมให้การสนับสนุน มีสถานศึกษาประจำตำบลตั้งอยู่ในหมู่บ้าน

โรงเรียนบ้านท่าเกษม มีพื้นที่จำนวนมาก มีนักเรียน 250 คน ครู 18 คน และนักการศึกษา 1 คน เหมาะต่อการพัฒนาด้านต่าง ๆ ครูมีความรู้ด้านการฝึกซ้อมกลองยาว เป่าแคน และหมอลำ มีสวนสมุนไพรมีผู้ทางการศึกษามีศักยภาพ ดังนี้

นายมังกร แก้วพัฒน์ เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและทำงานร่วมกับชุมชนในโอกาสต่าง ๆ เช่น กิจกรรมปฏิบัติธรรมสู่เยาวชน ร่วมกิจกรรมกับเทศบาลตำบลท่าเกษม เป็นวิทยากรประชาธิปไตยชุมชน การเลือกตั้ง (กกค.) สมัชชาสุขภาพจังหวัดสระแก้ว วิทยากรพี่เลี้ยงค่ายสมัชชาเด็กและ เข้าร่วมประเพณีของชุมชน เช่น ทำบุญกลางบ้าน แห่เทียนเข้าพรรษา ทำบุญตักบาตรทุกวันพระ กิจกรรมยกช่อฟ้าอุโบสถวัดห้วยกุญแจ เป็นที่ปรึกษากลุ่มสัจจะออมทรัพย์วันละบาท สรุป คุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นผู้บริหารสถานศึกษา อาศัยอยู่ในชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สนใจกิจกรรมของชุมชน และสมัครใจเข้าร่วมปฏิบัติการ

นางวรรณ ชมพู เป็นครูผู้สอนและทำงานร่วมกับชุมชนในโอกาสต่าง ๆ เช่น ฝึกซ้อมและนำขบวนกลองยาวของโรงเรียนไปร่วมงานกับชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ เช่น แห่เทียนเข้าพรรษา ฝึกซ้อมริ้วขบวนและนำไปร่วมในพิธีเปิดเวทีสมัชชาว่าด้วยโลกที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน ศึกษาข้อมูลพื้นฐานบางชุมชนในตำบลท่าเกษม เข้าร่วมกิจกรรมและประเพณีของชุมชน สรุปคุณลักษณะที่สำคัญ คือ ทำงานอยู่ในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชน มีประสบการณ์ในการเก็บข้อมูลชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สนใจกิจกรรมของชุมชน และสมัครใจเข้าร่วมปฏิบัติการ

นางปราณี อาทิตยวัณษ์ เป็นครูผู้สอนและทำงานร่วมกับชุมชนในโอกาสต่าง ๆ เช่น ร่วมจัดกิจกรรมวันเข้าพรรษา วันแม่ วันออกพรรษา วันลอยกระทง เป็นต้น นำวัสดุเหลือใช้ (ขยะ) มารีไซเคิลเป็นของใช้ ผลิตภัณฑ์เข้าประกวดในวันลอยกระทงเทศบาลตำบลท่าเกษม แด่ต้นเทียนเข้าประกวดในเทศกาลเข้าพรรษา เป็นวิทยากรอบรมเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมจัดดอกไม้ ผูกผ้าประดับอาคารตามเทศกาลต่าง ๆ ในชุมชน ทำบายศรีในวันครุ สรุปคุณลักษณะที่สำคัญ คือ ทำงานอยู่ในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สนใจกิจกรรมของชุมชน และสมัครใจเข้าร่วมปฏิบัติการ

2. ชุมชนบ้านแก่งสีเสียด ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลสระขวัญ อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้วมีศักยภาพ ดังนี้

ลักษณะเด่น ได้แก่ มีโรงเรียนและวัดอยู่กลางชุมชน มีแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและในชุมชน คนในชุมชนมีความร่วมมือกันดีและมีน้ำใจ มีการทำปุ๋ยชีวภาพ ประชาชนมีอาชีพ มีแหล่งทำมาหากิน เป็นชุมชนน่าอยู่ไม่มีผู้ร้าย ทรัพยากรค่อนข้างสมบูรณ์ มีผู้นำและปราชญ์ชาวบ้านจำนวนมาก ชุมชนตั้งอยู่ไม่ไกลตัวเมือง การคมนาคมสะดวก

จุดที่ควรพัฒนา ได้แก่ พัฒนาสภาพแวดล้อมของศาลเจ้าพ่อเสือเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งเสริมกิจกรรมครอบครัว ลด ละ เลิก อบายมุข จัดกิจกรรม บ้าน วัด โรงเรียนในเวลาดียวกัน ส่งเสริมกิจกรรมทางการศึกษา การพัฒนาห้องเรียน ครู นักเรียน ร่วมกับชุมชน สร้างผู้นำทางด้านอาชีพ ส่งเสริมกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงและประกวดบ้านตัวอย่าง

ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นขาดความสัมพันธ์กับชุมชน ขาดความพร้อมในการพัฒนา ชุมชนขาดผู้นำในการจัดการภูมิปัญญา ขาดการส่งเสริมที่ต่อเนื่อง ขาดทรัพยากรสนับสนุน ประชาชนไม่ได้รับข่าวสารที่ถูกต้องและทันต่อเหตุการณ์ คนวัยทำงานส่วนหนึ่งไปทำงานต่างถิ่น มีรายได้ไม่แน่นอนขาดรายได้ต่อเนื่อง คนในชุมชนส่งบุตรหลานไปเรียนในเมืองทำให้ขาดจิตสำนึกรักถิ่น การเข้าวัดทำกิจกรรมต่างคนต่างทำ เน้นความสนุกสนาน มีตลาดนัดในหมู่บ้านคนต่างถิ่นเข้ามาค้าขาย ชุมชนถูกดึงออกจากการศึกษา

โอกาสในการพัฒนา ได้แก่ มีศาลเจ้าพ่อเสือ สามารถนำมาสร้างศรัทธารวมใจของคนในชุมชนได้ มีโรงสีข้าวอยู่ในโรงเรียนสามารถนำมาพัฒนาด้านเศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจพอเพียงได้ มีบริบทที่เหมาะสมด้านการท่องเที่ยว เช่น มีแก่ง สี่เสียด และศาลเจ้าพ่อเสือ มีสถานศึกษา วัดและชุมชนอยู่ในบริเวณเดียวกัน ทำกิจกรรมพัฒนาร่วมกันได้ ผู้นำทางการศึกษาเป็นประธานกองทุนหมู่บ้าน

โรงเรียนบ้านแก่งสี่เสียด ตั้งอยู่ใจกลางหมู่บ้านเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน มีคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์การใช้คอมพิวเตอร์ให้กับชุมชน มีโรงสีข้าว ครุสนใจกิจกรรมของชุมชน ผู้นำทางการศึกษามีศักยภาพ ดังนี้

สะอาด ร่วมจิตร์ เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและทำงานร่วมกับชุมชนในโอกาสต่าง ๆ เช่น ประธานกองทุนหมู่บ้าน แกนนำการพัฒนาชุมชน พิธีกรประจำหมู่บ้าน วิทยากรปฏิบัติธรรมสู่เยาวชน การเลือกตั้ง (กกต.) ประชาธิปไตยชุมชน ค่ายเยาวชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สมัชชาสุขภาพเวทีสมัชชาเด็กและเยาวชน เป็นต้น และเข้าร่วมประเพณีของชุมชน สรุป คุณลักษณะที่สำคัญ คือ อาศัยอยู่และทำงานในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สนใจกิจกรรมของชุมชน และสมัครใจเข้าร่วมปฏิบัติการ

สิบเอกสุรเดช อุปถัมภ์ เป็นครูผู้สอนและทำงานร่วมกับชุมชนในโอกาสต่าง ๆ เช่น นำนักเรียนร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมสู่เยาวชน สมัชชาว่าด้วยโลกที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนค้อยโอกาสจังหวัดสระแก้ว เป็นวิทยากรพี่เลี้ยงโครงการต่าง ๆ เช่น ค่ายเยาวชนรักษ์สิ่งแวดล้อม ค่ายศิลปะ ดนตรี กีฬาต้านยาเสพติด วิทยุชุมชนต้นกล้ารักษ์ถิ่น ขวัญเทศก์น้อย จังหวัดสระแก้ว นำชาวบ้านไปดูงานการผลิตน้ำดื่มชุมชนที่จังหวัดชัยนาท สัจจะสะสมทรัพย์ จังหวัดคราด เป็นแกนนำชุมชนการจัดสวัสดิการชุมชน เป็นวิทยากรพี่เลี้ยงโครงการต่าง ๆ และเข้าร่วมประเพณีกับชุมชน สรุป คุณลักษณะที่สำคัญ คือ ทำงานอยู่ในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สนใจกิจกรรมของชุมชน และสมัครใจเข้าร่วมปฏิบัติการ

3. ชุมชนบ้านท่าช้าง ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว มีศักยภาพดังนี้

ลักษณะเด่น ได้แก่ มีสถานศึกษาดังอยู่กลางหมู่บ้าน วัดและพระสงฆ์เข้ามาอุปถัมภ์ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน ชาวบ้านมีความผูกพันและช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบดั้งเดิมในกลุ่มเครือญาติ และอาศัยอยู่ในบริเวณหรือคุ้มเดียวกันเป็นส่วนใหญ่

จุดที่ควรพัฒนา ได้แก่ ชุมชนขาดผู้นำการพัฒนา ผู้นำขาดภาวะผู้นำ ขาดการค้นหาปราชญ์ชาวบ้าน คนในชุมชนขาดความอดทนในการทำงาน ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา พ่อแม่

ทอดทิ้งบุตรหลานให้อยู่ลำพังกับตายายหรือญาติ ชาวชนดึกขาสี (ชาบบ้า) ไม่ชอบเรียนหนังสือ ไม่อยากทำงาน และทะเลาะวิวาท ควรพัฒนาด้านอาชีพ ควรพัฒนาผู้นำองค์กร ศูนย์ข้อมูลชุมชน

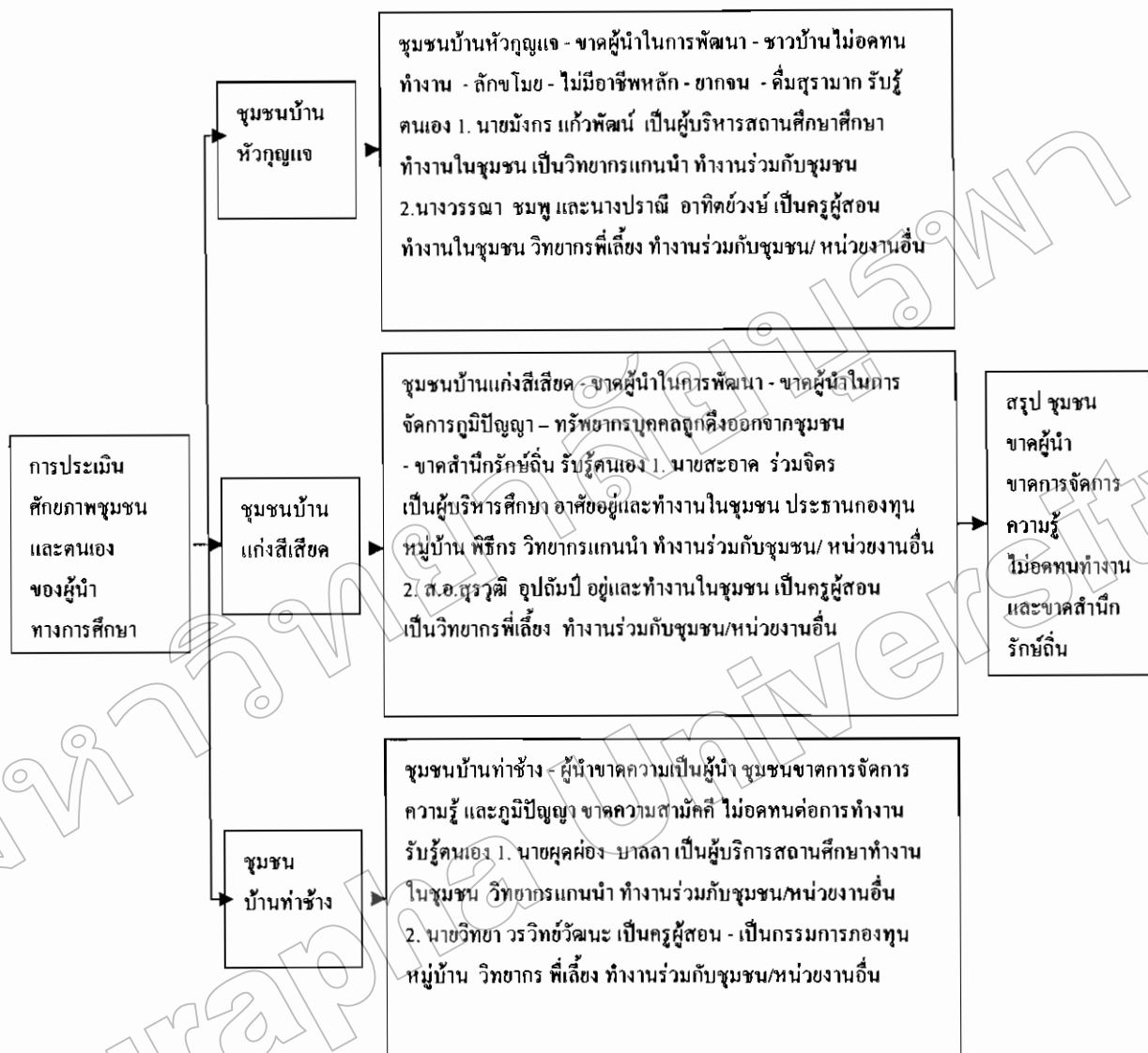
โอกาสในการพัฒนา มีสถานศึกษาตั้งอยู่กลางชุมชน มีคอมพิวเตอร์และสื่อเทคโนโลยี ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ในท้องถิ่นจำนวนมาก คนในชุมชนมีการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีฝ่ายขนาดใหญ่ สามารถพัฒนากิจกรรมทางอาชีพได้หลายอย่าง มีสถานที่เหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน

โรงเรียนบ้านท่าช้าง ทำแปลงสาธิตปลูกผักปลอดสารพิษ ผลิตปุ๋ยชีวภาพ สารไล่แมลง พัฒนาสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชน จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมสู่เยาวชนและบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ประดิษฐ์กระทงเข้าประกวดในงานประเพณี มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เช่น ให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ผู้นำทางการศึกษามีศักยภาพดังนี้

นายผดุง บาลตา เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและทำงานร่วมกับชุมชนในโอกาสต่าง ๆ เช่น มีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี จัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์บริการประชาชน จัดกิจกรรมโครงการปฏิบัติธรรมสู่เยาวชนทุกปีทั้งของโรงเรียน หน่วยงานต้นสังกัด ร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน เป็นวิทยากรกิจกรรมโครงการต่าง ๆ เช่น วิทยากรลูกเสือชาวบ้าน ประชาธิปไตยชุมชน สัมมนาสุขภาพจังหวัดสระแก้ว ค่ายสมาชิกเด็กและเยาวชน และร่วมกิจกรรมตามประเพณีของชุมชน สรุปคุณลักษณะที่สำคัญ คือ ทำงานอยู่ในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สนใจกิจกรรมของชุมชน และสมัครใจเข้าร่วมปฏิบัติการ

นายวิทยา วรวิทย์วัฒน์ เป็นครูผู้สอนและทำงานร่วมกับชุมชนในโอกาสต่าง ๆ นำคณานักเรียน และชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา กับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในและนอกชุมชน เป็นวิทยากรร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษา เข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีของชุมชน เช่น กิจกรรมวันเข้าพรรษาและออกพรรษา เป็นพิธีกรในชุมชน เป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน สรุปคุณลักษณะที่สำคัญ คือ อาศัยอยู่และทำงานในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สนใจกิจกรรมของชุมชน และสมัครใจเข้าร่วมปฏิบัติการ

การเรียนรู้จากการประเมินศักยภาพชุมชนและตนเองร่วมกันตามการรับรู้ของผู้นำทางการศึกษา สรุปดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 การประเมินศักยภาพชุมชนและตนเองของผู้นำทางการศึกษา

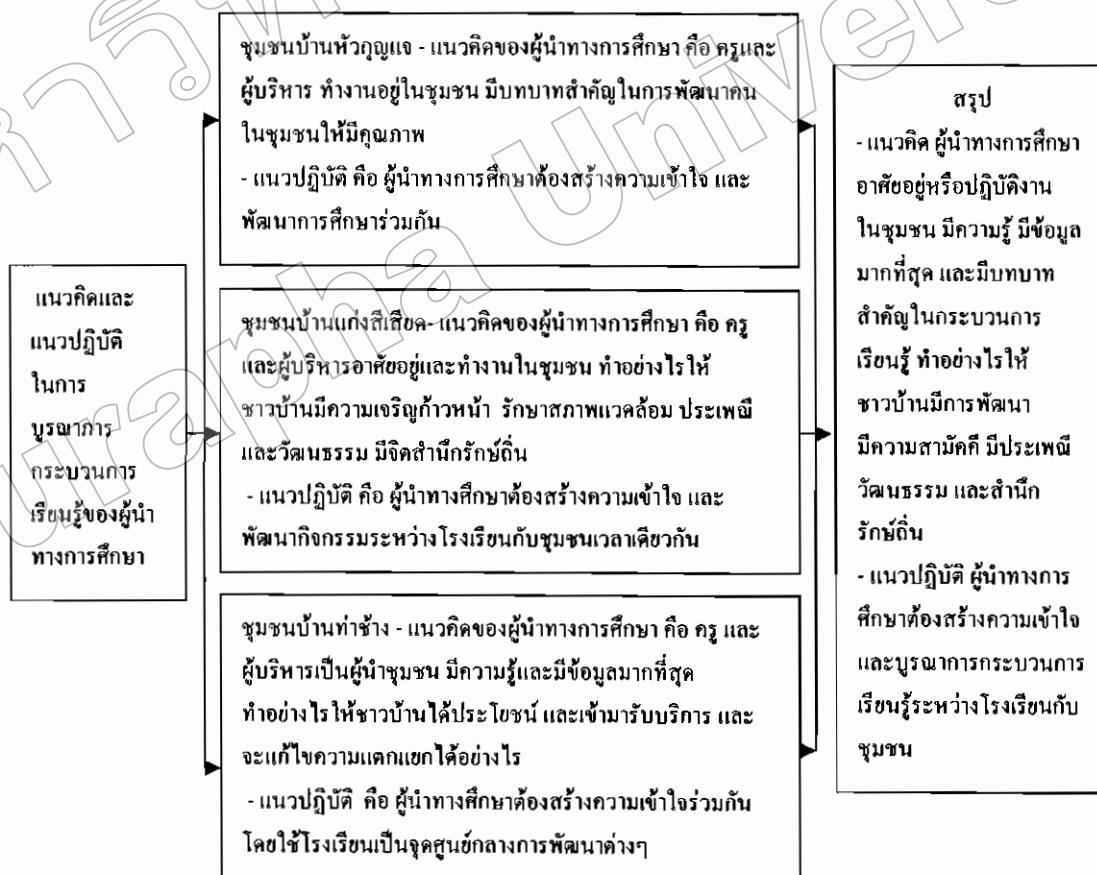
เรียนรู้แนวคิดและแนวปฏิบัติร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ดังนี้

1. ชุมชนบ้านห้วยญวน ผู้นำทางการศึกษามีแนวคิดว่าครูหรือผู้บริหารสถานศึกษาที่อาศัยอยู่หรือปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาของชุมชน มีบทบาทสำคัญในพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ถ้าผู้นำทางการศึกษาไม่มีความรู้เกี่ยวกับชุมชน นักเรียนจะมีคุณภาพได้อย่างไร ชุมชนจะมีความรู้ มีอาชีพ มีความสามารถในการดำรงชีพเพิ่มขึ้นได้อย่างไร และมีแนวปฏิบัติ คือ เป็นผู้นำทางการศึกษาต้องสร้างความเข้าใจและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนร่วมกัน

2. ชุมชนบ้านแก่งสี่แยก ผู้นำทางการศึกษามีแนวคิดที่ว่าเราอยู่ในชุมชนและเป็นผู้บริหารโรงเรียน จะทำอย่างไรให้ชาวบ้านในเขตบริการมีความเจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะสภาพ แวดล้อม ในชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นดำรงอยู่ต่อไปและโรงเรียนของเราให้เจริญก้าวหน้า ชุมชนมีสำนึกรักถิ่น มีแนวปฏิบัติ คือ เป็นผู้นำทางการศึกษาต้องสร้างความเข้าใจและพัฒนา กิจกรรมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนร่วมกัน

3. ชุมชนบ้านท่าช้าง ผู้นำทางการศึกษามีแนวคิดที่ว่า ในชุมชนผู้นำชุมชนและผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้มีความรู้และความรู้ที่ลึกซึ้ง จะทำอย่างไรให้ชาวบ้านในเขตบริการได้ประโยชน์จาก ข้อมูลและเข้ามาใช้บริการ ในชุมชนขาดความสามัคคีทำอย่างไรจึงจะนำกลุ่มต่าง ๆ มาเชื่อมกัน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นศูนย์รวมชุมชน มีแนวการปฏิบัติ คือ เป็นผู้นำทางการศึกษาจะต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันของคนในชุมชน โดยใช้โรงเรียนเป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนาร่วมกัน

การเรียนรู้แนวคิดและแนวปฏิบัติร่วมกันของผู้นำทางการศึกษา สรุปได้ดังภาพที่ 9

ภาพที่ 8 แนวคิดและแนวปฏิบัติในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ของผู้นำทางการศึกษา

การเรียนรู้การวางแผนกิจกรรมและปฏิทินการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้นำทาง การศึกษา ดังนี้

1. การเตรียมชุมชน โดยการสื่อสารสร้างความเข้าใจ ขยายแนวคิดกับบุคคลสำคัญในชุมชนให้รับรู้ สร้างความคุ้นเคยและความรู้สึกที่ดีต่อกันระหว่างผู้นำทางการศึกษากับชุมชน และขอความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม
 2. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานชุมชน 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์ และสอบถามอย่างไม่เป็นทางการ พร้อมกับค้นหาผู้ให้ข้อมูลหลัก ครั้งที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่มีความสมบูรณ์
 3. การย้อนกลับข้อมูลและค้นหาความต้องการชุมชน โดยการจัดเวทีชาวบ้าน และค้นหาความต้องการชุมชนโดยวิธีการระดมความคิด และวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของกิจกรรม
 4. การดำเนินกิจกรรมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วม
 5. การประเมินกิจกรรม โดยสาธารณะแบบเสริมพลังเพื่อยกระดับความก้าวหน้าและนำกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมการพัฒนามาเรียนรู้ร่วมกันของผู้นำทางการศึกษา
 6. การปรับปรุงและพัฒนากิจกรรม โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรม เพื่อให้กิจกรรมมีความก้าวหน้าและบรรลุวัตถุประสงค์
 7. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยการนำชุมชนและกระบวนการเรียนรู้ชุมชนต้นแบบและชุมชนที่ปฏิบัติการมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- ปฏิทินการปฏิบัติงานของผู้นำทางการศึกษาในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กำหนดดัง ตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ปฏิทินการปฏิบัติงานของผู้นำทางการศึกษาและชุมชนที่ปฏิบัติการ

กิจกรรม	ชุมชน/ วัน เดือน		
	หัวฤๅญแจ	แก่งสี่เสียด	ท่าช้าง
เตรียมชุมชน	22 - 23 เมษายน 2552	22 - 28 เมษายน 2552	22 - 26 เมษายน 2552
ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน			
ชุมชน			
ครั้งที่ 1	24 เมษายน 2552	29 เมษายน 2552	27 เมษายน 2552
ครั้งที่ 2	กำหนดจากครั้งที่ 1	กำหนดจากครั้งที่ 1	กำหนดจากครั้งที่ 1
ย้อนกลับข้อมูลและ ค้นหาความต้องการ	1-15 พฤษภาคม 2552	1-15 พฤษภาคม 2552	1-15 พฤษภาคม 2552
ดำเนินกิจกรรม	16 พฤษภาคม 2552	16 พฤษภาคม 2552	16 พฤษภาคม 2552
เวทีแลกเปลี่ยนการ ประเมินกิจกรรม	กรกฎาคม 2552	กรกฎาคม 2552	กรกฎาคม 2552
ปรับปรุงและพัฒนา	สิงหาคม – ตุลาคม 2552	สิงหาคม – ตุลาคม 2552	สิงหาคม – ตุลาคม 2552
แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ ชุมชนต้นแบบ	พฤศจิกายน 2552	พฤศจิกายน 2552	พฤศจิกายน 2552

ผู้นำทางการศึกษาปฏิบัติการในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้นำทางการศึกษามีดังนี้

ชุมชนบ้านหัวฤๅญแจ การเตรียมชุมชน ผู้นำทางการศึกษาลงพื้นที่ ระหว่างวันที่ 21 - 23 เมษายน พุทธศักราช 2552 โดยไปพบผู้ที่คาดว่าจะให้ข้อมูลหลักที่บ้าน เนื่องจากชุมชนบ้านหัวฤๅญแจ อยู่ในเขตการปกครองของหมู่ 9 ชุมชนที่ 5 เทศบาลตำบลท่าเกษม เริ่มต้นที่ผู้ใหญ่บ้าน นายอุทัย ถมมา เป็นคนแรก เพราะคาดว่าจะมีข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน คนต่อมาคือ ประธานชุมชน นายทองสุข แพนลา เมื่อไปถึงได้พูดคุยและสอบถามเรื่องต่างๆ ไป เช่น การทำมาหากิน การประกอบอาชีพ การพูดคุยไม่เจาะจง จากนั้นแจ้งวัตถุประสงค์ให้ทราบและเชิญชวนมาพัฒนาโรงเรียนกับชุมชน ร่วมกัน ซึ่งจะสอบถามความเป็นมาของชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนา คนต่อมา คือ นายจำปี พักภา ได้พูดคุยในวันเดินทางไปส่งบุตรที่โรงเรียนผู้รู้ ญสส 80 จังหวัดชลบุรี คนที่ 4 คือ

นายณรงค์ พิดา เป็นสมาชิกเทศบาลตำบลท่าเกษม ซึ่งมีความคุ้นเคยกันดีและเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) สำหรับคนที่ 5 - 6 ผู้ใหญ่บ้านช่วยขยายผลต่อ หลักการเลือกผู้ให้ข้อมูล ยึดหลักผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนมานาน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน ผู้ที่มีความคุ้นเคยกันและเชื่อถือได้

การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ผู้นำทางการศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานชุมชน 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน เมื่อวันที่ 24 เมษายน พุทธศักราช 2552 ณ ห้องประชุมเทศบาลตำบลท่าเกษม อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ซึ่งมีการจัดเวทีประชาคมเพื่อจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ระยะ 3 - 5 ปี ของเทศบาลตำบลท่าเกษม มีตัวแทนชุมชนเข้าร่วมเวทีประมาณ 200 คน มาจากชุมชนบ้านหัวกุญแจ จำนวน 21 คน ผู้นำทางการศึกษาทำความเข้าใจและขยายแนวคิดการพัฒนา โดยชี้แจงความเป็นมา วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการวิจัยและการพัฒนาให้ที่ประชุมทราบ ผู้เข้าร่วมประชุมได้ซักถามด้วยความสนใจและได้ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ นายทองสุข แพนลา นายหอมจันทร์ ประกอบกิจ นายสุชาติ แด้มสี นางไพร สายพันธ์ นางบุญรอด จันลา นางแดง แก้วเกษม นายวิเชียร สุคนธประทีป ครั้งที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พุทธศักราช 2552 ณ ศาลาประชาคมหมู่บ้าน โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) มีผู้เข้าร่วมเวทีสนทนา จำนวน 7 คน สรุปดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา ชุมชนบ้านหัวกุญแจ เป็นชุมชนที่ 5 เทศบาลตำบลท่าเกษม อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ก่อตั้งเมื่อประมาณพุทธศักราช 2470 หลงหอมจันทร์ ประกอบกิจ เล่าว่า “บริเวณดังกล่าวเป็นป่าและทุ่งนา ต่อมาทางรถไฟสายกรุงเทพ-อรัญประเทศตัดผ่านบริเวณทำน้ำ เห็นความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านจึงมาตั้งบ้านเรือนบริเวณนี้” ต่อมาเป็นแหล่งค้าขายโดยทางรถไฟ เช่น ไม้ซุง ไม้หอมรถไฟ เปลือกไม้สีเสียด ชัน น้ำมันยาง มีเรื่องเล่าว่าสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้ยกทัพไปปราบปรามเขมรที่เป็นกบฏ แล้วกลับมาพักกองทัพที่อำเภอวัฒนานคร ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับจังหวัดสระแก้ว จึงเรียกบริเวณนั้นว่า “ท่าเกษม” หมายถึง ทำน้ำที่ร่มเย็นและมีความอุดมสมบูรณ์ดี และนางจินตนา แซ่จันทร์ เล่าว่า “ทหารได้ควบคุมเชลยศึกอย่างคุมแรงแม่ให้หนี” เมื่อมีชาวบ้านมาอยู่อาศัย จึงเรียกบริเวณนี้ว่า บ้านหัวกุมแรงแ แล้วเพี้ยนมาเป็นบ้านหัวกุญแจ การตั้งถิ่นฐาน คุณยายมัย จำจด (ปัจจุบันอายุ 81 ปี) เล่าว่า

“อพยพมาจากเวียงจันทร์ มาอยู่ที่วัฒนานครเขตติดต่อกับบ้านหัวกุญแจ (ปัจจุบันนี้) ปรากฏว่า ฤดูแล้งไม่มีแหล่งน้ำ น้ำในลำคลองขายมีแห้งหมด จึงอพยพตามลำคลองขึ้นมาถึงบริเวณบ้านหัวกุญแจ เห็นอุดมสมบูรณ์ จึงปลูกกระท่อมบริเวณแหล่งน้ำ พบสัตว์ป่าเยอะมาก เช่น ช้าง เสือ ขากลัวเสื่อจะกินตอนกลางคืน ต้องเอาหญ้าคามาคูเป็นรูปบนบานขออย่าให้เสื่อมาจับกิน”

วัดหัวกุญแจ เดิมชื่อวัดท่าเกษม (ปัจจุบันคือบริเวณโรงเรียน) มีหลวงพ่อดำเป็นเจ้าอาวาส ในปีพุทธศักราช 2503 ชาวบ้านร่วมกันก่อตั้งวัดเป็นสำนักสงฆ์แห่งใหม่ โดยมีอาจารย์กลึง พ่อของ คาซุม เป็นเจ้าอาวาส พุทธศักราช 2540 ยกฐานะเป็นวัดหัวกุญแจ มีพระครูประภากรโสภณเป็น เจ้าอาวาส ชุมชนบ้านหัวกุญแจ เดิมอยู่หมู่ที่ 2 ต่อมาเปลี่ยนเป็นหมู่ที่ 9 และหมู่ที่ 12 ตำบลท่าเกษม อำเภอเมืองสระแก้ว และปีพุทธศักราช 2545 แยกออกเป็นชุมชนที่ 5 บ้านหัวกุญแจ เทศบาลตำบล ท่าเกษม ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา มีวัด 1 แห่ง โรงเรียน 1 แห่ง

2. สภาพทางภูมิศาสตร์ พื้นที่เป็นป่าอุดมสมบูรณ์ เป็นที่ราบลุ่มมีหนองน้ำ เรียกว่า “หนองใหญ่” ในฤดูแล้งน้ำในลำคลองแห้งหมด ในวัดมีบ่อน้ำ 1 บ่อ ชาวบ้านเล่าว่า “ต้องเดินตั้งแต่ ตีสอง เพื่อไปรดต้นไม้จะมีคนมาคอยรดน้ำตลอดทั้งคืน”

ที่ตั้ง ตั้งอยู่ชุมชนที่ 5 เทศบาลตำบลท่าเกษม อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว มีพื้นที่ จำนวน 2,800 ไร่ มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดหมู่ที่ 12 บ้านห้วยใหญ่ ตำบลหนองตะเคียนบอน อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

ทิศใต้ ติดทางรถไฟสายกรุงเทพฯ - อยุธยาประเทศ บริเวณบ้านตลาดท่าเกษม ตำบล ท่าเกษม อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ทิศตะวันออก ติดคลองยาง หมู่ที่ 6 บ้านป่าหมาก ตำบลห้วยโจด อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

ทิศตะวันตก ติดจวนผู้ว่าราชการจังหวัดสระแก้ว เขตศูนย์ราชการจังหวัดสระแก้ว ตำบลท่าเกษม อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

3. ประชากร เป็นคนไทยพื้นบ้าน ส่วนใหญ่จะอพยพมาจากตำบลนนทรี อำเภอ กบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี ปัจจุบันมีประชากร 120 หลังคาเรือน จำนวน 455 คน เป็นชาย 214 คน หญิง 241 คน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ช่วงอายุและจำนวนประชากรชุมชนบ้านหัวกุ่ม

ช่วงอายุ	จำนวนประชากร (คน)
แรกเกิด - 3 ปี	31
อายุ 4 - 5 ปี	13
อายุ 6 - 11 ปี	43
อายุ 13 - 18 ปี	54
อายุ 19 - 30 ปี	94
อายุ 31 - 60 ปี	173
อายุ 61 - 70 ปี	17
อายุ 71 ปีขึ้นไป	30
รวม	455

4. การศึกษา คนในชุมชนเรียนรู้กันเองในครอบครัวและผู้รู้ในชุมชน เริ่มต้นเรียนหนังสือเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พุทธศักราช 2481 ที่ใต้ถุนบ้านพักคนงานโรงเลื่อยจักรของนายเหลียงฟอง หลังจากนั้นชาวบ้านช่วยกันสร้างอาคารเรียน หลังคามุงสังกะสี เรียนกับพื้นดิน โดยตัวบ้าน (ไม่ทราบนามสกุล)บริจาคที่ให้วัด จำนวน 15 ไร่ ศึกษาธิการอำเภอเมืองสระแก้ว นายถาวร ยุวระณะ (ขณะนั้น) ประกาศขยายพื้นที่โรงเรียนบ้านท่าเกษมออกเป็น 63 ไร่ 2 งาน 20 ตารางวา ทำให้ครอบคลุมพื้นที่วัดทั้งหมด ปัจจุบันโรงเรียนบ้านท่าเกษม ตั้งอยู่เลขที่ 117 หมู่ที่ 9 บ้านหัวกุ่ม ถนนสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.) ท่าเกษม- คลองทราย ตำบลท่าเกษม อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว อยู่ในพื้นที่เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเกษม มีนักเรียนจำนวน 238 คน บุคลากรครู 18 คน นักการภารโรง 1 คน จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 - 2 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประชาชนมีการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ระดับมัธยมศึกษาและไม่จบการศึกษาตามลำดับ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ระดับการศึกษาและจำนวนผู้จบการศึกษาชุมชนบ้านหัวกุ่มแจ

ระดับการศึกษา	จำนวนผู้จบการศึกษา (คน)
ยังไม่เข้ารับการศึกษ	31
อยู่ระหว่างการศึกษาระดับประถมศึกษา	56
ประถมศึกษา	257
มัธยมศึกษา	63
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)	10
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)	9
อนุปริญญา	7
ปริญญาตรี	2
สูงกว่าปริญญาตรี	1
ไม่ได้รับการศึกษา	19
รวม	455

5. การคมนาคม อดีตติดต่อกันโดยการเดินทางด้วยเท้า ตามทางเกวียนในหมู่บ้าน ถ้ามีความจำเป็นต้องไปสระแก้วต้องเดินด้วยเท้า ส่วนผู้มีเงินใช้ม้าเป็นพาหนะ มีทางรถไฟผ่านหมู่บ้าน จากกรุงเทพมหานครไปอรัญประเทศ ปัจจุบันถนนในชุมชนเป็นคอนกรีต และถนนหินลูกรัง การเดินทาง ใช้รถจักรยานยนต์ รถยนต์ และรถไฟ ระบบสาธารณูปโภค มีน้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์สาธารณะครอบคลุมทั้งพื้นที่

6. อาชีพและการดำรงชีพ ชุมชนยังคงมีลักษณะวิถีการดำรงชีพแบบชุมชนชนบทดั้งเดิม เช่น ทำนา รับจ้างทั่วไป ปลูกถั่วลิสง ปลูกมันสำปะหลัง ตัดไม้เผาถ่านขาย หาปลาขาย รับจ้างทั่วไป ปัจจุบัน ประชาชนประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นหลัก รองลงมา ได้แก่ การเกษตร และค้าขาย ตามลำดับ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 อาชีพและจำนวนผู้ประกอบอาชีพชุมชนบ้านหัวกุ่มเจ

อาชีพ	จำนวนผู้ประกอบอาชีพ (ครอบครัว)
เกษตร	46
รับจ้าง	54
ค้าขาย	16
รับราชการ/ ลูกจ้าง	9
รัฐวิสาหกิจ	5
รวม	130

7. ผู้นำและองค์กรชุมชน เนื่องจากชุมชนยังคงวิถีการดำรงชีพแบบดั้งเดิม จึงมีผู้นำและองค์กรดังนี้

7.1 ผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านสมุนไพรและจักสาน ได้แก่ นายไร หลวงสนาม อายุ 81 ปี ด้านหมอน้ำมันรักษาโรคกระดูก ได้แก่ นายพิชัย อภิสุตเงิน อายุ 50 ปี ด้านการนวดแผนไทย ได้แก่ นางบุษยมาศ มหา อายุ 39 ปี ด้านศิลปะการแสดง เช่น หมอแคน นักดนตรี นักร้อง ได้แก่ นายสมชาย แพนลา อายุ 40 ปี

7.2 ผู้นำตามลักษณะการประกอบอาชีพ ประกอบด้วย กลุ่มรถเร่ขายสินค้า ได้แก่ นายณรงค์ พิลา อายุ 45 ปี ใช้รถยนต์เร่ขายสินค้าไปตามที่ต่าง ๆ กลุ่มค้าขายผัก ได้แก่ นายณรงค์ หลวงสนาม อายุ 47 ปี ใช้รถจักรยานยนต์พ่วงผักไปขาย

7.3 กลุ่มที่จัดตั้งโดยภาครัฐ ประกอบด้วย กลุ่มแม่บ้าน ได้แก่ นางบุญรอด จันทา อายุ 57 ปี มีความรู้เกี่ยวกับการทำผงซักฟอก สบู่เหลว น้ำยาล้างจาน กลุ่มเลี้ยงหมู ได้แก่ นายสันติพงษ์ ค้างหาง อายุ 50 ปี

8. ประเพณีและวัฒนธรรม ชาวบ้านยังมีความเชื่อและศรัทธาสังคักดีสิทธิ์ คือ หลวงปู่เจียว และประเพณีของชุมชน ได้แก่ เข้าพรรษา ออกพรรษา สงกรานต์ บุญเดือนสิบ โดยมีประเพณีที่สำคัญของชุมชน ดังนี้

8.1 ประเพณีเดือนสิบ สารทลาว มีวัตถุประสงค์เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว ขั้นตอนการทำกิจกรรมเริ่มในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ก่อนเพล ญาติพี่น้องหรือครอบครัวจะนำข้าวปลาอาหาร ห่อข้าวใหญ่และกระยาสารทมาถวายพระสงฆ์ และอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว

8.2 ประเพณีแห่เทียนจำนำพรรษา มีวัตถุประสงค์เพื่อถวายพระจำนำพรรษาให้แสงสว่างเป็นประทีปในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 8 โดยเทศบาลตำบลท่าเกษมจะสนับสนุนงบประมาณเป็นประจำทุกปี

การย้อนกลับข้อมูลและค้นหาความต้องการชุมชน ผู้นำทางการศึกษาย้อนกลับข้อมูลเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม พุทธศักราช 2552 โดยวิธีการนำข้อมูลย้อนกลับให้ชุมชนย่อย จ้างค ซึ่งเป็นผู้ที่เข้ามาอยู่กลุ่มแรก (ปัจจุบันอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตติดต่อกับ) นายอู๋ ศรีปทุม นายหอมจันทร์ ประกอบกิจ และนายทองสุข จันทา ยืนยันและเพิ่มเติมข้อมูล และระหว่างวันที่ 18 - 20 พฤษภาคม พุทธศักราช 2552 ย้อนกลับข้อมูลตามวงสนทนาที่ชาวบ้านพบปะพูดคุยกันเป็นประจำ เป็นกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อให้ข้อมูลอ้อมตัว และค้นหาความต้องการพร้อมกับการยืนยันข้อมูล นำผลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นบ้านหัวกัญแจ เนื่องจากชุมชนบ้านหัวกัญแจเป็นชุมชนเล็ก ๆ อยู่ติดตลาดบ้านท่าเกษมเป็นพื้นที่เขตเทศบาล ชุมชน ไม่มีข้อมูล ไม่รู้ประวัติของตนเอง ไม่ทราบความเป็นมาและมีอะไรบ้างในชุมชน จึงอยากนำข้อมูลพื้นฐานของชุมชนมาจัดทำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนไว้ให้ทุกคนได้ศึกษาเรียนรู้ เผยแพร่ และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนพัฒนาชุมชนต่อไป

กิจกรรมที่ 2 แผนที่คนดี เนื่องจากคนในชุมชนไม่ค่อยร่วมกิจกรรม ต่างคนต่างอยู่ ทำให้ไม่มีข้อมูล ชุมชนจึงต้องการค้นหาว่ามีใครทำอะไรดีหรือมีความสามารถ (เก่ง) เรื่องอะไร จะได้นำความรู้ที่มี หรือคนดีมาร่วมกิจกรรมการพัฒนาาร่วมกัน

กิจกรรมที่ 3 การเสริมสร้างประเพณีชุมชน เนื่องจากโรงเรียนมีกิจกรรมกลองยาวอยู่แล้ว ทุกปีมีแต่ชุมชนอื่นมาขอไปช่วยงาน เช่น เทศบาลตำบลท่าเกษม แต่ชุมชนหัวกัญแจของตนเองไม่สนใจ จึงอยากนำกลองยาวมามีส่วนร่วมกิจกรรมในชุมชนและนำผู้มีความรู้มาฝึกสอนเป่าแคนให้กับนักเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะทางอาชีพ และการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้าน

การดำเนินกิจกรรม ก่อนเริ่มกิจกรรม ผู้นำทางการศึกษานำกิจกรรมไปสร้างความเข้าใจและขยายแนวคิดกับคณะครู นักเรียน กรรมการสถานศึกษา และทำความเข้าใจกับคนในชุมชนในโอกาสต่าง ๆ แต่ไม่สามารถดำเนินการได้ จึงมาเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอีกครั้งในวันที่ 12 มิถุนายน พุทธศักราช 2552 เกี่ยวกับการเริ่มต้นกิจกรรม แนวทางดำเนินกิจกรรม ความสอดคล้องระหว่างบริบทชุมชนกับศักยภาพของโรงเรียนและความต้องการของชุมชน และทบทวนการเริ่มกิจกรรมถึงผลที่ได้รับของชุมชนบ้านกิโลสาม แนวทางการกำหนดกรอบโครงสร้างการทำงาน แผนงานและปฏิทินการปฏิบัติงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวนโยบายเกี่ยวกับการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนั้น วันที่ 15 มิถุนายน พุทธศักราช 2552 จึงได้

ประชุมวางกรอบโครงสร้างการทำงาน โดยโรงเรียนเป็นฐานวิชาการในการพัฒนา มีผู้นำทางการศึกษา 3 คนที่เข้าร่วมงานวิจัย เป็นแกนนำหลักร่วมรับผิดชอบ กิจกรรมที่ 1 การจัดทำประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นบ้านหัวกุญแจ นางวรรณ ชมพู รับผิดชอบ กิจกรรมที่ 2 การจัดทำแผนที่คนดีนางปราณี อาทิตย์วงศ์ รับผิดชอบ และกิจกรรมที่ 3 การเสริมสร้างประเพณีชุมชน นายมังกร แก้วพัฒน์ รับผิดชอบและทำหน้าที่ประสานงานระหว่างผู้นำทางการศึกษากับชุมชน

การเริ่มต้นกิจกรรม ผู้นำทางการศึกษานำกิจกรรมไปปรึกษาแกนนำชุมชน ณ ลานหน้าบ้านที่ทำการประสานชุมชนที่ 5 บ้านหัวกุญแจ ของนายทองสุข จันลา เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พุทธศักราช 2552 มีผู้มาประชุมจำนวน 6 คน โดยมาทีละคน ไม่พร้อมกันและอายุมาก จึงไม่สามารถประชุมหาแกนนำดำเนินกิจกรรมได้ แต่ได้มีการปรึกษาหารือแบบไม่เป็นทางการได้รายชื่อคนดีในชุมชน ได้แก่ นายอู๋ ศรีประทุม เป็นผู้จัดการเอเวจ้งจกสถาน การสานสัมพันธ์ เครื่องมือจับสัตว์ ลอบ ไซดักปลา นายไร หลวงสนาม เก่งจกสถาน นายสรวง อุปลัมภ์ ปลุกพืชผักสวนครัว นายวิชัย อภิษนาคุณ เก่งน้ำมันรักษาแผล กระดุกเค็ล็ด ขัด ยอก นายฉลอง บางพระอินทร์ เก่งการก่อสร้าง นายสมชาย แพนลา เก่งหมอลำ คนตรี เด็กชายปวิติ บางพระอินทร์ เป้าแคนได้ และได้มีการประชุมอีกครั้งในวันที่ 30 มิถุนายน พุทธศักราช 2552 ผู้นำทางการศึกษา พบปะ พูดคุยกับชาวบ้านที่ศาลาวัดหัวกุญแจ ชาวบ้านให้ปรับเปลี่ยนกิจกรรมแผนคนดีมาเป็นกิจกรรมค้นหาสิ่งดีดี และต้องการหล่อเทียนจำนำพรรษา จึงได้แบ่งหน้าที่รับผิดชอบดังนี้ ผู้นำทางการศึกษาจัดหาเทียน นางจินตนา แซ่จันท์ จัดเตรียมอุปกรณ์ ผู้ใหญ่บ้านและประสานชุมชนประชาสัมพันธ์และเชิญชวนชาวบ้านมาร่วมกิจกรรม

การดำเนินกิจกรรม ผู้นำทางการศึกษาดำเนินกิจกรรม ดังนี้

1. การหล่อเทียนจำนำพรรษา ผู้นำทางการศึกษาร่วมกับชาวบ้านหล่อเทียนจำนำพรรษาที่วัดหัวกุญแจ วันที่ 5 กรกฎาคม พุทธศักราช 2552 มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม 18 คน ได้เทียนจำนวน 2 เล่ม แกนนำชุมชนติดต่อขอรถ นำเทียนที่เหลือไปหล่ออีกครั้งเพื่อให้ชาวบ้านที่มาทำบุญมีส่วนร่วม เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พุทธศักราช 2552 มีการหล่อเทียนอีกครั้ง มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมประมาณ 230 คน จากนั้นร่วมกันนำเทียนแห่รอบต้นโพธิ์ 3 รอบ และเชิญชวนชาวบ้านรำน้าขบวนนำขึ้นมถวายพระสงฆ์ (พระครูประกาศโรสถนเจ้าอาวาสวัดหัวกุญแจ) เงินที่ได้จากการบริจาคชาวบ้านให้จ่ายเป็นค่าวัสดุหล่อเทียนและถวายพระ ส่วนที่เหลือนำไปเป็นทุนในปีต่อไป

2. การจัดทำหนังสือประวัติศาสตร์ชุมชน วันที่ 10 กรกฎาคม พุทธศักราช 2552 ผู้รับผิดชอบกิจกรรม แบ่งชุมชนออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบ้านท่าเกษมโน และกลุ่มบ้านหัวกุญแจ เพื่อสะดวกในการเก็บข้อมูล และหาผู้ร่วมกิจกรรมเป็นคณะทำงานจากชุมชน ครู และนักเรียน เพื่อต้องการมีการทำงานร่วมกัน ส่วนกิจกรรมค้นหาสิ่งดีดีอยู่ระหว่างวางแผนการลงพื้นที่ โดยจะ

บูรณาการเข้ากับกิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ร่วมกับแกนนำชุมชนเก็บข้อมูล และวันที่ 24 กรกฎาคม พุทธศักราช 2552 ผู้นำทางการศึกษาลงพื้นที่เก็บข้อมูลชุมชนร่วมกับนักเรียน พบข้อมูลชาวบ้านไม่มีกิจกรรมอะไรในวิถีการดำรงชีพ ไม่นิยมปลูกพืชผักสวนครัวและพืชผักสมุนไพรไว้ใช้ในครัวเรือนของตน

การประเมินกิจกรรม ผู้นำทางการศึกษาเข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้นำทางการศึกษาชุมชนอื่น เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พุทธศักราช 2552 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สสส.) จังหวัดสระแก้ว ดังนี้ เริ่มจากการลงพื้นที่ประสานงานแกนนำชุมชน ประธานชุมชน และผู้ใหญ่บ้านโดยตรง เพื่อสื่อสารทำความเข้าใจในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีความชัดเจนเชื่อถือได้ ทำให้กิจกรรมดำเนินการได้ต่อเนื่องและมีการปรับเปลี่ยนการดำเนินกิจกรรมไปตามบริบทที่เกิดขึ้นแต่ละครั้ง เช่น เมื่อกำหนดกิจกรรมแล้วหาแกนนำมาร่วมกิจกรรมไม่ได้ คนในชุมชนไม่มีเวลาและไม่ให้ความร่วมมือ ไม่สามารถประชุมกลุ่มใหญ่ได้ จึงปรับแนวทางการทำงานโดยนำกิจกรรมไปพูดคุยตามสถานที่ต่าง ๆ ที่ชาวบ้านมาพบกันเป็นประจำ เช่น ร้านค้า อยู่ซ่อมรถ วงดื่มสุรา และเลือกช่วงที่ชาวบ้านมาทำบุญในวันพระ ทำการชี้แจงและขอความร่วมมือ ทำให้กิจกรรมดำเนินการได้ การหาผู้รับผิดชอบในกิจกรรมไม่ได้ ต้องอาสารับผิดชอบและดำเนินการเองก่อน จึงขอความร่วมมือชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ค้นพบแกนนำคนสำคัญร่วมรับผิดชอบกิจกรรม และกระบวนการพัฒนาดำเนินได้ต่อเนื่อง มีแนวร่วมเพิ่มขึ้น ทำให้กิจกรรมสำเร็จเกิดกองทุนในชุมชน และคนในชุมชนต้องการริเริ่มกิจกรรมใหม่ ดังนั้น กิจกรรมต่าง ๆ มีความก้าวหน้าและพบปัญหาที่สำคัญ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การจัดทำประวัติท้องถิ่นชุมชน ได้ดำเนินการจัดแบ่งพื้นที่ชุมชนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ บ้านหัวภูญแจกับบ้านท่าเกษมใน มีครู นักเรียนและชุมชนเข้าร่วมรับผิดชอบเก็บข้อมูลปัญหาที่พบ ผู้นำทางการศึกษาที่ได้รับมอบหมายมีข้อจำกัดด้านเวลาในการลงพื้นที่

ข้อเสนอทางเลือกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การที่ผู้นำทางการศึกษากำหนดช่วงเวลาที่ว่างเพื่อเก็บข้อมูล จะทำได้ลำบากเนื่องจากเป็นครูผู้สอนและรับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนมากอยู่แล้ว อีกทั้งได้รับมอบหมายงานจากผู้บังคับบัญชาและหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งอาจจะทำให้เกิดผลกระทบต่องานในหน้าที่ ถ้าปรับกิจกรรมเข้ากับกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนหรือกิจกรรมของโรงเรียน เช่น กิจกรรมเยี่ยมบ้าน กิจกรรมศึกษาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น น่าจะเกิดความสอดคล้องและได้ประโยชน์ทุกฝ่ายทั้งนักเรียน โรงเรียน และชุมชน ดังนั้น ควรประสานงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้รับมอบหมายกำหนดแผนการทำงาน ลงพื้นที่เก็บข้อมูลอีกครั้ง

แนวทางการแก้ปัญหา ควรวางแผนและกำหนดปฏิทินการลงพื้นที่เก็บข้อมูลไว้ในชั่วโมง
สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การงานอาชีพและเทคโนโลยี และกิจกรรมเยี่ยม
บ้านนักเรียน

กิจกรรมที่ 3 ประเพณีท้องถิ่นชุมชน มีการประชุมชาวบ้านจัดกิจกรรมหล่อเทียน
จำนำพรรษา มีผู้รับผิดชอบจัดเจน ดำเนินการหล่อเทียน 2 ครั้ง คือ วันที่ 5 และวันที่ 7 กรกฎาคม
พุทธศักราช 2552 ได้เทียนจำนำพรรษาวัดหัวกุญแจ และได้เงินบริจาคนำไปทำวัสดุและอุปกรณ์
หล่อเทียน ส่วนที่เหลือเก็บไว้จัดกิจกรรมต่อไป ปัญหาที่พบ คนในชุมชนไม่เคยทำกิจกรรม
ได้สำเร็จด้วยตนเอง การเก็บเงินอาจเป็นปัญหาถูกใจไม่ได้และในการจัดกิจกรรม ผู้นำทางการศึกษา
ต้องเสียสละและทุ่มเทมาก ชาวบ้านไม่เคยรวมตัวทำกิจกรรมรวมกันมาก่อน กิจกรรมที่เคยทำ
เนื่องจากเทศบาลเป็นผู้กำหนดและสนับสนุนงบประมาณ

ข้อเสนอทางเลือกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรมการหล่อเทียนจำนำพรรษาประสบ
ความสำเร็จจากการคิดเองทำเองของชาวบ้าน ดังนั้น เงินที่เหลือน่าจะเก็บไว้เป็นทุนเพื่อใช้ในกิจกรรม
ที่อาจคิดขึ้นมาใหม่ ควรเก็บในรูปแบบกรรมการ มีชื่อและวัตถุประสงค์การใช้ที่ชัดเจนเพื่อสนับสนุน
กิจกรรมตามประเพณี ต่อไป

แนวทางการแก้ปัญหา นำเงินส่วนที่เหลือเก็บไว้ดำเนินการกิจกรรมทางประเพณีต่อไป
และจัดตั้งเป็นกองทุน และขณะนี้ชุมชนสนใจกิจกรรมปราสาทดอกไม้ของชุมชนบ้านกิโสดาม
จึงอยากศึกษาเรียนรู้มาดำเนินการสืบต่อไป

กิจกรรมที่ 2 แพบที่คนดี ผู้นำทางการศึกษาได้นำกิจกรรมไปขอความเห็นชอบจากที่
ประชุมของชุมชน ปรากฏว่า บางคนคัดค้านและไม่ยอมรับและกล่าวว่าบอกว่าคนนั้นดี คนนี้เป็น
คนดี ยอมรับไม่ได้ เพราะอยู่ในชุมชนมานานยังไม่เคยเห็นคนดี ปัญหาที่พบ คนในชุมชนต่างคน
ต่างทำนาหากิน ไม่พึ่งพาอาศัยกัน จึงไม่สนใจกัน และผู้นำทางการศึกษาที่รับผิดชอบกิจกรรม
ไม่มีเวลาลงพื้นที่ศึกษา จึงยังไม่มีมีการประสานผู้ที่จะให้ข้อมูลหลัก

ข้อเสนอทางเลือกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การที่ชุมชนไม่มีความศรัทธาและเชื่อใจกัน
อาจเนื่องมาจากชุมชนไม่มีกิจกรรมให้ชาวบ้านได้ร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา หรือพัฒนากิจกรรมร่วมกัน
มาก่อน จึงไม่มีความสัมพันธ์ในเชิงวิถีการดำรงชีพ ไม่มีโอกาสเรียนรู้ซึ่งกันและกันมากนัก
ควรปรับเปลี่ยนกิจกรรมค้นหาคนดี มาค้นหาสิ่งดี ๆ การลงพื้นที่ของผู้รับผิดชอบกิจกรรม ถ้าจะใช้
เวลาวางจะกระทบภารกิจของตนเองเนื่องจากไม่ได้อยู่ในชุมชน ควรปรับเปลี่ยนแนวทางการลงพื้นที่
โดยการบูรณาการให้เข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ซึ่งมี
วุฒิภาวะและสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเฉพาะการพานักเรียนไปแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

และกิจกรรมบางอย่างควรดำเนินในโรงเรียนได้สำเร็จก่อนจึงขยายแนวคิดให้ชุมชนได้เรียนรู้ เพื่อให้เกิดความตระหนักขึ้นทีละน้อย เนื่องจากชุมชนมีคนชราหรือผู้สูงอายุมาก ส่วนคนวัยทำงานไปทำงานต่างชุมชน

แนวทางการแก้ปัญหา เปลี่ยนแปลงกิจกรรมเป็นค้นหาสิ่ง ๆ โดยบูรณาการกิจกรรมเข้ากับการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ของชุมชน และปรับแนวทางการพัฒนากิจกรรมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนกลับมา เริ่มกิจกรรมภายใต้บริบทของโรงเรียนเป็นสำคัญโดยใช้ชุมชนเป็นเป้าหมายความสำเร็จ ด้วยการพัฒนาระบบการเรียนรู้จากโรงเรียนสู่ชุมชน

การปรับปรุงและพัฒนากิจกรรม หลังจากได้ข้อมูลจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้นำทางการศึกษาร่วมกับชุมชนปรับปรุงและพัฒนากิจกรรม 5 ครั้ง ดังนี้ ครั้งแรก ลงพื้นที่ชุมชนพร้อมกับเชิญชวนนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลท่าเกษมไปพบปะชาวบ้าน เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม พุทธศักราช 2552 ซึ่งเป็นวันพระ ได้ย้อนกลับข้อมูลผลการสืบค้นสิ่งดี ๆ ให้ชุมชนได้รับทราบพร้อมกับเสริมความรู้ และเชิญชวนให้ชาวบ้านใช้พื้นที่บริเวณรอบบ้านพืชผักสมุนไพรพื้นบ้านไว้รับประทานเอง ส่วนนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลท่าเกษมได้มีโอกาสพบปะชาวบ้านแบบเป็นกันเองและรับฟังปัญหา โดยมีนโยบายพร้อมให้การสนับสนุน เช่น กล่าวว่า “มีอะไรขอให้บอกยินดีให้การสนับสนุนและอยากเห็นชุมชนที่ 5 บ้านหัวกุญแจเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับชุมชนอื่นที่เทศบาลดูแล” วันที่ 30 สิงหาคม พุทธศักราช 2552 ผู้นำทางการศึกษาและแกนนำชุมชน (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) ไปศึกษาดูงานการบริหารจัดการโรงสีข้าวบ้านนาयर่วมกับชุมชนบ้านแก่งสีเสียด วันที่ 12 กันยายน พุทธศักราช 2552 ลงพื้นที่ร่วมทำบุญกับชาวบ้านในวันพระ และรับประทานอาหารร่วมกัน การรับประทานอาหารมีทั้งผู้นำทางการศึกษา ผู้ใหญ่บ้าน ผู้วิชัย คุณยาย และเด็กผู้หญิงอยู่ในวงเดียวกัน มีโยมจำศีล (อุบาสก อุบาสิกา) นั่งอยู่ข้าง ๆ ขณะรับประทานอาหาร มีการสนทนากันเกี่ยวกับเรื่องทั่วไป ผู้ใหญ่บ้านพูดถึงการประกันราคาพืชผลการเกษตร การสนทนากล่าวถึงชาวบ้านไม่นิยมปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินเอง และชวนกันมาร่วมทำสวนป่าพืชผักสมุนไพรในชุมชนเจ้าอาวาสวัดหัวกุญแจ เสนอให้พื้นที่ของวัด ผู้นำทางการศึกษาเสนอให้พื้นที่บริเวณหลังโรงเรียนเพราะมีอยู่ข้างแล้ว ผู้ใหญ่บ้านเสนอให้หาชาวบ้านปลูกคนละงาน 2 งาน ส่วนโยมจำศีลอยากให้ส่งเสริมปลูกทุกบ้าน ตามรั้วบ้าน ริมทาง หรือหลังบ้าน เป็นต้น การพูดคุยได้ข้อสรุปให้มีการจัดกิจกรรมปลูกสวนป่าพืชผักสมุนไพรขึ้นโดยใช้พื้นที่ของวัดเป็นจุดเริ่มต้น เพราะวัดเป็นศูนย์รวมทุกคนในชุมชนจะได้รับความร่วมมือมากกว่าที่อื่น วันที่ 18 กันยายน พุทธศักราช 2552 ผู้นำทางการศึกษาไปประชุมเกี่ยวกับการเขียนแผนที่ความคิด (Mind Map) ที่จังหวัดจันทบุรี วันที่ 25 กันยายน พุทธศักราช 2552 มีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา ณ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านท่าเกษม มีผู้เข้าประชุม 12 คน ได้ข้อสรุป คือ ให้มีการจัดกิจกรรมทอดผ้าป่าสมุนไพรและปลูก

เป็นสวนป่าที่วัดหัวกุญแจ และคณะกรรมการเข้าเยี่ยมชมสวนสมุนไพรของโรงเรียน มีสมุนไพรมากกว่า 30 ชนิด บนพื้นที่ 1 ไร่ ประกอบด้วย สระน้ำ แปลงสมุนไพร เตอบน้ำส้มควันไม้ และวันที่ 27 กันยายน พุทธศักราช 2552 ชุมชนบ้านหัวกุญแจจัดกิจกรรมทอดผ้าป่าและปลูกสมุนไพร ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหารเทศบาล คณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง นักเรียนและชาวบ้านมาร่วมกิจกรรม ประมาณ 150 คน นักเรียนโรงเรียนบ้านท่าเกษมนำกลองยาวมาร่วมขบวนแห่ด้วยความพร้อมเพรียง เป็นที่สนใจของผู้ร่วมกิจกรรม ทำให้การปลูกสวนป่าสมุนไพรของชุมชนประสบความสำเร็จ ผู้สูงอายุที่มาจำศีลที่วัด พระสงฆ์ และผู้นำชุมชนร่วมกันดูแลสวนสมุนไพรที่เหลือชาวบ้านนำกลับไปปลูกที่บ้านของตน

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนต้นแบบกับชุมชนที่ศึกษา ผู้นำทางการศึกษานำชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2552 ณ ห้องประชุมวิทยาลัยชุมชน จังหวัดสระแก้ว มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 23 คน ประกอบด้วย ผู้นำทางศาสนา ได้แก่ พระครูประกาศโสภณ ผู้นำทางการศึกษา ได้แก่ นายมังกร แก้วพัฒน์ นางวรรณ ชมพู และนางปรางค์ อาทิตยวงศ์ ผู้นำชุมชน ได้แก่ นายทองสุข แพนตา ประธานชุมชนที่ 5 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประเพณี ได้แก่ นางจินตนา แซ่จันทร์ ด้านสมุนไพร ได้แก่ นายเดช ยอดยิ่ง เด็กและเยาวชน 16 คน กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ นิทรรศการกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมการหล่อเทียนผลิตผลสมุนไพรพื้นบ้านและโครงสร้างกระบวนการพัฒนา กิจกรรมผลการเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ชุมชนบ้านหัวกุญแจเป็นศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายด้านประเพณีการหล่อเทียนจำนำพรรษาและสวนป่าสมุนไพร

การปฏิบัติการในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้นำทางการศึกษาชุมชนบ้านหัวกุญแจ สรุปได้ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 สรุปการปฏิบัติการในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของ
ผู้นำทางการศึกษาชุมชนบ้านหัวกุดเจ

วัน เดือน	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
21-23 เมษายน 2552	เตรียมชุมชน โดยการสื่อสารสร้างความเข้าใจ และขยายแนวคิดในชุมชน	ชุมชนรับรู้ ให้ความร่วมมือ และเข้าร่วมกิจกรรม
24 เมษายน 2552 7 พฤษภาคม 2552	ศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน ครั้งที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต สัมภาษณ์และสอบถาม ครั้งที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม	- ได้ข้อมูลพื้นฐานชุมชนเบื้องต้น และ ได้ผู้ให้ข้อมูลหลัก - ได้ข้อมูลพื้นฐานชุมชน ชุมชนเรียนรู้ร่วมกัน ผู้นำทางการศึกษามีความเกี่ยวข้องกับชุมชน มีทักษะกระบวนการเรียนรู้
8, 18-20 พฤษภาคม 2552	ย้อนกลับข้อมูลและค้นหาความต้องการ โดย การนำข้อมูลย้อนกลับในชุมชนตามที่ตั้งต่างๆ และค้นหาความต้องการ	- ชุมชนได้ตรวจสอบและเพิ่มเติมข้อมูล ได้เรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับชุมชนของตนเองและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ - ได้กิจกรรมจัดทำประวัติชุมชน แผนที่ คนดี และประเพณีของชุมชน
28 พฤษภาคม 2552 12 มิถุนายน 2552 15 มิถุนายน 2552 26,30 มิถุนายน 2552 5,7 กรกฎาคม 2552 10, 24 กรกฎาคม 2552	ดำเนินกิจกรรม - การเตรียมการก่อนเริ่มกิจกรรม - เสนอแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันของผู้นำการศึกษา และผู้อำนวยการเขตพื้นที่ - การเริ่มต้นกิจกรรม - การดำเนินกิจกรรม	- ขยายแนวคิด หาแนวร่วมดำเนินการ ผู้รับผิดชอบกิจกรรม - ได้แนวทางเริ่มกิจกรรม และแนวนโยบาย ดำเนินกิจกรรม - วางกรอบโครงสร้างการทำงาน - ตั้งคณะทำงานหล่อเทียน - ชุมชนร่วมหล่อเทียนและถวายเทียน - ค้นหาสิ่งดีดีในชุมชน
28 กรกฎาคม 2552 เป็นต้นมา 6 สิงหาคม 2552	- การประเมินกิจกรรม - การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้นำทางการศึกษาชุมชนที่ปฏิบัติการ	- กิจกรรมมีความก้าวหน้า และดำเนินการ ได้ต่อเนื่อง - ได้ข้อเสนอแนะ และแนวทางแก้ไขปัญหา ในการดำเนินกิจกรรม
28, 30 สิงหาคม 2552 12,18,25,27 กันยายน 2552	ปรับปรุงและพัฒนา	- พัฒนางิจกรรมค้นหาสิ่งดีดีมาเป็นการปลูก สมุนไพรร่วมกัน ชุมชนพึงพอใจ
12 พฤศจิกายน 2552	แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนต้นแบบและ ชุมชนปฏิบัติการอื่น	ชุมชนเป็นศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้ประเพณี หล่อเทียนจำนำพรรษา และสวนสมุนไพร

ชุมชนบ้านแก่งเสียด

การเตรียมชุมชน ผู้นำทางการศึกษาลงพื้นที่ชุมชน เมื่อวันที่ 24 เมษายน พุทธศักราช 2552 นายสะอาด ร่วมจิตร คิดถึงอาจารย์อานวย กำลังขิง เป็นคนแรก ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นคนเก่าสืบสานตำนานแก่งเสียด ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและเริ่มต้นโดยเดินเข้าไปเยี่ยมชาวบ้านแต่ละบ้าน พูดคุยเรื่องทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับการทำมาหากิน การดำรงชีพ และสอบถามความคิดเห็นของชาวบ้านว่า “อยากจะเห็นอะไรเกิดขึ้นในหมู่บ้านของเราบ้าง แล้วถ้าจะเชิญชนมาร่วมพัฒนาแก่งเสียดให้เจริญก้าวหน้าจะดีหรือไม่” นอกจากนี้ยังได้พบปะพูดคุยกับคนในหมู่บ้านตามสถานที่และโอกาสต่าง ๆ เช่น จะเริ่มกันอย่างไร จะมีกิจกรรมอะไรจึงจะดึงดูดให้คนอื่นมาร่วมงานมากขึ้น ส.อ.สุรุฒิ อุปถัมภ์ กล่าวว่า “สิ่งแรกที่เกิดขึ้น คือ มีความรู้สึกดีใจว่า ชุมชนจะมีความก้าวหน้ามีคนมาพาทำ” หลังจากนั้นได้ปรึกษากับผู้อำนวยการโรงเรียน (นายสะอาด ร่วมจิตร) เรื่องการพัฒนาโรงเรียนและหมู่บ้านที่เคยคิดว่าทำอย่างไร โรงเรียน วัด และชุมชนที่ต่างคนต่างจัดกิจกรรมนั้น มาร่วมกันทำพร้อม ๆ กันทีเดียว จากนั้นนำแนวคิดไปทำความเข้าใจและขยายผลที่วัดแก่งเสียดในวันทำบุญและมีการประชุมสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสระขวัญ ชาวบ้านเห็นด้วย อย่างเช่น อาจารย์ปรัชญา คุณาชม กล่าวว่า “ดีมากเลย โรงเรียนจะได้ทำงานร่วมกับชุมชน อยากให้โรงเรียนเข้ามาร่วมสนับสนุนและส่งเสริมอาชีพในชุมชนและปลูกฝังคุณธรรมให้กับเยาวชน” คนต่อมาคือ นายอภิสิทธิ์ เสวตรัฐกุล เป็นสารวัดกำนันและอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และได้เชิญชนมาให้ข้อมูลพื้นฐานชุมชนที่ห้องประชุมโรงเรียนบ้านแก่งเสียด

การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ผู้นำทางการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานชุมชน 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานชุมชน ระหว่างวันที่ 25 – 28 เมษายน พุทธศักราช 2552 โดยวิธีการสังเกต สอบถาม ชักถามคนในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ที่เข้ามาอยู่ช่วงแรก และค้นหาผู้ให้ข้อมูลหลัก ครั้งที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เมื่อวันที่ 29 เมษายน พุทธศักราช 2552 ณ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านแก่งเสียด โดยการทำหนังสือเชิญ พร้อมกับเชิญด้วยตนเอง มีผู้เข้าร่วมเวทีสนทนา จำนวน 9 คน สรุปดังนี้

1. ประวัติและความเป็นมา ชุมชนบ้านแก่งเสียด ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลสระขวัญ อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว เกิดขึ้นในปีพุทธศักราช 2500 ช่วงก่อนเกิดหมู่บ้าน มีครอบครัวพ่ออึ้ง แม่เดือนฉาย ได้อพยพเข้ามาอยู่เพื่อหาของป่า เช่น มีดินเสียดจำนวนมาก จึงเป็นที่มาของคำว่า “บ้านแก่งเสียด” ต่อมาครอบครัวนายคำท้าว โนโซติ พ่ออึ้ง พ่อคุณ แม่คง (เสียชีวิตแล้ว) ได้อพยพเข้ามาทำมาหากินและทำนาปรากฏว่าได้ข้าวมาก จึงกลับไปชักชวนญาติพี่น้องให้อพยพเข้ามาจับจองหาที่ทำกินระหว่างปีพุทธศักราช 2507 - 2509

ปีพุทธศักราช 2518 แยกเป็นหมู่บ้านแก่งสี่เสียด หมู่ที่ 12 ตำบลสระแก้ว อำเภอสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรี มีนายคำท้าว โนโซติและนายไพ โกนิย์ เป็นผู้ใหญ่บ้านตามลำดับ

ปีพุทธศักราช 2525 ราชการแยกตำบลสระแก้วออกเป็นตำบลสระขวัญ จึงเปลี่ยนมาเป็น หมู่ที่ 3 ตำบลสระขวัญ อำเภอสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรี

และปีพุทธศักราช 2536 ได้สถาปนาจังหวัดสระแก้ว หมู่บ้านแก่งสี่เสียดเปลี่ยนเป็น หมู่ที่ 3 ตำบลสระขวัญ อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

2. สภาพทางภูมิศาสตร์ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ป่าพง ป่าแขม ฤดูฝนมีน้ำตลอดทั้งปี มีดินสี่เสียดเกิดขึ้นมากที่บริเวณริมลำคลองพระสะทึง พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะทำเกษตรกรรม

ที่ตั้ง ชุมชนบ้านแก่งสี่เสียด ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลสระขวัญ อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ห่างจากศาลากลางจังหวัดสระแก้ว 15 กิโลเมตร ที่ว่าการอำเภอเมืองสระแก้ว 10 กิโลเมตร องค์การบริหารส่วนตำบลสระขวัญ 8 กิโลเมตร สระน้ำโบราณสระแก้ว-สระขวัญ 9 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 109 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดคลองพระสะทึง หมู่ที่ 8 บ้านลักกะตัง อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ทิศใต้ ติดบ้านน้ำทรัพย์เจริญ หมู่ 1 และหมู่ 21 บ้านมหาสารคาม ตำบลสระขวัญ อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ทิศตะวันออก ติดบ้านใหม่ถาวร หมู่ 2 และหมู่ 11 บ้านโคกสำราญ ตำบลสระขวัญ อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ทิศตะวันตก ติดหมู่บ้านหนองข่า หมู่ที่ 3 และ 10 บ้านเขามะกา ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

3. ประชากร เริ่มก่อตั้งหมู่บ้านประชากรย้ายมาจากอำเภอกบินทร์บุรี และอำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี เป็นคนเชื้อสายอีสาน ปัจจุบันมีบ้านเรือน 243 หลังคาเรือน ประชากรจำนวน 888 คน แยกเป็นชาย 436 คน หญิง 452 คน แบ่งตามช่วงอายุ ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ช่วงอายุและจำนวนประชากรชุมชนบ้านแก่งสีเสียด

ช่วงอายุ	จำนวนประชากร (คน)
แรกเกิด - 3 ปี	50
อายุ 4 - 5 ปี	27
อายุ 6 - 11 ปี	73
อายุ 13 - 18 ปี	79
อายุ 19 - 30 ปี	161
อายุ 31 - 60 ปี	383
อายุ 61 - 70 ปี	65
อายุ 71 ปีขึ้นไป	50
รวม	888

4. การศึกษา เริ่มเกิดชุมชนใหม่ ๆ ยังไม่มีโรงเรียน ลูกหลานจะเรียนอยู่บ้านเดิม ค่อยมาไปเรียนที่โรงเรียนบ้านคลองหมี โรงเรียนบ้านลัดกระสัง ซึ่งอยู่ไม่ไกลมากนัก

ปีพุทธศักราช 2510 นายคำท้าว โนโซติ ได้บริจาคที่ดินประมาณ 6 ไร่ สร้างโรงเรียน และเป็นสถานที่ทำบุญชั่วคราวของชาวบ้าน มีครูแดง รุ่งอมรศิลป์ เป็นครูอาสาสมัคร ต่อมาทางราชการแต่งตั้งนายสอชัย จันทร์ธรรม เข้ามาเป็นครูใหญ่ เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 มีนักเรียนจำนวน 106 คน ปรากฏว่า เมื่อถึงฤดูฝนมีฝนตกตลอดทั้งปี นักเรียนต้องข้ามคลองลุยน้ำผ่านทุ่งนา ชาวบ้านกลัวลูกหลานจะตกน้ำ ประกอบกับพื้นที่ของโรงเรียนมีน้อยไม่เหมาะที่จะขยาย ดังนั้น ปีพุทธศักราช 2515 จึงได้ย้ายโรงเรียนข้ามคลองมาปลูกในพื้นที่แห่งใหม่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน โดยมีคุณพ่อสวัสดิ์ คุณแม่พิมพ์า บริจาคที่ดินสร้างโรงเรียนใหม่ เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 7 เมื่อมีการเปลี่ยนหลักสูตรใหม่ จึงลดลงเหลือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ในปีพุทธศักราช 2521 ปัจจุบันเปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียน 125 คน มีครู 9 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 คนในชุมชนมีการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ระดับมัธยมศึกษาและระดับวิชาชีพ ตามลำดับ ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ระดับการศึกษาและจำนวนผู้จบการศึกษาชุมชนบ้านแก่งสีเสียด

ระดับการศึกษา	จำนวนผู้จบการศึกษา (คน)
ยังไม่เข้ารับการศึกษ	50
อยู่ระหว่างการศึกษาระดับประถมศึกษา	100
ประถมศึกษา	412
มัธยมศึกษา	194
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)	45
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)	58
อนุปริญญา	28
ปริญญาตรี	23
สูงกว่าปริญญาตรี	8
ไม่ได้รับการศึกษา	14
รวม	888

5. การคมนาคม ในอดีตการเดินทางเข้าหมู่บ้านจะเดินตามทางเกวียนและคันนาลัดเลาะเข้าหมู่บ้าน ผู้ที่จะเดินทางเข้าหมู่บ้านต้องลงรถรับจ้างที่ถนนสุวรรณศรบริเวณหมู่บ้านโคกนกขุนทอง แล้วเดินทางเท้าตามทางเกวียน คันนา ข้ามคลองเล็กเรียก คลองลุมพุก คลองใหญ่ (คลองพระสะทึง) เข้าหมู่บ้าน การข้ามคลองใหญ่ไม่มีสะพาน ชาวบ้านต้องใช้ไม้ซุงทั้งต้นวางพาดเพื่อเดินข้ามคลอง ต่อมาได้สร้างสะพานไม้ต่ำ ๆ เมื่อฝนตกหนักน้ำจะท่วมถึงต้องข้ามคลองโดยใช้เรือพาย

ปีพุทธศักราช 2515 สร้างสะพานสูงครึ่งคลองพอฤดูฝนน้ำท่วมถึงข้ามไม่ได้

ปีพุทธศักราช 2516 สร้างสะพานสูงเสมอฝั่งคลองเป็นสะพานไม้

ปีพุทธศักราช 2540 สร้างสะพานคอนกรีตเสริมเหล็ก และสร้างถนนลาดยางระหว่างหมู่บ้านโคกนกขุนทอง ถึงหมู่บ้านแก่งสีเสียด การเดินสะดวกขึ้น ปัจจุบันมีถนนลาดยางเข้าหมู่บ้าน ระหว่างคุ้มบ้านเป็นถนนคอนกรีตและลูกรัง และถนนลาดยางระหว่างชุมชน สำหรับระบบสาธารณูปโภคในอดีตชุมชนไม่มีไฟฟ้า-ประปา ต้องใช้ไฟตะเกียง หรือขี้ได้ ใช้น้ำจากบ่อดินที่ชาวบ้านขุดกันเอง ลึกประมาณ 2 - 5 เมตร และส่วนหนึ่งใช้น้ำจากสระน้ำและลำคลอง ปัจจุบันมีน้ำประปา ไฟฟ้า และโทรศัพท์ครอบคลุมพื้นที่

6. การดำรงชีพและอาชีพ เนื่องจากสภาพพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นที่ราบลุ่ม ฤดูฝนน้ำจะตลอดเกือบทั้งปี ผู้คนที่อพยพเข้ามาทำนา ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว 6 ถึง เกือบเกี่ยวผลผลิตได้ถึง 600 ถึง เพราะพื้นดินมีความอุดมสมบูรณ์ จึงไปชักชวนญาติพี่น้องอพยพเข้ามาซื้อที่ดินทำนา ดังนั้น การทำนาจึงเป็นอาชีพหลัก และถากเปลือกต้นสัเสียดไปขาย เลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหารในครัวเรือน เช่น เป็ด ไก่ และเลี้ยงไว้ใช้งาน เช่น โค กระบือ ปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่ยังคงมีอาชีพทำนา รองลงมาได้แก่ มั่นสำปะหลัง ปลูกยูคาลิปตัส และรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม หรือไปหางานทำนอกหมู่บ้าน ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 อาชีพและจำนวนผู้ประกอบการอาชีพชุมชนบ้านแก่งสัเสียด

อาชีพ	จำนวนผู้ประกอบการอาชีพ (ครอบครัว)
ทำนา	112
มั่นสำปะหลัง	53
ปลูกยูคาลิปตัส	40
ค้าขาย	15
รับจ้างทำไป	23
รวม	243

7. ผู้นำและองค์กรในชุมชน เนื่องจากเป็นชุมชนชาวนา วิธีการดำรงชีพขึ้นอยู่กับการทำงานที่สืบทอดต่อกันมา โดยมีการรวมตัวกันบางครั้ง จึงมีผู้นำและกลุ่มองค์กร ดังนี้

7.1 ผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นในวิธีการดำรงชีพด้านพิธีกรรม ได้แก่ นายอานวย กำลังยัง อายุ 76 ปี มีความรู้ด้านพิธีกรรม ทำขวัญนา ตังศาลพระภูมิเจ้าที่ หมอดูฤกษ์ยาม ด้านการแพทย์แผนโบราณ ได้แก่ นายประเสริฐ คามป็น อายุ 68 ปี มีความรู้ด้านการรักษาโรคด้วยสมุนไพร รักษาฝีหนอง งูสวัด ด้านจักสานไม้ไผ่ ได้แก่ นายเปื้อง คนกาญจน์ อายุ 69 ปี มีความรู้ด้านการจักสานด้วยไม้ไผ่ กระบุง ตะกร้า ลอบ ไซ ด้านการประกอบอาหาร ได้แก่ นางสาว มัยตรีเดช อายุ 70 ปี มีความรู้ด้านการทำอาหาร ด้านงานฝีมือปักปักตอ ได้แก่ นางสุบิน ภูเดช อายุ 72 ปี มีความรู้ด้านการทำบายศรีสู่ขวัญงานต่าง ๆ และประเพณีทางศาสนา ด้านการทำนาและโรงสีข้าว ได้แก่ นายสุพรรณ เดชดวง อายุ 63 ปี มีความรู้ด้านการทำนาและสีข้าว ด้านการเลี้ยงโค กระบือ ได้แก่ นายบรรจง มฤกุล อายุ 62 ปี มีความรู้ด้านการเลี้ยง ซื้อขายโค-กระบือ

7.2 ผู้นำชุมชน จัดตั้งคานนโยบายรัฐ มี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสตรีแม่บ้าน ผู้นำ ได้แก่ นางเพ็ญศรี ตูลาชม อายุ 65 ปี มีความรู้ด้านการรวมกลุ่มจัดอบรมความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับกลุ่มสตรี และกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำ ได้แก่ พ่อจำปี ภูเดช อายุ 74 ปี เป็นประธานชมรมและดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในหมู่บ้าน

8. ประเพณี/วัฒนธรรมและความเชื่อ ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และยังคงนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประเพณี ได้แก่ เข้าพรรษา ออกพรรษา สงกรานต์ บุญข้าวหลาม บุญข้าวจี ทำบุญเบิกบ้าน บุญข้าวประดับดิน ลอยกระทง ประเพณีที่สำคัญของชุมชน มีดังนี้

8.1 ประเพณีทำบุญเทศกาลเข้าพรรษา-ออกพรรษา เป็นประเพณีทางศาสนาที่ชาวบ้านถือปฏิบัติสืบทอดกันมา ก่อนถึงเทศกาล ผู้นำชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่ จะชักชวนลูกหลานไปทำความสะอาดและตกแต่งศาลาวัดให้สวยงาม เมื่อถึงเวลาชาวบ้านจะหยุดงานนำอาหาร กาวหวาน มาร่วมทำบุญตักบาตรโดยพร้อมเพรียงกันและผู้เฒ่าผู้แก่จะนอนค้างที่วัดเพื่อถืออุโบสถศีล

8.2 ประเพณีสงกรานต์ เป็นประเพณีที่ชาวบ้านถือปฏิบัติกันมา จะกำหนดระหว่างวันที่ 13 -15 เมษายน ของทุกปี ชาวบ้านจะออกมาเล่นสาดน้ำ หรือรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณและชวนกันไปทำบุญตักบาตรที่วัด ร่วมกันสร้างน้ำพระพุทธรูป พระสงฆ์ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ การเล่นสาดน้ำ ปะแป้ง ขนทรายเข้าวัด และตกแต่งเจดีย์ทราย โดยมีพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ คนหนุ่มสาว เด็กและเยาวชน ของหมู่บ้านมาร่วมกิจกรรม

8.3 ประเพณีทำบุญเบิกบ้านและเลี้ยงเจ้าพ่อเสือ ความเป็นมาชาวบ้านถือฤกษ์เดือนหกข้างขึ้น (เดือนราศีมกร) เป็นวันปฐมฤกษ์ทำบุญก่อนถึงฤดูทำนา เรียกว่า “พิธีบุญเบิกบ้านและเลี้ยงเจ้าพ่อเสือ” ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน เพื่อให้การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในหมู่บ้านมีความสงบสุข เกิดความเจริญรุ่งเรืองและให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายทั้งปวงไม่ให้มารบกวน โดยผู้นำจะเลือกวันที่ดีที่สุดในเดือนนี้ ขั้นตอนการทำพิธีเริ่มจากชาวบ้านนำหัวหมู ไก่ เหล้าขาว บุหรี่และผลไม้ มาเป็น เครื่องเซ่นไหว้เจ้าพ่อเสือ จากนั้นเป็นพิธีเบิกบ้านพระสงฆ์ เจริญพระพุทธมนต์เจริญชัยมงคลคาถา และทำบุญตักบาตรรับประทานอาหารร่วมกัน

การย้อนกลับข้อมูลและค้นหาความต้องการชุมชน ผู้นำทางการศึกษาจัดเวทีย้อนกลับข้อมูลและค้นหาความต้องการของชุมชน เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พุทธศักราช 2552 ณ โรงเรียนบ้านแก่งสีเสียด มีผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 75 คน โดยนายสะอาด ร่วมจิตร ทำหน้าที่วิทยากรกระบวนการและนายสุรวุฒิ อุปถัมภ์ ทำหน้าที่วิทยากรเก็บประเด็น

การย้อนกลับข้อมูล ผู้นำทางการศึกษาเสนอข้อมูลที่ละประเด็นให้ชาวบ้านทราบและพิจารณาเพิ่มเติมข้อมูล เริ่มตั้งแต่ประวัติความเป็นมา สภาพทางภูมิศาสตร์ ประชากร การศึกษา การคมนาคม อาชีพของชุมชน ผู้นำและองค์กรในชุมชน และประเพณีวัฒนธรรม ได้ข้อมูลที่อ้อมค้อม

การค้นหาคำความต้องการของชุมชน ได้กิจกรรมที่ชุมชนต้องการ 9 กิจกรรม ดังนี้
 1) นำประวัติของชุมชนมาให้คนในชุมชนเรียนรู้ 2) ให้โรงเรียนเปิดสอนคอมพิวเตอร์ 3) อยากให้
 โรงเรียนของโรงเรียนดำเนินการได้ 4) พัฒนาศาลเจ้าพ่อเสือให้เป็นที่เคารพของคนทั่วไป 5) อยากทำปุ๋ย
 ชีวภาพใช้เอง เพราะทุกวันนี้ปุ๋ยราคาแพง 6) อยากให้มีหน่วยงานภายนอกเข้ามาร่วมพัฒนาชุมชน
 7) อยากมีอาชีพและรายได้มั่นคง 8) อยากให้นำต้นไม้เสียด แก่งในแม่น้ำและ ศาลเจ้าพ่อเสือมา
 รวมกันพัฒนาเป็นประเพณีและเป็นแหล่งท่องเที่ยว 9) อยากนำรากไม้มาทำงานประดิษฐ์ หรือ
 เฟอ์นเจอร์ จากนั้นผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้อภิปรายแสดงความคิดเห็นและเลือกกิจกรรมที่จะต้องการ
 มากที่สุด ได้แก่ การจัดทำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนเป็นหลักสูตรท้องถิ่น พัฒนาศาลเจ้าพ่อ
 เสือ และพัฒนาโรงสีข้าว จากนั้น ผู้นำทางการศึกษาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นเนื่องจากชุมชนบ้านแก่งเสียด
 ไม่มีข้อมูลชุมชนของตน แต่ละคนมีความรู้จากการบอกต่อกันมา เมื่อมีการเก็บข้อมูลรู้สึกรักถิ่น
 ของตน จึงอยากรนำประวัติชุมชนมาทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชน
 บ้านแก่งเสียด

กิจกรรมที่ 2 การพัฒนาศาลเจ้าพ่อเสือ เนื่องจากชาวบ้านมีความศรัทธาและเชื่อว่าเป็น
 ศาลเจ้าที่ศักดิ์สิทธิ์ จึงเกิดแรงบันดาลใจอยากพัฒนาให้เป็นประเพณีไหว้ศาลเจ้าพ่อเสือและส่งเสริม
 การท่องเที่ยวของชุมชน เช่นเดียวกับศาลเจ้าพ่อพระปรางค์ของชุมชนบ้านหนองผูกเต่า

กิจกรรมที่ 3 โรงสีข้าวชุมชน เนื่องจากโรงเรียนมีโรงสีข้าว แต่ไม่สามารถดำเนินการได้
 ขาดเงินทุนหมุนเวียน เคยมีการบริหารจัดการแต่ล้มเหลว จึงอยากให้โรงสีข้าวดำเนินการได้

การดำเนินกิจกรรม ก่อนเริ่มกิจกรรม เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พุทธศักราช 2552 ผู้นำ
 ทางการศึกษานำกิจกรรมไปทำความเข้าใจและขยายแนวคิดกับคณะครู นักเรียนและกรรมการ
 สถานศึกษา พร้อมกับรับฟังความคิดเห็นจากเพื่อนครูในโรงเรียนและคนในชุมชน เพื่อขอความ
 ร่วมมือในการพัฒนา ปรากฏว่า ชุมชนมีการพูดคุยและเสวนากันอย่างกว้างขวางทั้งในครอบครัว
 ร้านค้า ลานชุมชน กิจกรรมงานวัด ทำยารถขายกับข้าว มีทั้งเห็นด้วย ได้แย้ง และการพูดคุยถึงโอกาส
 ในการพัฒนาระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และวันที่ 12 มิถุนายน พุทธศักราช 2552 เข้ารับการ
 เสริมสร้างความรู้การเริ่มต้นกิจกรรมจากผู้วิจัย เพื่อทบทวนแนวทางการดำเนินกิจกรรมความ
 สอดคล้องระหว่างบริบทชุมชนกับศักยภาพของโรงเรียนและความต้องการของชุมชน ศึกษา ทบทวน
 การเริ่มต้นกิจกรรมของชุมชนบ้านกิโลสามจากจุดเริ่มต้นถึงผลที่ได้รับ การวางกรอบ โครงสร้าง
 การทำงาน การจัดเตรียมแผนงานและปฏิทินการปฏิบัติงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวนโยบาย
 เกี่ยวกับการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การเริ่มต้นกิจกรรม ผู้นำทางการศึกษาและชาวบ้านได้ค้นหาแกนนำมาร่วมกิจกรรมระหว่างวันที่ 17 - 24 มิถุนายน พุทธศักราช 2552 ได้รายชื่อแกนนำรับผิดชอบ ดังนี้ กิจกรรมการจัดทำประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ นางเจริญ ประนอม นายอภิสิทธิ์ เสวตรัฐกุล นายปรัชญา ตลาชม นางสุบิน ภูเดช นายประเสริฐ คมะโน นายอำคา จานนิล นายสุวิทย์ ประนอม และนายอำนาจ กำลั้งยั้ง (ปราชญ์ชุมชน) กิจกรรมศาลเจ้าพ่อเสือ ได้แก่ นางบังอร สาระเจริญ นางผอง สาระเจริญ นายจำปี ภูเดช นายจำเนียร ธงชัย และนางเพ็ญศรี จันทศิริ กิจกรรมโรงสี ได้แก่ นายสุวัช ไมตรีเดช นายสุพรรณ เดชดวง นายวิเชียร ยังมีสุข นายสุบิน ภูเดช และนายสมหวัง มั่งมีสกุล

การดำเนินกิจกรรม วันที่ 29 มิถุนายน พุทธศักราช 2552 ผู้นำทางการศึกษาและชุมชนตั้งคณะทำงานโดยมีตัวแทนจาก 3 กลุ่ม ได้แก่ ชุมชน ครู เด็กและเยาวชน โดยแบ่งความรับผิดชอบดังนี้

1. กิจกรรมจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์ชุมชน แกนนำชุมชน ได้แก่ นางเจริญ ประนอม นายอภิสิทธิ์ เสวตรัฐกุล นายปรัชญา ตลาชม นางสุบิน ภูเดช นายประเสริฐ คมะโน นายอำคา จานนิล นายสุวิทย์ ประนอม และนายอำนาจ กำลั้งยั้ง (ปราชญ์ชุมชน) ตัวแทนครู ได้แก่ นายประเสริฐ คมะโน และนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 15 เป็นพื้นที่เก็บข้อมูลเนื่องจากเป็นชุมชนเดียวกัน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ตามลักษณะพื้นที่การตั้งบ้านเรือน

2. กิจกรรมศาลเจ้าพ่อเสือ แกนนำชุมชน ได้แก่ นางบังอร สาระเจริญ, นางผอง สาระเจริญ นายจำปี ภูเดช และนายจำเนียร ธงชัย ครู ได้แก่ นายเพ็ญศรี จันทศิริ และนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6)

3. กิจกรรมโรงสีชุมชน แกนนำชุมชน ได้แก่ นายสุวัช ไมตรีเดช นายสุพรรณ เดชดวง นายวิเชียร ยังมีสุข และนายสุบิน ภูเดช ตัวแทนครู ได้แก่ นายสมหวัง มั่งมีสกุล และนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6)

วันที่ 9 กรกฎาคม พุทธศักราช 2552 ชุมชนตั้งคณะทำงานพัฒนากระบวนการเรียนรู้จำนวน 12 คน จากตัวแทนสถานศึกษา ได้แก่ นายสะอาด ร่วมจิตร สิบเอกสุรวุฒิ อุปถัมภ์ และนายสมหวัง มั่งมีสกุล ตัวแทนชุมชน ได้แก่ นายอภิสิทธิ์ เสวตรัฐกุล, นายสุรัตน์ ไมตรีเดช นายสุพรรณ เดชดวง นายวิเชียร ยังมีสุข นางสุบิน ภูเดช และนางอำพร คางาม และตัวแทนนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) นอกจากนี้ยังได้กำหนดผู้รับผิดชอบเก็บข้อมูลชุมชน (คุ้มบ้าน) ดังนี้ คุ้มแก่งสี่เสียดเหนือ แกนนำชุมชน ได้แก่ นายอภิสิทธิ์ เสวตรัฐกุล นายอำคา จานนิล ครู ได้แก่ นายสมหวัง มั่งมีสกุล และนักเรียน ได้แก่ เด็กหญิงดวงสมร สิ้นลับและเด็กหญิงพัชรภา เบ้าคำภา คุ้มแก่งสี่เสียดฝั่งใต้ แกนนำชุมชน ได้แก่ พ่อจำปี-แม่สุบิน ภูเดช ครู ได้แก่ นางเพ็ญศรี

จันทร์ศิริ และนักเรียน ได้แก่ เด็กชายทัศนัย ภูเดช เด็กหญิงณัฏฐา ทิพย์สุวรรณ กลุ่มเกาะกลาง
แกนนำชุมชน ได้แก่ นายสมชาย ปิตะคำ ครู ได้แก่ สิบเอกสุรวุฒิ อุปถัมภ์ และนักเรียน ได้แก่
เด็กชายสุรศักดิ์ คมะโน กลุ่มหนองปรือ แกนนำชุมชน ได้แก่ นายสุวิทย์ ประนอม ครู ได้แก่
สิบเอกสุรวุฒิ อุปถัมภ์ และนักเรียน ได้แก่ เด็กหญิงพัชรี จิตรจำลอง เด็กหญิงวงษ์วิ จิตรจำลอง

การประเมินกิจกรรม ผู้นำทางการศึกษาเข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้นำทางการศึกษา
ชุมชนอื่น เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พุทธศักราช 2552 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและ
สวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สสส.) จังหวัดสระแก้ว เริ่มตั้งแต่การสร้างความเข้าใจ
และค้นหาแกนนำเข้าร่วมกิจกรรม กำหนดกิจกรรมและนำกิจกรรมมาสร้างความเข้าใจกับคณะครู
ภายในโรงเรียนและประชาชนในชุมชน ตั้งคณะกรรมการบริหารและคณะทำงานกิจกรรม ทำให้
กิจกรรมมีความก้าวหน้า ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนบ้านแก่งสี่เสียด แบ่งพื้นที่
ออกเป็นหมู่บ้าน 4 กลุ่ม มีคณะครู นักเรียน และชุมชนเข้าร่วมเก็บข้อมูลมีการกำหนดผู้รับผิดชอบ
จากชุมชน ครู และนักเรียน ปัญหาที่พบ กิจกรรมยังไม่ได้ดำเนินการเนื่องจากชุมชนติดการดำเนินา
ข้อเสนอทางเลือกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ควรดำเนินการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการ
ดำเนินกิจกรรม เนื่องจากชาวบ้านเมื่อเขายินดีให้ความร่วมมือ อาจรอการดำเนินการจากเรา ถ้านานไป
เขาอาจจะลืมหรือไม่ให้ความร่วมมือ เพราะคิดว่าเราทำไม่จริงหรือเกิดความเบื่อหน่ายได้ ผลเสีย
จะตกมาที่เรา ดังนั้น เราอาจใช้เวลาช่วงหลังเลิกงานหรือกลางคืนก็ได้

แนวทางการแก้ปัญหา เชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาประชุมร่วมกันในช่วงเวลาที่ชุมชนว่าง
ข้อสรุป จัดประชุมคณะทำงานวางแผนการดำเนินกิจกรรมผู้นำทางการศึกษาร่างกรอบการทำงาน
เป็นเบื้องต้น

กิจกรรมที่ 2 โรงเรียนมีการตั้งคณะทำงานและมอบหมายผู้รับผิดชอบ ประชุมคณะครู
นักเรียน เพื่อจัดตั้งกองทุน การพูดคุยยังไม่ได้ข้อยุติ ปัญหาที่พบ คือ การดำเนินการต้องการต้องใช้
เงินทุนหมุนเวียนสูง ชาวบ้านไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมและไม่ชัดเจนในแนวปฏิบัติ การออมเงิน
ของนักเรียนและชุมชนยังไม่ได้กำหนดแนวทางอย่างชัดเจน ครูยังมุ่งจัดการเรียนการสอนงานประจำ
เป็นสำคัญ

ข้อเสนอทางเลือกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ 1) ผู้นำควรจัดประชุมเพื่อให้ผู้เข้าร่วมเสนอ
ความต้องการและผู้ที่เกี่ยวข้องระดมความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรม 2) ควรจะมีการประชุมผู้มี
ส่วนเกี่ยวข้อง เสนอแผนการพัฒนาเข้าสู่การพัฒนาาร่วมกับท้องถิ่น 3) ถ้าขาดความรู้ความเข้าใจใน
การบริหารจัดการโรงเรียน ควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จและ
เรียนรู้ได้เร็วที่สุด คือ การศึกษาดูงาน 4) ควรมีการเตรียมชุมชน 5) ชุมชนให้ความร่วมมือ

หรือไม่มีส่วนร่วมงานหรือไม่/ เราต้องทบทวนตัวเอง ซึ่งเราต้องการผลงานจากชุมชนมากขึ้นไปหรือไม่ หรือว่าเรายังไม่ได้รับการยอมรับหรือเราห่างเหินชุมชนเกินไป 6) การเข้าร่วมกับชุมชน ถ้าเข้ามาเกินไปเราก็เจ็บ ถ้าไม่เข้าชุมชนเราก็เสีย 7) การจัดการโรงเรียน ควรตั้งคณะกรรมการที่สอดคล้องกับภารกิจ ดังเช่น โรงเรียนข้าวของโรงเรียนบ้านหนองผูกเต่า เขาทำอย่างไรจึงบริหารจัดการได้ และควรจัดประชุมคณะกรรมการเพื่อกำหนดกลไกการและแนวทางการพัฒนาาร่วมกัน

แนวทางการแก้ปัญหา ในช่วงเวลาดังกล่าวโรงเรียนและชุมชนชะลอการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนไว้ก่อน ปรับกิจกรรมต่อเนื่องจากโรงเรียนข้าว โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการทำปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับพัฒนาที่ดินจังหวัดสระแก้ว สำหรับโรงเรียนเริ่มจัดการเรียนรู้หลักทฤษฎี โรงเรียนข้าวชุมชน จัดระบบการจัดการการอมของนักเรียน ดำเนินการตั้งแต่เปิดปีการศึกษาใหม่ เพราะการประหยัลดการอมอยู่ในหลักสูตรการศึกษาและยุทธศาสตร์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของต้นสังกัดและบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาโดยตรง ประชุมคณะกรรมการนำ หากคณะกรรมการร่วมรับผิดชอบ และวางแผนการดำเนินกิจกรรมในเดือนสิงหาคม

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมศาลเจ้าพ่อเสือ ตามแผนการพัฒนาศาลเจ้าพ่อเสือ โรงเรียนและชุมชนจะเข้าไปพัฒนารอบ ๆ บริเวณ และจัดทำประวัติศาลเจ้าพ่อเสือ ปีต่อไปจึงจะพัฒนาให้เป็นจุดเด่นของชุมชน ความก้าวหน้ามีการพูดคุยกันในชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาศาลเจ้าพ่อเสือ มีรายชื่อคณะผู้รับผิดชอบ โดยผู้นำทางการศึกษาร่างกรอบการทำงานและมีรายชื่อผู้รับผิดชอบเบื้องต้น ปัญหาที่พบขาดผู้รับผิดชอบหลัก ขาดคนทำพิธีกรรมแนวความคิดของชุมชนยังไม่มีข้อยุติในการพัฒนา เช่น ผู้รับผิดชอบ ผู้ดูแลศาล พิธีกรรม ต่างคนต่างทำของตนเอง ยังไม่มีการประชุมวางแผน การดำเนินงานตามกิจกรรมที่กำหนด

ข้อเสนอทางเลือกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ควรจัดประชุมและเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ที่เกี่ยวข้องมาหารือระดมความคิดเห็น เพื่อจะได้แนวทาง ได้ผู้ร่วมกิจกรรม ผู้รับผิดชอบ และกระบวนการพัฒนาจะได้ดำเนินการไปได้ เพราะเมื่อดำเนินการแล้วมีปัญหาอย่างไร จะได้ร่วมกันหาทางแก้ไขต่อไป กำหนดแนวทางและวางแผนการพัฒนาร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายและสร้างความชัดเจนตามบทบาทหน้าที่ของผู้รับผิดชอบจะทำให้เกิดความร่วมมือ กรณีที่ชุมชนไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ ถ้าเป็นไปได้ควรไปศึกษาประเพณีศาลเจ้าพ่อพระปรงของชุมชนบ้านหนองผูกเต่าที่ประสบความสำเร็จ

แนวทางการแก้ปัญหา ประชุมคณะกรรมการนำเพื่อหาคณะกรรมการร่วมรับผิดชอบและวางแผนการดำเนินกิจกรรม เชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาประชุมร่วมกัน ข้อเสนอแนะ ผู้นำทางการศึกษาและแกนนำชุมชนอยู่ระหว่างเตรียมการประชุมเพื่อดำเนินกิจกรรม ผู้นำทางการศึกษาร่างกรอบการทำงานเป็นเบื้องต้น

การปรับปรุงและพัฒนากิจกรรม ผู้นำทางการศึกษาประชุมการดำเนินกิจกรรม เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พุทธศักราช 2552 ณ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านแก่งสี่แยก มีผู้มาประชุม จำนวน 23 คน โดยวิธีการสรุปความก้าวหน้าของกิจกรรมให้ที่ประชุมทราบ จากนั้นที่ประชุมร่วมอภิปราย แสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรม การเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มุ่งประเด็นมาที่ โรงเรียนข้าวเป็นหลัก เนื่องจากโรงเรียนเคยดำเนินการมาแล้วมีครูเป็นผู้รับผิดชอบร่วมกับนักเรียน ปรากฏว่า ครูต้องเป็นคนงานสีข้าวให้ชาวบ้าน ไม่มีเวลาสอนหนังสือ ดังนั้น จึงให้ที่ประชุม อภิปราย และแสดงความคิดเห็นว่าจะดำเนินการอย่างไร การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ดังเช่น

- 1) ก่อนที่จะพูดเรื่องการสีข้าว ขณะนี้โรงสีพร้อมที่จะสีข้าวหรือไม่ 2) ชาวบ้านเคยนำข้าวมาสี แต่ข้าวหาย มีใครรับผิดชอบ 3) ใครจะเป็นผู้รับผิดชอบการสีข้าว 4) เราควรสีข้าววันใดในเมื่อโรงเรียนต้องจัดการเรียนการสอนทุกวัน หรือการสีข้าววันเสาร์อาทิตย์ให้นักเรียนรับผิดชอบได้หรือไม่ 5) เคยเอาข้าวมาสีแล้ว แต่ปรากฏว่าข้าวปนกันไปหมดไม่รู้ว่าเป็นของใครเป็นของใคร ต้องหาผู้รับผิดชอบโดยตรง 6) ต้องติดต่อให้คนเอาข้าวมาสี 7) ขณะนี้เราจะหาข้าวที่ไหนมาสี 8) เราจะเอาเงินที่ไหนไปซื้อข้าว 9) เคียวนี้นักเรียนมีข้าวสารขายทุกแห่ง ตลาดนัดบ้านเราก็ยังมีเลย เราจะนำข้าวที่สีได้ไปขายที่ไหน 10) ถ้าเราจ้างคนอื่นเข้ามาเป็นผู้สีข้าว แต่ชาวบ้านนำข้าวไปสีที่อื่นจะทำอย่างไร 11) ทำอย่างไรชาวบ้านจึงจะพร้อมใจกันเอาข้าวมาสีที่โรงสีของโรงเรียนเรา 12) ผลที่ได้จากการสีข้าว เช่น แกลบ รำ ปลายข้าว เราจะทำอย่างไร 13) ถ้าเราสีข้าวกันเองแล้วใครจะไปตามเก็บข้าวมาสี 14) ใครมีข้าวขณะนี้ก็เอามาสีกันเอง แกลบ รำ ปลายข้าวที่ได้ก็ช่วยค่าน้ำค่าไฟฟ้าของโรงเรียน 15) เอาข้าวมาสีเองก็ได้ การสีก็ไม่ยาก 16) การเอาข้าวมาสีแล้ว ได้ข้าว ปลายข้าว แกลบ และรำ จำนวนเท่าใด ไม่มีใครรับผิดชอบ 17) การทำโรงสีข้าวต้องมีเงินทุนซื้อข้าว 18) การรับซื้อข้าว ถ้าอย่างนั้นเราต้องมีเงินทุนจะหาได้จากที่ไหน 19) ถ้าเรามารวมทุนกันของพวกเราไปซื้อข้าวมาสีจะพอหรือไม่ 20) การมาสีข้าวผมช่วยได้ ผลตอบแทนยกให้โรงเรียน 21) การสีข้าวเราจะสีข้าววันไหน ถ้าเป็นวันธรรมดาเสียจะรบกวนนักเรียนหรือเปล่า 22) ค่าไฟฟ้าโรงสีข้าวเราจะคิดให้โรงเรียนอย่างไร ผลของการอภิปรายได้ข้อสรุปร่วมกัน คือ ไปศึกษาดูงานชุมชนที่ประสบความสำเร็จเกี่ยวกับโรงสีข้าว โดยเลือกคณะทำงานไปศึกษาดูงาน จำนวน 9 คน ที่โรงสีข้าวชุมชนบ้านนาขาว ตำบลนาขาว อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยนางวิมล ร่วมจิตร เป็นผู้อำนวยการ มอบหมายให้นายอำนาจ และนายอภิสิทธิ์ เสวตรัฐกุล รับสมัครสมาชิกและระดมทุนเข้าหุ้น ส่วนผู้นำทางการศึกษาทำหนังสือถึงนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลท่าเกษม อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว เพื่อขอใช้รถเป็นพาหนะเดินทางศึกษาดูงาน และในวันที่ 30 สิงหาคม พุทธศักราช 2552 ผู้นำทางการศึกษาและคณะกรรมการของชุมชน พร้อมด้วยผู้นำทางการศึกษาและแกนนำชุมชนบ้านหัวกุญแจ ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย จำนวน 15 คน เดินทางไปศึกษาดูงาน

โรงเรียนชุมชนบ้านนาขาว ตั้งอยู่ในคุ้มบ้านบัวหลวง หมู่บ้านนาขาว หมู่ที่ 18 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อคณะศึกษาดูงานเดินทางไปถึงบริเวณวัดบัวหลวง เวลาประมาณ 10.00 น. บาทหลวงประสิทธิ์ ต้นเจริญ ให้การต้อนรับและทักทายนายสะอาด ร่วมจิตร ผู้ประสานงาน ได้แนะนำคณะผู้นำทางการศึกษา แก่นนำชุมชน และแจ้งวัตถุประสงค์การมาศึกษาดูงาน สรุปได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ เงินทุนในการซื้อข้าวไม่เพียงพอ ข้าวออกฤดูกาลเดียว ช่วงเวลาสั้น ๆ เมื่อมีเงินทุนจะไม่ซื้อข้าวเปลือกให้ซื้อ เมื่อมีข้าวเปลือกเงินทุนของชุมชนมีไม่พอ ถ้าแก้ปัญหาโดยซื้อข้าวจากโรงสี (เจ้าแก่) ต้นทุนจะสูง เพราะต้องจ้างคนงาน รถขนถ่ายข้าว ค่าดำเนินการ นอกจากนี้ ข้าวยังปนเปื้อนหินทรายและสารเคมีอีกด้วย วันที่ 31 สิงหาคม พุทธศักราช 2552 คณะศึกษาดูงานประชุมสรุปการศึกษาดูงาน ณ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านแก่งสี่เสียด มีผู้มาประชุมจำนวน 11 คน ดังนี้

ผู้นำทางการศึกษา กำหนดประเด็นการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประกอบด้วย ที่มาของโรงสี ทุนดำเนินการ สมาชิก คณะกรรมการ ระบบการผลิต การบรรจุผลิตภัณฑ์ การจำหน่าย และตลาด ผลตอบแทนผู้ผลิต การปันผลกำไร โดยขึ้นหัวข้อเบื้องต้นบนกระดาษครีปชาร์ด ให้ที่ประชุมเสนอข้อมูลที่ได้จากการดูงานที่ละประเด็นตามลำดับ หลังจากนั้นกำหนดร่างโครงสร้างและได้รับผิชอบ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 กำหนดโครงสร้างบริหารพร้อมบทบาทหน้าที่และผู้รับผิดชอบ ดังนี้

1) ฝ่ายอำนวยการ มีบทบาทหน้าที่ อำนวยการความสะดวกในการดำเนินการ การประชาสัมพันธ์ การตลาด การจัดซื้อ-จัดหาข้าวมาสี ได้แก่ นายสะอาด ร่วมจิตร 2) ฝ่ายการผลิตและซ่อมบำรุง มีบทบาทหน้าที่ ทำการรับฝากข้าว เก็บข้าวจากชาวบ้านมาสี บำรุงรักษาเครื่องจักรให้สามารถสีข้าวได้ และสีข้าวให้ได้คุณภาพตามต้องการ ได้แก่ นายสุพรรณ เดชดวง 3) ฝ่ายบรรจุภัณฑ์และควบคุมสินค้า มีบทบาทหน้าที่ จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายสินค้า การจัดซื้อ-จัดจ้าง การบรรจุข้าวสารตามขนาดและปริมาณที่กำหนด ได้แก่ นางบังอร สารเจริญ นางสมคิด ดาหัว นางลำดวน หอยสังข์ 4) ฝ่ายทะเบียนสมาชิกและการเงิน มีบทบาทหน้าที่จัดทำทะเบียนสมาชิกและเครือข่าย การถือหุ้น ระบบการเงินและบัญชี ให้มีทะเบียนคุม สามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา ได้แก่ นายอำนาจ ชินจิตร และนายอภิสิทธิ์ เสวตรัฐกุล

ประเด็นที่ 2 เรื่องโรงสีข้าว ขณะนี้ยังไม่พร้อมเนื่องจากขาดเครื่องบดข้าวอีก 1 ตัว ขาดเครื่องชั่งน้ำหนักข้าว คู่มือวงสายพาน ตะแกรงร่อนปลายข้าวรูห่าง ผู้นำทางการศึกษารับอาสาไปดำเนินการร่วมกับฝ่ายซ่อมบำรุง และสรุปค่าใช้จ่ายเบื้องต้นไว้

ประเด็นที่ 3 สมาชิกและการเข้าหุ้น สมาชิกเป็นได้ทั้งคนในชุมชนและองค์กรภาคี เครือข่ายคนในชุมชนเข้าหุ้นได้ทั้งปัจเจกบุคคล กลุ่ม และองค์กร แต่เครือข่ายขององค์กรภาคีต้องเข้าหุ้น

ในนามเครือข่ายกำหนด การเข้าหุ้นขั้นต่ำไม่น้อยกว่า 1 หุ้น ๆ ละ 10 บาท (เหตุผล เพื่อให้คนในชุมชน นักเรียน ผู้ยากจน ผู้ยากไร้ คนพิการมีโอกาสเข้ามาเป็นสมาชิกเท่าเทียมกัน) ตั้งแต่วันที่ 23 สิงหาคม พุทธศักราช 2552 เป็นต้นมามีผู้แจ้งความประสงค์เข้าหุ้นแล้ว จำนวน 9 คน จำนวน 250 หุ้น มูลค่า 2,500 บาท วันนี้มาสมัครเพิ่มขึ้น รวม 28 คน จำนวน 1,632 หุ้น มูลค่า 16,320 บาท คณะทำงาน ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้ทราบโดยทั่วกัน และให้มีการขยายเวลารับสมัครเข้าถือหุ้นไปจนถึงวันที่ 9 กันยายน พุทธศักราช 2552 โดยนายอภิสิทธิ์ เศรษฐรัฐกุล จะนำข้อมูลที่ได้ในวันนี้ไปประชุม ประจำเดือนของหมู่บ้านในวันอาทิตย์ที่ 6 กันยายน พุทธศักราช 2552 ส่วนคณะกรรมการคนอื่น ๆ ให้ช่วยกันกระจายข่าวไปให้คนในชุมชนได้รับทราบโดยทั่วถึงกัน

ประเด็นที่ 4 ปีได้รับสมัครและการชำระเงินค่าหุ้น กำหนดให้วันที่ 9 เดือน 9 (กันยายน) ค.ศ. 2009 (พุทธศักราช 2552) เป็นวันสุดท้าย

ประเด็นที่ 5 การเปิดบัญชี ใช้ชื่อ ศูนย์การเรียนรู้โรงสีข้าวชุมชนโรงเรียนบ้านแก่งเสียด มีกรรมการเปิดบัญชี 3 คน มาจากฝ่ายอำนวยการ 1 คน การเงินและบัญชี 1 คน ฝ่ายบรรณรักษ์และควบคุมสินค้า 1 คน การเบิกจ่ายเงินจากบัญชีใช้กรรมการ 2 ใน 3 คน

ประเด็นที่ 6 ประชาสัมพันธ์ให้ทุกคนได้รับทราบและผู้ที่เป็นสมาชิกให้มาประชุม เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโรงสีข้าวชุมชนโรงเรียนบ้านแก่งเสียด ในวันพุธที่ 9 กันยายน พุทธศักราช 2552 เวลา 09.00 น. และถือวันดังกล่าวเป็นวันเริ่มต้นกิจกรรม

หลังจากนั้นได้มีการประชุมสามัญสมาชิก เมื่อวันที่ 9 กันยายน พุทธศักราช 2552 ณ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านแก่งเสียด มีสมาชิกมาประชุม 65 คน เพื่อพิจารณาร่างศูนย์การเรียนรู้ โครงการโรงสีข้าวชุมชนโรงเรียนบ้านแก่งเสียด สมาชิกลงทะเบียนรับเอกสารก่อนเข้าประชุม พิธีเปิด โดยพระครูสุวัฒนภัทรภรณ์ เจ้าคณะตำบลสระขวัญเขต 1 เจ้าอาวาสวัดแก่งเสียด ประธานในพิธี กล่าวสัมโมทนียกถา แสดงความรู้สึกละและความดีใจที่เห็นชาวบ้านมาร่วมมือกันทำ กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ เพื่อคนในชุมชนในการพัฒนาโรงสีข้าวที่มีอยู่แล้วให้ทำการสีข้าวได้ เพราะโรงสีข้าวเคยดำเนินการมาแล้วแต่ไม่ประสบความสำเร็จจึงล้มเลิกไป มาวันนี้เห็นความร่วมมือของทุกคนอย่างเป็นหนึ่งเดียวที่จะช่วยกันพัฒนาโรงสีข้าวให้ก้าวหน้าต่อไป จึงดีใจและพร้อมให้การสนับสนุนเต็มที่ขณะเดียวกันได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกและลงทุนเข้าหุ้นเพื่อการมีส่วนร่วม

เริ่มประชุมผู้นำทางการศึกษา สรุปการพัฒนากิจกรรมโรงสีข้าวให้ที่ประชุมทราบ ร่วมกันและร่วมกันพิจารณาร่างโครงการโรงสีข้าว เริ่มตั้งแต่ชื่อศูนย์การเรียนรู้โรงสีข้าวชุมชน โรงเรียนบ้านแก่งเสียด ผู้นำทางการศึกษาขยายความว่า โรงสีข้าวเกิดขึ้นมาจากความร่วมมือของชุมชน จึงใช้ชื่อว่าโรงสีข้าวชุมชน แต่โรงสีข้าวได้มาโดยโรงเรียนเป็นผู้ของงบประมาณ และตั้งอยู่ในโรงเรียน จึงใช้ชื่อโรงเรียนบ้านแก่งเสียดต่อท้ายโรงสีข้าวชุมชน ส่วนศูนย์การเรียนรู้ที่ขึ้นหน้า

คณะกรรมการยกร่างมีความคิดเห็นว่า โรงสีข้าวตั้งอยู่ในโรงเรียนจึงน่าจะเป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งนักเรียนและชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกัน ค่อยไปอาจพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของชุมชนจึงใช้ชื่อว่า ศูนย์การเรียนรู้โรงสีข้าวชุมชนโรงเรียนบ้านแก่งเสด็จ สมาชิกได้อภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อกันอย่างกว้างขวางได้ข้อยุติ คือ ศูนย์การเรียนรู้โรงสีข้าววัดชุมชนและโรงเรียนบ้านแก่งเสด็จ ส่วนวัตถุประสงค์ คณะทำงานการบริหารงานฝ่ายต่าง ๆ ที่ประชุมเห็นชอบตามร่าง ไม่มีผู้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม สำหรับเรื่องการจัดสรรผลกำไรและผลประโยชน์ ใช้ตัวอย่างของชุมชนบ้านนายาวเป็นเบื้องต้นก่อน ผลประโยชน์ที่โรงเรียนจะได้รับควรเป็นเท่าใด หลังจากมีการปันผลกำไรปีแรก จึงมาพิจารณาความเหมาะสมอีกครั้ง

จากนั้นคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ได้ชี้แจงดังนี้ 1) ฝ่ายทะเบียน แจ้งยอดผู้สมัครเข้าหุ้นเพิ่มขึ้น 65 คน จำนวน 3,048 หุ้น มูลค่า 30,480 บาท รวมผู้เข้าหุ้น รวม 93 คน จำนวน 4,680 หุ้น มูลค่า 46,800 บาท ขยายการชำระค่าหุ้นภายในวันที่ 20 กันยายน พุทธศักราช 2552 เป็นวันสุดท้าย เงินค่าหุ้นนำไปฝากธนาคารออมสิน สาขาสระแก้ว 2) มอบให้ฝ่ายสีข้าว ตรวจสอบเช็คความพร้อมของเครื่องสีข้าวและติดต่อช่างมาซ่อมส่วนที่ชำรุดให้ใช้งานได้ 3) กำหนดให้สีข้าวในวันเสาร์-อาทิตย์ เพื่อไม่ให้เกิดเสียงและฝุ่นละอองจากโรงสีข้าวรบกวนการเรียน

วันที่ 20 กันยายน พุทธศักราช 2552 คณะกรรมการบริหารโรงสีข้าวประชุมเพื่อให้แต่ละฝ่ายสรุปผลการดำเนินงานกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย ณ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านแก่งเสด็จ เวลา 09.00 น. มีผู้มาประชุม จำนวน 18 คน ผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตการณ์ ผลการประชุม สรุปดังนี้ 1) ฝ่ายทะเบียนสรุปสมาชิกเข้าร่วมลงทุน ดังนี้

ครั้งที่ 1 จำนวน	28 คน	รวม 1,632 หุ้น	มูลค่า 16,320 บาท
ครั้งที่ 2 จำนวน	65 คน	รวม 3,048 หุ้น	มูลค่า 30,480 บาท
ครั้งที่ 3 จำนวน	25 คน	รวม 416 หุ้น	มูลค่า 4,160 บาท
ครั้งที่ 4 จำนวน	4 คน	รวม 250 หุ้น	มูลค่า 2,500 บาท

มีสมาชิก จำนวน 122 คน 5,196 หุ้น มูลค่า 51,960 บาท แยกเป็นคนในชุมชนบ้านแก่งเสด็จ จำนวน 119 คน จำนวน 4,096 หุ้น มูลค่า 40,960 บาท สมาชิกเครือข่าย 3 เครือข่าย ได้แก่ ชุมชนบ้านหนองผูกเต่า ชุมชนโรงเรียนบ้านกิโลสาม ชุมชนบ้านหัวภูญแจ จำนวน 1,100 หุ้น มูลค่า 11,000 บาท ฝ่ายซ่อมบำรุงโรงสีแจ้งยอดรายจ่ายค่าซ่อมโรงสี จำนวน 3,934 บาท ค่าจัดทำป้าย 282 บาท รวม 4,216 บาท สำหรับเรื่องอื่นที่ประชุมพิจารณา มีจำนวน 5 เรื่อง ดังนี้

เรื่องที่ 1 การซื้อข้าว ให้ซื้อข้าวเปลือกหอมมะลิ จำนวน 1 เกวียน ตามราคาตลาดมาทดลองสีเป็นข้าวสาร เพื่อกำหนดราคาขาย ผู้ติดต่อซื้อข้าวเปลือก ได้แก่ นายสุพรรณ เศษดวง, นายสมชาย ปิตาคำ, นายสุวิทย์ ประนอม และนายอภิสิทธิ์ เสวตรัฐกุล

เรื่องที่ 2 การบรรจุผลิตภัณฑ์ กำหนดให้ซื้อถุงบรรจุข้าวสาร ขนาดบรรจุ 5 กิโลกรัม และ 15 กิโลกรัม เครื่องรีดปากถุง จำนวน 1 เครื่อง ผู้ดำเนินการ ได้แก่ นางลำดวน อุบล นางบังอร สารเจริญ และนางลำดวน หอยสังข์

เรื่องที่ 3 การกำหนดสัญลักษณ์และข้อมูล ดังนี้ สัญลักษณ์ 3 ห่วง วางทับซ้อนกัน ห่วงที่ 1 ข้อความว่า บ้าน ห่วงที่ 2 ข้อความว่า วัด ห่วงที่ 3 ข้อความว่า โรงเรียน ตรงกลางเป็น ช่องว่างที่เกิดขึ้นจาก 3 ห่วงทับซ้อน เขียนข้อความว่า บวร ได้สัญลักษณ์ เขียนข้อความว่า ศูนย์การเรียนรู้โรงสีข้าววัด ชุมชน โรงเรียนบ้านแก่งสีเสียด มอบหมายให้โรงเรียนไปออกแบบตรา สัญลักษณ์ตามที่กำหนด

เรื่องที่ 4 การบริหารจัดการ ให้ดำเนินการเบิกจ่ายเงินที่ได้จากการเข้าหุ้นของสมาชิกไป ดำเนินการตามที่เกิดขึ้นจริง

และเรื่องที่ 5 โรงเรียน ทำการสำรวจการบริโภคข้าวสารของชุมชนว่าใน 1 เดือน การบริโภคข้าวสารมีจำนวนเท่าใด เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการผลิตข้าวสารของโรงสีข้าว และ รายงานที่ประชุมในครั้งต่อไป

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนต้นแบบกับชุมชนที่ศึกษา ผู้นำทางการศึกษานำ ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2552 ณ ห้อง ประชุมวิทยาลัยชุมชน จังหวัดสระแก้ว มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 16 คน ประกอบด้วย ผู้นำทาง ศาสนา ได้แก่ พระครูสุวัฒนภทราภรณ์ ผู้นำทางการศึกษา ได้แก่ นายสะอาด ร่วมจิตร นายสุรวุฒิ อุปถัมภ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านโรงสีข้าว ได้แก่ นางเจริญ ประนอม ด้านการทำนา ได้แก่ นางสุบิน ภูเดช เด็กและเยาวชน กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ นิทรรศการศูนย์การเรียนรู้โรงสีข้าววัด ชุมชนและ โรงเรียนบ้านแก่งสีเสียด โครงสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน และกิจกรรมการ พัฒนาของคนในชุมชนเกี่ยวกับโรงสีข้าว โครงสร้างคณะกรรมการบริหาร ระเบียบการบริหาร จัดการโรงสีข้าวชุมชน และการจำหน่ายข้าวสาร ผลการเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ชุมชนบ้าน แก่งสีเสียดเป็นศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้ด้านศูนย์การเรียนรู้โรงสีข้าวชุมชน

การปฏิบัติการในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้นำ ทางการศึกษาชุมชนบ้านแก่งสีเสียด สรุปได้ ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 สรุปการปฏิบัติการในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของ
ผู้นำทางการศึกษาชุมชนบ้านแก่งสีเสียด

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
24 เมษายน 2552	เตรียมชุมชน โดยการสื่อสารสร้างความเข้าใจ และขยายแนวคิดในชุมชน	ชุมชนรับรู้ ให้ความร่วมมือ และเข้าร่วมกิจกรรม
25-28 เมษายน 2552 29 เมษายน 2552	ศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน ครั้งที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ สังเกต สัมภาษณ์และสอบถาม ครั้งที่ 2 เก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม	- ได้ข้อมูลพื้นฐานชุมชนเบื้องต้น และได้ผู้ให้ข้อมูลหลัก - ได้ข้อมูลพื้นฐานชุมชน ชุมชนเรียนรู้ร่วมกัน ผู้นำทางการศึกษามีความรู้เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน มีทักษะกระบวนการเรียนรู้
24 พฤษภาคม 2552	ย้อนกลับข้อมูลและค้นหาความต้องการ โดย การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (เวทีชาวบ้าน) และค้นหาความต้องการ โดยการ ระดมความคิด	- ชุมชนยืนยันและเพิ่มเติมข้อมูล ได้เรียนรู้ร่วมกัน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ - ได้กิจกรรมจัดทำประวัติชุมชน ศาลเจ้าพ่อเสือ และ โรงสีข้าวชุมชน
10 มิถุนายน 2552 12 มิถุนายน 2552 17-24 มิถุนายน 29 มิถุนายน 2552 9 กรกฎาคม	การดำเนินกิจกรรม - การเตรียมการก่อนเริ่มกิจกรรม - เสาวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา - การเริ่มต้นกิจกรรม - การดำเนินกิจกรรม	- ขยายแนวคิด หาแนวร่วมดำเนินการ และผู้รับผิดชอบกิจกรรม - ได้แนวทางเริ่มกิจกรรม และแนวนโยบาย ดำเนินกิจกรรม - หาแนวร่วมกิจกรรม - ตั้งคณะทำงานดำเนินการ 3 คณะ - ตั้งคณะทำงานพัฒนากระบวนการเรียนรู้
10 มิถุนายน 2552 เป็นต้นมา 6 สิงหาคม 2552	- การประเมินกิจกรรม - การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้นำทางการศึกษาชุมชนที่ปฏิบัติการ	- กิจกรรมมีความก้าวหน้า และดำเนินการต่อไปได้ - ได้ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาในการดำเนินกิจกรรม
23,30-31 สิงหาคม 9, 20 กันยายน 2552	ปรับปรุงและพัฒนา	- พัฒนาโรงสีข้าวกิจกรรมเดียว ไปดูงานชุมชนเข้าห้ดำเนินการได้สำเร็จ
12 พฤศจิกายน 2552	แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนต้นแบบและชุมชนปฏิบัติการอื่น	- ชุมชนเป็นศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้โรงสีข้าวชุมชน

ชุมชนบ้านท่าช้าง

การเตรียมชุมชน ผู้นำทางการศึกษาลงพื้นที่ชุมชน เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2552 เริ่มแรก คิดถึงคนในชุมชนว่ามีใครบ้างที่จะให้ข้อมูลได้ จึงเดินทางไปพบผู้ใหญ่บ้านเพราะทราบว่า มีข้อมูลของกลุ่มองค์กรชุมชนหลายกลุ่ม และมอบหมายให้ผู้นำทางการศึกษาพร้อมกับบุคลากรของโรงเรียนไปทำความเข้าใจ และขยายแนวคิดให้แกนนำในชุมชนอีก 6-7 คน เข้าใจในการพัฒนา ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และเชิญเข้าร่วมกิจกรรม ชุมชนคือใจที่จะมีโอกาสได้พัฒนาและยินดีให้ความร่วมมือ

การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ผู้นำทางการศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานชุมชน 2 ครั้งคือ ครั้งที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ชุมชน ระหว่างวันที่ 24-26 เมษายน พุทธศักราช 2552 โดยการเข้าไปสังเกต สอบถาม ซักถาม ผู้ใหญ่บ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคนในชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ และค้นหาผู้ให้ข้อมูลหลัก จากนั้นทำหนังสือเชิญ ลงวันที่ 25 เมษายน พุทธศักราช 2552 หนังสือประชุมได้แจ้งให้เตรียมข้อมูลของตนก่อนเข้าประชุม ครั้งที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อวันที่ 27 เมษายน พุทธศักราช 2552 ณ โรงเรียนบ้านท่าช้าง โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) มีผู้เข้าร่วมเวทีสนทนา จำนวน 12 คน สรุป ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา ชุมชนบ้านท่าช้าง ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 บ้านท่าช้าง ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ก่อตั้งเมื่อ พุทธศักราช 2407 พื้นที่เป็นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านจึงอพยพ เข้ามายังบ้านเรือน อยู่บริเวณทิศเหนือของลำห้วยพระสะทึง จำนวน 10 ครัวเรือน มีลำห้วยพระสะทึงและลำคลองน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปี มีสัตว์ป่าจำนวนมาก และสัตว์ต่าง ๆ เหล่านี้ได้ขึ้นลง เล่นน้ำและกินน้ำอยู่เป็นประจำในลำห้วยพระสะทึง จนเป็นทางลาดชัน โดยเฉพาะทางขึ้นลงของช้างป่า จึงเป็นที่มาของชื่อ “บ้านท่าช้าง” เดิมเป็นหมู่ที่ 5 ตำบลบ้านแก้ง อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี เปลี่ยนมาเป็นหมู่ที่ 6 ตำบลศาลาลำดวน อำเภอสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรี และมีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง เมื่อ พุทธศักราช 2536 เป็นจังหวัดสระแก้ว มีผู้ใหญ่บ้านถึงปัจจุบัน จำนวน 6 คน ตามลำดับ ดังนี้ นายลิ คำนพย์คม นายโหล่ เคนด่าน นายทองสุข คำนแก้วนายทอง คำนแก้ว และนายผาง วันประสม ซึ่งดำรงตำแหน่ง ระหว่างปี พุทธศักราช 2500 - 2531 และนายสายยนต์ พันดวง ดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2531- ถึงปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 7 คุ้มบ้าน ผู้ที่เข้ามาอยู่เป็นครอบครัวแรกของแต่ละคุ้มบ้าน มีดังนี้

คุ้มท่าช้างฝ่ายเหนือ ได้แก่ นายปึง ด่านจันงค์

คุ้มท่าช้างฝ่ายใต้ ได้แก่ นายลิ คำนพย์พันธ์

คุ้มเนินมะไฟหวาน ได้แก่ หลวงพ่อจันทร์สอน ปัญญาธิโป

คุ้มหนองชุมเห็ด ได้แก่ นายจิตร เคนตา

คุ้มเนินน้อย ได้แก่ นายหนู เป้าอินจัน

คุ้มหนองปลาไหล ได้แก่ นางบุญนำ ด้านพงษ์พันธ์

คุ้มเนินวัด ได้แก่ นายผาง วันประสม

2. สภาพทางภูมิศาสตร์ พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มและที่ดอน ดินปนทราย มีโป่งป่าหมี หมายถึง หนองน้ำ ซึ่งนางสมบุญ ด้านวิหาร เล่าให้ฟังว่า “ที่หนองน้ำแห่งนี้มีผีเปรต และมีต้นไม้ใหญ่ หนึ่งต้น ผีเปรตเอาขาแขวนต้นไม้ใหญ่” มีที่สาธารณะประโยชน์ 2 แปลง แปลงที่ 1 จำนวน 63 ไร่ 3 งาน 65 ตารางวา แปลงที่ 2 จำนวน 22 ไร่ 3 งาน 95 ตารางวา รวมที่สาธารณะประโยชน์ 86 ไร่ 3 งาน 60 ตารางวา

ที่ตั้ง ชุมชนบ้านท่าช้าง ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พื้นที่จำนวน 4,757 ไร่ มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดลำห้วยพระสะทึง หมู่ที่ 13 หมู่ที่ 7 บ้านหนองผูกเต่า 6 ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ทิศใต้ ติดหมู่ที่ 9 บ้านคลองลำอ่างค์และบ้านใหม่สระบุรี ตำบลวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

ทิศตะวันออก ติดหมู่ที่ 5 บ้านท่าระพา 6 ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ทิศตะวันตก ติดหมู่ที่ 13 บ้านเนินหินกอง ตำบลวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

3. ประชากร อพยพมาจากภาคอีสานตอนเหนือตั้งแต่ในอดีต ต่อมาอพยพมาจากอำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก และจากจังหวัดต่าง ๆ ปัจจุบันมีประชากร 196 ครัวเรือน จำนวน 960 คน ชาย 487 คน หญิง 473 คน ช่วงอายุ 31 - 60 ปี มีมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ช่วงอายุ 19 - 30 ปี แรกเกิด - 3 ขวบ ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ช่วงอายุและจำนวนประชากรชุมชนบ้านท่าช้าง

ช่วงอายุ	จำนวนประชากร (คน)
แรกเกิด - 3 ปี	123
อายุ 4 - 5 ปี	34
อายุ 6 - 11 ปี	91
อายุ 13 - 18 ปี	95
อายุ 19 - 30 ปี	215
อายุ 31 - 60 ปี	323
อายุ 61 - 70 ปี	54
อายุ 71 ปีขึ้นไป	25
รวม	960

4. การศึกษา เดิมชาวบ้านได้รับความรู้จากศาสนา ภูมิปัญญาชาวบ้านและเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง ต่อมานายบุญมี ด้านเขตแดน บริจาคที่ดิน จำนวน 5 ไร่ สร้างโรงเรียน ตั้งอยู่ทางทิศเหนือบ้านและแถวพระสะทึง มีครูฮวด ไชกลและครูกิตติ (ไม่ทราบนามสกุล) เป็นครู ในฤดูฝนน้ำท่วมและพื้นที่คับแคบ พ่อใหญ่หนู เป้าอินจันและนายน้อย ด้านมะลิ จึงบริจาคที่ดินจำนวน 10 ไร่ ย้ายมาสร้างโรงเรียนแห่งใหม่ ปัจจุบันประชาชนได้รับการศึกษามากขึ้น มีผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษามากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ระดับประกาศนียบัตร ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ระดับการศึกษาและจำนวนผู้จบการศึกษาชุมชนบ้านท่าช้าง

ระดับการศึกษา	จำนวนผู้จบการศึกษา (คน)
ยังไม่เข้ารับการศึกษ	123
อยู่ระหว่างการศึกษาระดับประถมศึกษา	125
ประถมศึกษา	315
มัธยมศึกษา	260
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)	55
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)	42
อนุปริญญา	19
ปริญญาตรี	8
สูงกว่าปริญญาตรี	1
ไม่ได้รับการศึกษา	12
รวม	888

5. การคมนาคม ในอดีตการเดินทางโดยเกวียนและเท้าเปล่าไปตามทางเล็ก ๆ ผ่านนาของนายสำเภา คำนศรีสุข เนินฝาว่ ท่งนา และข้ามเรือตรงคลองพระสะทึ่ง ถึงถนนสุวรรณศร (ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 33) ที่บ้านหนองผูกเต่า ต่อมาสร้างเป็นถนนลูกรัง (สมัย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมท เป็นนายกรัฐมนตรี) จากถนนสุวรรณศรไปถึงบ้านคลองลำอ่างค์ ยานพาหนะในสมัยนั้นจะใช้ล้อชนผลผลิตทางการเกษตร (ล้อ จะมีลักษณะคล้ายเกวียนแต่เล็กกว่าเป็นรูปสี่เหลี่ยมใช้ควายสองตัวชักลาก จะใช้เฉพาะหน้าแล้ง) ปัจจุบันเส้นทางคมนาคมมี 5 ส่วน ส่วนที่ 1 ถนนลาดยางระยะทาง 2,000 เมตร ส่วนที่ 2 ถนนคอนกรีตเสริมเหล็กขนาดใหญ่ ระยะทาง 1,000 เมตร ส่วนที่ 3 ถนนคอนกรีตเสริมเหล็กขนาดเล็ก 3 สาย ระยะทาง 1,550 เมตร ส่วนที่ 4 ถนนหินลูกรังรวมประมาณ 5 สาย 10 กิโลเมตร ส่วนที่ 5 ถนนทางเดิน 5 สาย ระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร ปัจจุบันการเดินทางสัญจรไปมาใช้รถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นหลัก ส่วนการคมนาคมทางน้ำในอดีตใช้เรือพายในลำคลองพระสะทึ่ง ปัจจุบันการสัญจรทางน้ำได้หายไป สำหรับระบบสาธารณูปโภค อดีตใช้ขี้ได้และตะเกียงที่มีน้ำมันเป็นเชื้อเพลิง ปัจจุบันมีประปาหมู่บ้านและบ่อน้ำตื้นจำนวน 4 บ่อ มีโทรศัพท์ที่สาธารณะ 1 เครื่องและมีไฟฟ้าใช้ทุกหลังคาเรือน

6. อาชีพและการดำรงชีพ ในอดีตคนในชุมชนส่วนหนึ่งมีอาชีพเป็นโจรลักโค กระบือ ปัจจุบันได้หายไป คนในสมัยนั้นจะมีอาชีพหยอดข้าว ซ่อพันธุ์ข้าวเรียกว่า ข้าวบักหึ่ง พื้นที่ดั้งเดิม

เป็นป่าดงดิบ ชาวบ้านถางป่าปลูกข้าว เก็บเกี่ยวข้าวที่ละรวงนำมายี (การทำให้เมล็ดข้าวหลุดออกจากรวง) ค่อมมามีการปลูกมันสำปะหลัง โดยนายธีระ โชคบุญฤทธิ์ นำเข้ามาปลูกเป็นคนแรก ปัจจุบันอาชีพหลัก คือ การทำไร่มันสำปะหลัง ข้าวโพด และปลูกลิ้นปี่ส รongลงมา ได้แก่ การทำนา และรับจ้างทั่วไป ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 อาชีพและจำนวนผู้ประกอบอาชีพชุมชนบ้านท่าช้าง

อาชีพ	จำนวนผู้ประกอบอาชีพ (ครอบครัว)
ทำนา	54
ทำไร่	114
ทำสวน	4
รับจ้าง	10
ค้าขาย	14
รวม	196

7. ผู้นำและองค์กรในชุมชน เนื่องจากเป็นชุมชนดั้งเดิมจึงมีภูมิปัญญาจำนวนมากในวิถีการดำรงชีพ ทำให้เกิดผู้นำและองค์กรดังนี้

7.1 กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการแพทย์แผนไทย ได้แก่ นายเสา เคนตา อายุ 72 ปี มีความรู้เรื่องสมุนไพรรักษาโรค นางแก้ว วันประสม อายุ 75 ปี มีความรู้เรื่องการนวดแผนโบราณ นายฉวีล คำนาวรี อายุ 26 ปี มีความรู้เรื่องการใช้สมุนไพรรักษาโรคกระดูก นายสุข ถิ่นวงษา อายุ 67 ปี มีความรู้การรักษาพิษงู นายฉลอง คำนพงษ์พันธ์ อายุ 63 ปี มีความรู้เรื่องการรักษาพิษสุนัขบ้า และนางติ่ม คำนแก้ว อายุ 46 ปี มีความรู้เรื่องการร่ำผีรักษาโรค เกษตรธรรมชาติ

ด้านศิลปหัตถกรรม ได้แก่ นางแพง เพชระ อายุ 75 ปี มีความสามารถในการจักสาน กระจาด กระดัง ไม้กวาด และนายจิตร เคนตา อายุ 63 ปี มีความสามารถในการสานแหและงานไม้

ด้านศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี ได้แก่ นายบุญเรือง มีทรัพย์ อายุ 62 ปี มีความรู้ด้านการทำขวัญนาค การทำขวัญพิธีมงคลสมรส และนายคำกอง คำนพงษ์ อายุ 56 ปี มีความรู้ด้านหมอลำ หมอแคน

ด้านการสร้างอาชีพ ได้แก่ นายบุญรุ่ง ทองสี อายุ 46 ปี มีความรู้ในการทำไอศกรีม และนายบุญศรี คำนพงษ์พันธ์ อายุ 54 ปี มีความรู้ด้านการเกษตรปลอดสารพิษ การทำปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น

7.2 กลุ่มองค์กรที่เกิดขึ้นตามนโยบายภาครัฐ มีดังนี้ 1) กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ นายสาขนต์ พันดวง มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นตัวแทนในการประสานงานฝ่ายปกครองต่าง ๆ รักษาความสงบเรียบร้อยและพัฒนาชุมชน นำเสนอข่าวสารข้อมูลของรัฐบาลและชุมชนเข้าสู่เวที 2) กลุ่มอาสาสมัครป้องกันพลเรือนและตำรวจบ้าน ได้แก่ นายบุญศรี เอภาพร มีวัตถุประสงค์เพื่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ด้านความสงบเรียบร้อย บริการชุมชนในกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ 3) กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน ได้แก่ นางนารี ยังมี มีวัตถุประสงค์เพื่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในด้านอนามัยและบริการด้านสาธารณสุข 4) กลุ่มประสานพลังแผ่นดิน ได้แก่ นายสาขนต์ พันดวง มีวัตถุประสงค์เพื่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยและให้ความร่วมมือกับชุมชน 5) กลุ่มคณะกรรมการสตรีอาสาและอาสาพัฒนาชุมชน ได้แก่ นางอำพร คำนพขันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมอาชีพของกลุ่มแม่บ้านในชุมชน ช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน 6) กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน ได้แก่ นายสาขนต์ พันดวง มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเมื่อสมาชิกในครอบครัวของสมาชิกเสียชีวิต 7) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ได้แก่ นายสาขนต์ พันดวง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกได้สะสมเงินเข้ากองทุนหมุนเวียนประกอบอาชีพ ให้สมาชิกได้ทำงานร่วมกันและพึ่งตนเองเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของสมาชิกและส่งเสริมด้านสวัสดิการ 8) กลุ่มประปาหมู่บ้าน ได้แก่ นายสาขนต์ พันดวง และนายบุญนาค วรรณฤทธิ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำ ให้ประชาชนมีน้ำใช้ดื่มที่สะอาดและมีคุณภาพในการอุปโภคและบริโภคตลอดปี และส่งเสริมการเกษตรครัวเรือน

8. ประเพณีและวัฒนธรรม ชาวบ้านมีเชื้อและศรัทธาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือมาตั้งแต่อดีต คือ ศาลตาปู่ขุนหลวง และมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่มเครือญาติ ประเพณีต่าง ๆ ได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ที่สำคัญ ได้แก่ เข้าพรรษา ออกพรรษา สงกรานต์ ประเพณีบุญพระเวสมหาชาติ ประเพณีทำบุญกลางบ้าน ลอยกระทง

การย้อนกลับข้อมูลและค้นหาความต้องการชุมชน ผู้นำทางการศึกษาจัดเวทีย้อนกลับข้อมูลและค้นหาความต้องการของชุมชน เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2552 ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนองค์กรชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 52 คน มีนายศุภผ่อง บาลลา ทำหน้าที่วิทยากรกระบวนการ นายวิทยา วรวิทย์วัฒน์ ทำหน้าที่วิทยากรนำเสนอข้อมูลให้ที่ประชุมเพิ่มเติมข้อมูลที่ขาดหายไปให้สมบูรณ์

การย้อนกลับข้อมูล วิธีการ ผู้นำทางการศึกษาเสนอข้อมูลที่ละประเด็นให้ชาวบ้านยินยอมและเพิ่มเติมข้อมูล เริ่มตั้งแต่ประวัติความเป็นมา สภาพทางภูมิศาสตร์ ประชากร การศึกษา การคมนาคม อาชีพของชุมชน ผู้นำและองค์กรในชุมชน และประเพณีวัฒนธรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลอ้อมตัว

การค้นหาคำต้องการ ผู้นำทางการศึกษาใช้กระบวนการมีส่วนร่วมระดมความคิดเห็น (AIC) คือ นำข้อมูลที่เป็นจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนามาให้ทุกคนทบทวนแล้วสอบถามความคิดเห็น ดังนี้

- 1) โรงเรียนและชุมชนน่าจะพัฒนากิจกรรมอะไรร่วมกัน
- 2) เราควรเลือกพัฒนากิจกรรมใด และ
- 3) เราจะเริ่มต้นพัฒนากิจกรรมกันอย่างไร

ข้อสรุปที่ได้ คือ ชุมชนต้องการให้โรงเรียนเข้ามาช่วยพัฒนากิจกรรมในชุมชนและพัฒนากิจกรรมร่วมกัน 3 กิจกรรม ได้แก่ การพัฒนาผู้นำชุมชน การจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติของชุมชนและพัฒนาโรงเรียนเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จากนั้นผู้นำทางการศึกษาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การเสริมสร้างศักยภาพแกนนำกลุ่มองค์กรชุมชน เนื่องจากชุมชนต้องการให้ผู้นำองค์กรในชุมชนมีภาวะผู้นำ มีความสามัคคี และทำงานร่วมกัน

กิจกรรมที่ 2 จัดทำหนังสือประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบ้านท่าช้าง เนื่องจากเป็นชุมชนเก่าแก่มากมาย แต่ไม่มีประวัติศาสตร์ของตนเอง จึงอยากเก็บรวบรวมประวัติความเป็นมาให้ลูกหลานได้เรียนรู้และเผยแพร่ให้คนทั่วไปได้รับรู้

กิจกรรมที่ 3 พัฒนาศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน เนื่องจากโรงเรียนเป็นศูนย์กลางคอมพิวเตอร์ แต่ชุมชนไม่ได้ใช้ประโยชน์ จึงอยากพัฒนาเป็นศูนย์กลางข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีชุมชน (ICT) และให้บริการข้อมูลในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของประชาชนและกลุ่มองค์กร

การดำเนินกิจกรรม ก่อนเริ่มกิจกรรม ผู้นำทางการศึกษานำกิจกรรมไปทำความเข้าใจและขยายแนวคิดกับคณะครู นักเรียน กรรมการสถานศึกษาและพร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็นจากเพื่อนครูในโรงเรียนและขอความร่วมมือเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พุทธศักราช 2552 แล้วนำไปทำความเข้าใจและขยายแนวคิดกับคนในชุมชน ปรากฏว่าชาวบ้านมีการจับกลุ่มพูดคุย และสนทนากันทั่วไปทั้งหมู่บ้าน เช่น ความเป็นมา การเกิดขึ้นของหมู่บ้าน เรื่องเล่าในอดีต มีทั้งการเห็นด้วยการโต้แย้งข้อมูล แม้กระทั่งการพูดคุยกันในครอบครัวเดียวกัน มีการเสนอให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ว่าที่ผ่านมาใครทำอะไร ที่ไหนบ้าง คนรุ่นหลังจะได้รู้และจะได้ไม่มีใครมาอ้างว่าเป็นของใคร ทำปายข้อมูลชุมชน แผลงแสดงสถานที่ต่าง ๆ เช่น แผนที่หมู่บ้าน แผนที่ภูมิปัญญา แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ เพื่อการเผยแพร่ กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้นำองค์กรชุมชน ชาวบ้านมีการพูดถึงผู้นำหมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าหรือแกนนำกลุ่มองค์กรต้องการให้มีการเปิดเผยข้อมูลมากขึ้น บางคนกล่าวว่า จะพัฒนาอะไรก็ได้ แต่ตอนนี้ให้พัฒนาผู้นำในหมู่บ้านของเราก่อน ไม่ใช่รู้อยู่คนเดียว อยากพัฒนาผู้นำหรือเปลี่ยนแปลงผู้นำในองค์กร อยากให้โรงเรียนเป็นศูนย์ข้อมูลให้บริการชุมชนในเรื่องการใช้คอมพิวเตอร์ และวันที่ 12 มิถุนายน พุทธศักราช 2552 ผู้นำทางการศึกษาร่วมเรียนรู้การเริ่มต้นกิจกรรมจากผู้วิจัย โดยทบทวนแนวทางการดำเนินกิจกรรม ความสอดคล้องระหว่างบริบทชุมชนกับศักยภาพของโรงเรียนและความต้องการของชุมชน ศึกษา

ทบทวนการเริ่มต้นกิจกรรมของชุมชนบ้านกิโสดาจากจุดเริ่มต้นถึงผลที่ได้รับ การวางกรอบโครงสร้างการทำงาน การจัดเตรียมแผนงานและปฏิทินการปฏิบัติงาน เวลา 13.30 – 16.00 น. เข้าแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวทางในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้กับผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 ณ ห้องผู้อำนวยการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้แนวโน้บายเกี่ยวกับการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การเริ่มต้นกิจกรรม ผู้นำทางการศึกษาและชาวบ้านค้นหาแกนนำมาร่วมกิจกรรมเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พุทธศักราช 2552 ได้ดังนี้ 1) กิจกรรมจัดทำประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ นายสายยนต์ พันดวง, นายวิทยา วรวิทย์วัฒน์ และนายเพทาย หายประสพ 2) กิจกรรมเสริมสร้างผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชน ได้แก่ นายพชร ยังมี นายศุภผ่อง บาลตา และนายนิเวศน์ ทองละเอียด 3) กิจกรรมพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ นายศุภผ่อง บาลตา คณะครูและนักการศึกษาโรงเรียนบ้านท่าช้าง วันที่ 25 มิถุนายน พุทธศักราช 2552 ผู้นำทางการศึกษาประชุมคณะทำงานโรงเรียนและชุมชน ณ โรงเรียนบ้านท่าช้าง ตั้งคณะทำงานตามกิจกรรมดังนี้ กิจกรรมที่ 1 การจัดทำข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนบ้านท่าช้าง นายเพทาย หายประสพ เป็นผู้ประสานงาน กำหนดปฏิทินการเก็บข้อมูลแต่ละคุ้มบ้าน นำเยาวชนเข้าร่วมทำงานกับครูและชุมชน ข้อมูลที่ชุมชนต้องการ ได้แก่ ชื่อคุ้มบ้าน ประวัติความเป็นมาของแต่ละคุ้ม สิ่งดีดีในคุ้มบ้าน แผนที่ จำนวนครัวเรือน ลักษณะบ้านเรือน อาชีพหลัก อาชีพรอง (เสริม) จำนวนประชากรแยกชายหญิงและผู้สูงอายุ แหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญ แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมที่ 2 การพัฒนาแกนนำชุมชนที่ประชุมมีการพูดถึงกลุ่มองค์กรที่มีอยู่ทั้งหมดเป็นกลุ่มที่จัดตั้งตามนโยบายรัฐบาลจะดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมายให้เป็นเรื่องภายในชุมชน บางคนให้นับรวมด้วยเพราะเกิดประโยชน์กับคนในชุมชน ผู้นำทางการศึกษากล่าวว่า กิจกรรมต่าง ๆ ถ้าชุมชนต้องการและมีประโยชน์ก็สามารถทำได้ กลุ่มที่เกิดขึ้นโดยภาครัฐตามนโยบายก็เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ เราอาจหาตัวแทนจากกลุ่มดังกล่าวเพิ่มขึ้นก็ได้ เช่น ผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวแทน 1 องค์กร ที่เหลือเลือกรองประธานขึ้นมาเป็นตัวแทนของกลุ่ม ก็จะได้ผู้นำเพิ่มขึ้นก็น่าจะเป็นสิ่งดีสำหรับประชาชนทั่วไป เป็นไปได้หรือไม่ถ้าชุมชนเราโดยเฉพาะแกนนำที่ร่วมประชุมในวันนี้ มองเข้าไปในหมู่บ้านว่าคนในชุมชนเราดำรงชีพอยู่อย่างไร ยกตัวอย่าง มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งหาเลี้ยงชีพโดยการจับปลา แต่อาชีพหลักคือรับจ้างทั่วไป เราอาจให้เขาเป็นกลุ่มประมงพื้นบ้าน เพราะในวิถีชีวิตของเขามีการประสานสัมพันธ์และปรึกษาหารือกันเป็นประจำ ผู้เข้าร่วมประชุมได้เสนอกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้ กลุ่มเดิม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้สูงอายุ 2) สตรีแม่บ้าน 3) ภูมิปัญญา 4) กลุ่มเศรษฐกิจชุมชน กลุ่มองค์กรที่เสนอขึ้นใหม่และผู้นำเสนอ มีดังนี้ 1) กลุ่มช่างพื้นบ้าน ได้แก่ นายจิตร เคนตา 2) กลุ่มเกษตรผสมผสาน โดยนายบุญศรี ด้านพงษ์พันธ์ 3) กลุ่ม 60 ได้แก่ นายแสวง โสมเขียว 4) กลุ่มดนตรีพื้นบ้าน ได้แก่ นายคำทอง ด้านพงษ์พันธ์

5) กลุ่มหมอพื้นบ้าน ได้แก่ นายถวิล คำนาวรี 6) กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน ได้แก่ นางแพง เพชร
 7) กลุ่มผู้ค้าเคลื่อนที่ (รถเร่ขายกับข้าวและขายสินค้าเคลื่อนที่ตามชุมชนและตลาดนัด) ได้แก่
 นายประเวศน์ ทองละเอียด 8) กลุ่มชาวไร่ ได้แก่ นายไพโรจน์ เข้มทอง 9) กลุ่มประมงพื้นบ้าน
 ได้แก่ นายบุญมาก วรรณภูริ และ 10) กลุ่มเยาวชนจิตอาสา ได้แก่ นายบัณฑิต คำนเขตแดน จากนั้น
 ผู้นำทางการศึกษาเสนอให้ทุกคนช่วยกันค้นหาและประสานให้เขามาร่วมประชุม มาคุยกันครั้งต่อไป
 หลังจากนั้นเราจะได้กำหนดว่าจะพัฒนาแกนนำชุมชนอย่างไร กิจกรรมที่ 3 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
 ด้านเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสารชุมชน โรงเรียนได้พัฒนาโครงสร้างทางกายภาพเสร็จเรียบร้อยแล้ว
 และตั้งครูในโรงเรียนเป็นคณะทำงาน ขณะนี้รอข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มองค์กรชุมชน และตัวแทน
 จากชุมชนเข้าร่วมเป็นคณะทำงาน

3. การดำเนินกิจกรรม เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พุทธศักราช 2552 ผู้นำทางการศึกษาและ
 ชุมชนร่วมกันสรุปกลุ่มองค์กร ได้แก่ กลุ่มผู้นำฝ่ายปกครอง กลุ่มประสานพลังแผ่นดิน กลุ่มออมทรัพย์
 เพื่อการผลิต กลุ่มฉาบป่นกุ่มบ้าน กลุ่มอาสาสมัครป้องกันพลเรือนและตำรวจบ้าน กลุ่มอาสาสมัคร
 สาธารณสุขมูลฐาน กลุ่มสตรีอาสาพัฒนาชุมชน กลุ่มประปาหมู่บ้าน กลุ่มกองทุนชุมชน (เงินล้าน)
 กลุ่มเอส เอ็ม แอล (SML) และตั้งคณะทำงานเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พุทธศักราช 2552 ดังนี้

3.1 คณะบริหารจัดการชุมชน จำนวน 12 คน ประกอบด้วย นายสายยนต์ พันดวง
 เป็นประธาน นายพชร ยังมี และนายนิเวศน์ ทองละเอียด เป็นรองประธาน นายบุญศรี เอาพร
 นายจันทร์ ไสจันทร์ นายบุญศรี คำนพงษ์พันธ์ นายจิตร เกนดา นางอำพร คำนพย์คำ พระ
 อธิการบัณฑิต ปัญญาโว เด็กชายนัฐพล คำนแก้ว นายวิทยา วรวิทย์วัฒน์ และนายสุคต บาลตา
 เป็นคณะทำงาน

3.2 คณะทำงานในกิจกรรมจัดทำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนบ้านท่าช้าง ได้แก่
 นายสายยนต์ พันดวง เป็นประธาน นายแพทย์ หาญประสพ นางน้อมจิตร หาญประสพ และ
 ตัวแทนจากคุ้มต่าง ๆ เป็นคณะทำงาน มีดังนี้

คุ้มท่าช้างฝ่ายเหนือ ได้แก่ นายพิณ พาทอน เป็นประธาน นายสุวิทย์ คำนเขตแดน
 นายบุญมาก วรรณภูริ เด็กชายปิยะวัฒน์ พิมพ์เพ็ญ และเด็กหญิงวาสนา แซ่จิ่ง เป็นคณะทำงาน

คุ้มท่าช้างฝ่ายใต้ ได้แก่ นายคำทอง คำนพงษ์พันธ์ เป็นประธาน นายประดิษฐ์
 เป้าอินจัน นายสายยนต์ เกนคำน เด็กหญิงนภา คำนเขตแดน และเด็กชายธวัชชัย คำนคำแหง
 เป็นคณะทำงาน

คุ้มบ้านเนินน้อย ได้แก่ นายพชร ยังมี เป็นประธาน นายฉลอง คำนพงษ์พันธ์
 นายสุพรรณ รุกโทก เด็กหญิงสุมิตรา เกตุสม และเด็กชายอภิชัย ภูมิสุริ เป็นคณะทำงาน

คุ้มเนินมะไฟหวาน ได้แก่ นายบุญศรี เอาสาร เป็นประธาน นางอำพร คำนพย์คัม นางบัวพันธ์ คำเกิด เด็กชาวยรภฤช พันดวง และเด็กหญิงสิรินทรา คำนพย์คัม เป็นคณะกรรมการ

คุ้มหนองชุมเห็ด ได้แก่ นายจิตร เคนตา เป็นประธาน นายประเสริฐ เนื่องแก้ว นายยิ้ม รุกโทก เด็กหญิงนิศา บุญนาค และเด็กหญิงพิกุล หล้าท้าวดี เป็นคณะกรรมการ

คุ้มบ้านเนินวัด ได้แก่ นายจันทร์ โสจันทร์ เป็นประธาน นายไพบูลย์ เข้มเงิน, นายประดิษฐ์ จักแก้วพรมราช เด็กหญิงรัตนภรณ์ จักแก้วพรมราช และเด็กหญิงธิดารัตน์ ลั่นวงษา เป็นคณะกรรมการ

คุ้มบ้านหนองปลาไหล ได้แก่ นางนภาพร พิมพ์เพ็ญ เป็นประธาน นางสมถวิล เพ็ญทอง นายดอกไม้ คำนพย์พันธ์ เด็กหญิงวิลาวัลย์ ประจวบสาย และเด็กหญิงอติยา พิมพ์เพ็ญ เป็นคณะกรรมการ

3.3 กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้นำองค์กร มีนายสายยนต์ พันดวง เป็นประธาน ส่วนคณะกรรมการ ได้แก่ นายพชร ยังมี นายนิเวศน์ ทองละเอียด นายบุญศรี เอาสาร นายวิทยา วรวิทย์วัฒน์ และนายศุภผ่อง บาลลา เป็นคณะกรรมการ

3.4 คณะทำงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีนายศุภผ่อง บาลลา เป็นประธาน นายเพทาย หาญประสพ นายวิทยา วรวิทย์วัฒน์ นางน้อมจิตร หาญประสพ นางสาวปราณี ถูกจิตต์ นางสาวนันทิยา เซตุนย์ นางสาววนิดา เกาคำและนางประภัสสร สละชั่ว เป็นคณะกรรมการ และนางสาวกลิ่นบุปผา ตีเหล็ก เป็นเลขานุการและคณะกรรมการ

การประเมินกิจกรรม ผู้นำทางการศึกษาเข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้นำทางการศึกษา ชุมชนอื่น เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พุทธศักราช 2552 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สสส.) จังหวัดสระแก้ว โดยรายงานกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้ กระบวนการพัฒนาเริ่มจากค้นหาแกนนำ แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารชุดใหญ่ คณะทำงานทั้ง 3 กิจกรรม จำแนกคนในชุมชนตามวิถีการดำรงชีพเพื่อตั้งเป็นกลุ่มใหม่และหาแกนนำเข้าร่วมเป็น คณะทำงานพัฒนากิจกรรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรมมีความก้าวหน้าดังนี้

กิจกรรมที่ 1 โครงการจัดทำประวัติท้องถิ่นชุมชนบ้านท่าช้าง 1) ความก้าวหน้า มีการจัดแบ่งพื้นที่ชุมชนออกเป็นคุ้มบ้าน จำนวน 7 คุ้ม มีคณะครู นักเรียนและชุมชนเข้าร่วมเก็บข้อมูล มีการเก็บข้อมูลแยกเป็นกลุ่มคุ้มบ้าน ข้อมูลมีความสมบูรณ์ ปัญหาที่พบ คือ คณะทำงานยังไม่ได้ทำแผนที่และภาพถ่ายคุ้มบ้าน

ข้อเสนอทางเลือก การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ การทำงานมีความก้าวหน้า ถ้าเป็นไปได้ เก็บภาพถ่ายพร้อมกับเก็บข้อมูล การเก็บภาพถ่ายควรมีทั้งภาพสถานที่สำคัญ เช่น แหล่งชุมชนเก่า วัดเก่า ศาลเจ้าปู่ตาหลวง ฝายบาง วัด โดยมีคำบรรยายใต้ภาพ เพราะเมื่อเห็นภาพจะรู้สึกประทับใจ

แนวทางการแก้ปัญหา หาช่างภาพที่รู้มุกกล้องมาช่วยถ่ายภาพ

กิจกรรมที่ 2 โครงการเสริมสร้างศักยภาพผู้นำองค์กรชุมชน มีการแต่งตั้งคณะทำงาน โดยเลือกจากตัวแทนกลุ่มองค์กรที่มีอยู่ในชุมชนของภาครัฐ ท้องถิ่น คณะกรรมการสถานศึกษา และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่คนในชุมชนรับรู้กันโดยทั่วไป ปัญหาที่พบ คือ ประธานกลุ่มองค์กรที่จัดตั้งโดยภาครัฐมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานเกือบทุกกิจกรรม คนในกลุ่มไม่มีโอกาสเข้ามาเป็นตัวแทน เพราะผู้นำใช้สิทธิ์ในฐานะประธานเก็บข้อมูลไว้คนเดียว แสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลคนเดียว กลุ่มจะดำเนินกิจกรรมเมื่อมีการสั่งการเท่านั้น

ข้อเสนอทางเลือกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ 1) ควรให้สิทธิ์แต่ละกลุ่ม มีตัวแทนมากขึ้น อาจจะเป็น 3 คนต่อกลุ่ม เช่น รองประธานกลุ่มหรือเลขานุการของกลุ่ม เพื่อให้มีแกนนำเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น 2) ควรทบทวนกลุ่มที่เกิดขึ้น โดยภาครัฐบางกลุ่ม และกลุ่มที่เกิดจากชาวบ้านว่ามีความเคลื่อนไหวหรือกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันอย่างไร หรือไม่ 3) จัดตั้งกลุ่มเพิ่มขึ้นใหม่ควรพิจารณาตามลักษณะวิถีการดำรงชีพของคนในชุมชน เพื่อให้เขาจะได้มีโอกาสในการร่วมกิจกรรมมากขึ้น ชุมชนจะได้มีทางเลือกและหลากหลายขึ้น

แนวทางการแก้ปัญหา คือ ผู้นำทางการศึกษาประสานงานชุมชนและช่วยกันค้นหาวิธีการดำเนินชีวิตพร้อมกับประสานแกนนำเข้าร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางการพัฒนาแกนนำองค์กรชุมชนต่อไป โดยจัดกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพแกนนำองค์กรชุมชน

กิจกรรมที่ 3 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ผู้นำทางการศึกษานำกิจกรรมไปขยายแนวคิดและสร้างความเข้าใจกับคณะครูในโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาและคนในชุมชน การดำเนินการ มีการตั้งคณะทำงานและผู้รับผิดชอบ ขณะนี้ได้เตรียมสถานที่ ห้องสื่อสารและระบบข้อมูล ปัญหาที่พบ คือ รวบรวมพื้นฐานของกลุ่มองค์กรชุมชนที่ยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ รวบรวมจากคณะทำงาน จัดทำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่อยู่ระหว่างดำเนินการ และยังไม่มีการประชุมคณะทำงานร่วมกับชุมชนเพื่อจัดระบบข้อมูลร่วมกัน

ข้อเสนอทางเลือกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ ควรประชุมคณะทำงานเพื่อวางกฎเกณฑ์หรือระบบข้อมูล จัดระบบข้อมูลและนำข้อมูลชุมชนที่มีอยู่มาดำเนินการ ก่อน

แนวทางการแก้ปัญหา ประชุมคณะทำงานวางแผนการพัฒนาศูนย์ข้อมูลและสารสนเทศสรุป ผู้นำทางการศึกษาเตรียมการวางแผนกรอบโครงสร้างระบบข้อมูล

ปรับปรุงและพัฒนากิจกรรม ผู้นำทางการศึกษานัดแกนนำประชุมเพื่อร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพแกนนำองค์กรชุมชน ณ โรงเรียนบ้านท่าช้าง เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พุทธศักราช 2552 มีผู้มาประชุม จำนวน 9 คน ประเด็นการพิจารณา ได้แก่ การกำหนดกลุ่มองค์กรชุมชนมีกลุ่มใดบ้าง กรณีการทับซ้อนกลุ่มระหว่างภาครัฐและภาคชุมชนจะทำอย่างไร

ตัวแทนองค์กรที่ประธานเป็นคนเดียวหลายกลุ่มเราจะพิจารณาอย่างไร เนื้อหาความรู้และวิทยาการ และกำหนดวัน เวลาในการอบรมควรเป็นเมื่อใด ผลการประชุมได้ข้อสรุปดังนี้ 1) กลุ่มองค์กรชุมชน พิจารณาจากวิธีการดำรงชีพและมีตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ กลุ่มประมง กลุ่มเกษตรผสมผสาน กลุ่มรถเร่ กลุ่ม 60 กลุ่ม กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มทำไร่ นา สวนผสม กลุ่มช่างพื้นบ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มดนตรีพื้นบ้าน กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มหมอพื้นบ้าน และกลุ่มศาสนพิธี ส่วนกลุ่มคุ้มบ้าน ได้แก่ คุ้มท่าช้างเหนือ คุ้มท่าช้างใต้ คุ้มเนินมะไฟหวาน คุ้มเนินน้อย คุ้มหนองชุมเห็ด คุ้มหนองปลาไหล และคุ้มเนินวัด 2) ให้แต่ละกลุ่มเลือกตัวแทนที่ไม่ซ้ำซ้อนกับกลุ่มอื่น เข้าร่วมกิจกรรม 3) เนื้อหาความรู้ ให้ความรู้แก่นำกลุ่มได้เรียนรู้ข้อมูลพื้นฐานชุมชนและแต่ละกลุ่มนำเสนอข้อมูลของตนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนก่อนแล้วจึงพิจารณาต่อไปว่าเราจะรวมตัวกันได้มากน้อยเพียงใด 4) กำหนดวันเสริมสร้างความรู้แก่นำองค์กรชุมชน

การจัดกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพแก่นำองค์กรชุมชน เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม พุทธศักราช 2552 ณ โรงเรียนบ้านท่าช้าง มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 21 คน เริ่มดำเนินกิจกรรม โดยผู้นำทางการศึกษากล่าวทักทายและแจ้งวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อให้แก่นำองค์กรชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนบ้านท่าช้าง 2) เพื่อให้แก่นำองค์กรชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เชื่อมโยงและถ่ายทอดข้อมูลระหว่างกัน และ 3) เพื่อพัฒนาเครือข่ายขององค์กรชุมชน กิจกรรมเริ่มขึ้น โดยมีนายผดุง บาลลา เป็นวิทยากรกระบวนการ และนายวิทยา วรวิทย์วัฒน์ และผู้วิจัย เสริมความรู้เพิ่มเติม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การเรียนรู้ข้อมูลชุมชน ผู้นำทางการศึกษารายงานผลการจัดทำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนบ้านท่าช้าง การจัดเก็บข้อมูลโดยการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 7 คุ้มบ้าน วิธีการเก็บข้อมูล ออกแบบสอบถามให้คณะทำงานที่ได้รับมอบหมายประจำคุ้มเป็นผู้เก็บรวบรวมประกอบด้วย ตัวแทนคุ้ม ครู และนักเรียนที่อยู่ในคุ้ม ข้อมูลที่ได้รับขณะนั้นกำลังจัดทำเป็นเอกสารรูปเล่มและบันทึกลงในแผ่นซีดีเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

กิจกรรมที่ 2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เชื่อมโยง และถ่ายทอดข้อมูลระหว่างกันของกลุ่มองค์กรชุมชน ผู้นำทางการศึกษาทบทวนกลุ่มองค์กรรายชื่อ 10 องค์กรกับ 7 คุ้ม ได้แก่ กลุ่มหมอพื้นบ้าน กลุ่มรถเร่ กลุ่มทำไร่/นา/สวน กลุ่ม 60 กลุ่มช่างพื้นบ้าน กลุ่มเกษตรผสมผสาน กลุ่มเยาวชน กลุ่มดนตรีพื้นบ้าน กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น และกลุ่มประมง ส่วนคุ้มบ้าน ได้แก่ คุ้มท่าช้างเหนือ คุ้มท่าช้างใต้ คุ้มเนินมะไฟหวาน คุ้มเนินน้อย คุ้มหนองชุมเห็ด คุ้มหนองปลาไหล และคุ้มเนินวัด จากนั้นให้แต่ละกลุ่มองค์กรออกมานำเสนอจุดเด่น เล่าประสบการณ์หรือถ่ายทอดความรู้ของกลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มประมงพื้นบ้าน นายบุญมาก วรรณฤทธิ์ เล่าว่ากิจกรรมที่ดำเนินการ ได้แก่ การจับปลาในแม่น้ำแควพระสะทึง วิธีการ โดยสร้างโด่งกันลำนน้ำ ปลาที่จับได้ ได้แก่ ปลาน้ำเงิน

ปลาบึก ปลาสวาย ปลาสร้อย ปลาเนื้ออ่อน และกุ้งก้ามกราม สามารถสร้างรายได้พอสมควร บางครั้งจะมีรายได้จากการขายปลาและกุ้งคราวละมาก ๆ (หลายพันบาท/ วัน) สำหรับฤดูแล้งจะร่วมกันทอดแหตามวังต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแม่น้ำหรือบริเวณที่มีน้ำขัง ปลาและสัตว์น้ำที่จับได้จะนำบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายให้กับเครือข่ายและเพื่อนบ้านใกล้เคียง สิ่งในกลุ่มให้ความรู้กับชุมชน คือ การขอความร่วมมือชุมชนห้ามจับปลาในฤดูวางไข่ และการร่วมมือในการจับปลาในฤดูแล้ง (ลงแขกคัดคางล้อมปลาตามแม่น้ำ)

กลุ่มที่ 2 กลุ่มเกษตรผสมผสาน นางสมบุรณ์ คำนวณวิหาร เล่าว่ากิจกรรมที่ทำ ได้แก่ การปลูกส้มโอ การขยายพันธุ์พืช การทาบึง การผลิตและใช้ปุ๋ยชีวภาพ ก่อนที่จะมาทำเกษตรผสมผสานนั้น เนื่องจากที่บ้านมีที่นาและสวนจำนวนมากและทำมาทุกปี ทำไปทำมาเป็นหนี้สิน และจนลงเรื่อย ๆ ต้องลงทุนซื้อพันธุ์พืช ปุ๋ย ยาฆ่าแมลงจำนวนมาก ผลผลิตที่ได้ไม่คุ้มการลงทุน และกล่าวว่า

“มาหมดกำลังใจ (รู้สึกท้อ) เมื่อต้นไม้ที่ปลูกตาย ทำให้ไม่ได้ผลผลิต จึงคิดจะปล่อยทิ้งแล้วไปหางานทำในเมือง แต่ที่บ้านไม่มีใครอยู่ดูแลบ้าน (เฝ้าบ้าน) สุดท้ายจำเป็นต้องทำต่อไป แต่ก็ทำเพียงที่มีอยู่เล็กน้อย น้อยตามธรรมชาติไม่ลงทุน”

ที่เหลือปล่อยทิ้งไว้เพราะทำไม่ไหว ต่อมาได้มีโอกาสเรียนรู้และหาความรู้เพิ่มเติม เช่น ทำปุ๋ยชีวภาพใช้เอง ดูแลสวนส้มโอ ทาบายถึงพันธุ์มะนาวเอง นำผลผลิตในสวน เช่น มะนาว ส้มโอ ใบมะกรูด และผักหลาย ๆ อย่างที่มีอยู่ในสวนไปขายตามตลาดนัด ทำให้มีรายได้และเกิดกำลังใจขึ้นมา ปัจจุบันมีการเลี้ยงปลาในบ่อเพียงเอากุ้งไม่ใส่ลงไป ในบ่อปลา ปลาจะหากินเองและโตเองโดยธรรมชาติ

ผู้นำทางการศึกษากล่าวเสริมถึงแนวทางที่นางสมบุรณ์ คำนวณวิหาร ทำมา มีความชัดเจน และเป็นคนเดียวที่ทำอย่างเป็นรูปธรรม เป็นแนวทางเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักปรัชญาของในหลวง ทำอย่างไรจะให้แนวทางดังกล่าวเข้ามาอยู่ในวิถีชีวิตของคนบ้านเรา สำหรับท่านใดสนใจ เราจะส่งไปอบรมเพิ่มเติมเพื่อให้มีความชัดเจนและมีความรู้เพิ่มขึ้น

กลุ่มที่ 3 กลุ่มรณเร่ นายนิเวศน์ ทองละเอียด เล่าว่า กิจกรรมที่รณเร่ทำอยู่มี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มขายกับข้าวและกลุ่มขายสิ่งของเครื่องใช้ ทั่วไป ลักษณะเด่นของกลุ่มรณเร่ คือ การไปเร่ขายกับข้าวตามหมู่บ้านต่าง ๆ และสินค้าตามตลาดนัด และกล่าวว่า “ได้เงินจากหมู่บ้านอื่นเข้าหมู่บ้าน เดือนละหลายแสนบาท มีเงินหมุนเวียนเข้าหมู่บ้าน” การไปค้าขายทำให้ครอบครัวและชุมชนมีเงินหมุนในการดำรงชีพ คนในชุมชนเราก็พัฒนาขึ้น

กลุ่มที่ 4 กลุ่ม 60 นายบุญศรี เอภาพร เล่าว่า กลุ่มดังกล่าวตั้งขึ้นมา โดยนายแสวง โสมเขียว มีวัตถุประสงค์เพื่อจะรวมกลุ่มคนที่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป แต่ยังทำงานได้มาทำกิจกรรมจักสาน

ไม้กวาดดอกหญ้าร่วมกัน ปัญหาขณะนี้คือ คนแก่จะไปหาดอกแหมที่ไหน จะไปตัดด้านไม้กวาดที่ไหน การทำอะไรต้องใช้ทุน เราจะลงขันกันอย่างไรเพื่อให้กลุ่มมีทิศทางเดียวกันจะขอคุยในกลุ่มกันอีกครั้ง จริง ๆ แล้วอยากจะให้คนอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปเน้นการออกกำลังกาย ไม่ต้องเน้นรายได้มากนัก อาจประสานงานองค์การบริหารส่วนตำบลหาเครื่องเสียง ขอใช้ลานกีฬาของโรงเรียนหรือที่ใดก็ได้สักแห่งมาออกกำลังกายร่วมกับเด็กและเยาวชน ผู้นำทางการศึกษาสรุปเสริมว่าเป็นแนวทางที่ดี คนเฒ่าคนแก่อยู่กับเด็กอาจซึมเศร้าได้

กลุ่มที่ 5 กลุ่มหัตถกรรม นางแพง เพชรระ เล่าว่า ตนเองมีความรู้ด้านการจักสานกระบุง ตะกร้าใช้เอง ต่อมาได้มีโอกาสฝึกนักเรียน โรงเรียนบ้านท่าช้างจักสาน ไม้ไผ่ จนชนะเลิศการแข่งขันจักสานของเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 และได้ไปประกวดแข่งขันในงานมหกรรม ศิลปะ-หัตถกรรมภาคกลางและภาคตะวันออกที่จังหวัดสุพรรณบุรีมาแล้ว ปัจจุบันยังไม่มีกิจกรรมอะไรมากนักอาจจะขาดการรวมกลุ่มก็ได้

กลุ่มที่ 6 กลุ่มทำไร่นาสวน นางนภาพร พิมพ์เพียงเล่าว่าตนเองทำการเกษตรหลายอย่าง เช่น ปลูกมันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด สำหรับทำเป็นอาหารสัตว์ ทำนา ทุกวันนี้ทำนาไม่ค่อยได้ผล เนื่องจากฝนไม่ค่อยตก จึงขาดแคลนน้ำทำนา ผลผลิตไม่คุ้มทุน และกล่าวว่า “การปลูกข้าวโพดก็ไม่ค่อยดี มีทำกันอยู่ 8 ครอบครัวย รายได้แต่ละปีเท่าใดบอกไม่ได้ขึ้นอยู่กับน้ำและฝน ถ้าฝนดี น้ำไม่ขาดแคลนผลผลิตดี รายได้ก็ดี” ผู้นำทางการศึกษาสรุปว่า การทำนาถ้ามีการรวมกลุ่มกันได้อาจจะรวมกลุ่มกันอบรมการทำนาที่ได้ผลโดยเน้นหลักเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มที่ 7 กลุ่มช่างพื้นบ้าน นายจิต เคนตา เล่าว่า วันนี้มีคนเดียวปกติจะมีทักษะการเป็นช่างไม้รับจ้างก่อสร้างทั่วไปและสร้างบ้านให้กับชาวบ้านในชุมชน ไม่ได้ออกไปประกอบอาชีพที่อื่นมีการทำนาทำสวนบ้างแต่ไม่มากและไม่ถนัด จะถนัดเรื่องช่างก่อสร้างบ้านมากกว่า

กลุ่มที่ 8 กลุ่มเยาวชน นายบัณฑิต ด้านเขตแดน เล่าว่า ทุกเย็นเยาวชนในหมู่บ้านจะมาเล่นกีฬาออกกำลังกายเป็นจำนวนมากที่สนามโรงเรียนบ้านท่าช้าง โดยเฉพาะการเล่นฟุตบอล และวอลเลย์บอล เมื่อเยาวชนสนใจกีฬาจึงอยากจะได้อุปกรณ์กีฬาเพิ่มเติม อยากมีลานกีฬา สถานที่พักผ่อนหย่อนใจในชุมชน

กลุ่มที่ 9 กลุ่มดนตรีพื้นบ้าน นายคำผอง คำนพศัพท์ เล่าว่า กลุ่มของตนเป็นเรื่องเกี่ยวกับหมอลำ ระบบการทำงานเป็นทีมจึงจะเข้าร่วมกิจกรรมได้ ต้องมีอุปกรณ์เครื่องดนตรีหลายอย่างประกอบ เช่น แคน กลอง หมอลำ หมอแคน ดนตรีพื้นบ้านเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทย ซึ่งตัวเองชอบและเล่นมาตั้งแต่อายุ 12 ปี นอกจากนั้นยังพัฒนาจากหมอลำมาเป็นหมอลำซิ่ง มีนักร้องนักเต้นเพิ่มขึ้น และถ้ามีกีตาร์เพิ่มขึ้นมาก็จะเป็นแคนประยุกต์ที่นิยมใช้ในพิธีแห่กิจกรรมสำคัญ ๆ เช่น ทอดกฐิน ฟ้าป่า งานบวชนาค งานแต่งงานหรือแม้กระทั่งงานศพ ทำให้รับงานได้หลายอย่าง ทำให้คนในกลุ่มเครือญาติและหมู่บ้านมีงานทำอีกหลายคน

กลุ่มที่ 10 กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น นายบุญเรือง มีทรัพย์ เล่าว่า กลุ่มของตนจะเป็นการทำพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การทำขวัญนาค การบายศรีสู่ขวัญ การดูดวงสะเดาะเคราะห์ ซึ่งเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับความเชื่อส่วนตัวและประเพณีสืบต่อกันมา ประโยชน์ของการทำกิจกรรมในเรื่องความเชื่อคือผู้ที่มีความรู้สึกว่ามีสิ่งที่เป็นสาเหตุให้ตนเองพบกับอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ เกิดความไม่สบายใจ เสียขวัญ เมื่อได้ทำพิธีแล้วจะหลุดพ้น เป็นต้น

กลุ่มที่ 11 กลุ่มหมอพื้นบ้าน วันนีตัวแทนหรือแกนนำกลุ่มไม่มาจึงยังไม่ได้นำเสนอ

กลุ่มที่ 12 กลุ่มศาสนพิธี นายจ้อย ด้านมะลิ กล่าวว่า งานศาสนพิธีมี 2 ประเภท คือ งานมงคลและงานอวมงคล เป็นกิจกรรมที่จรโลงความเป็นชุมชนและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ผู้นำทางการศึกษา มอบให้ผู้ใหญ่บ้านสรุปกิจกรรมอีกครั้งและเสริมประเด็นเพิ่มเติม คือ การบอกเล่าเรื่องราวของกลุ่มต่าง ๆ ทำให้เราได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลร่วมกัน บางกลุ่มมีการถ่ายทอดความรู้ของกลุ่มตนเองออกมา บางกลุ่มให้ความรู้ โดยเฉพาะกลุ่มศาสนพิธีได้ขยายความพิธีมงคลและพิธีอวมงคล มีวิธีการดำเนินกิจกรรมอย่างไร จึงอยากสรุปประเด็นเป็นข้อคิดดังนี้ 1) เราอาจนำข้อมูล ความรู้ วิธีการ ของกลุ่มต่าง ๆ มาทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นให้คนในชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้ ก็จะเป็นการดี 2) กิจกรรมของแต่ละกลุ่ม ทุกวันนี้ต่างคนต่างทำ ยังไม่มีการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ถ้าเราจะทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ขณะนี้เรามีฝ่ายช่างบ้านท่าช้างที่เป็นแหล่งน้ำที่ดี เรานำจัดประเพณีลอยกระทง แล้วให้แต่ละฝ่ายเข้าร่วมกิจกรรม ตัวอย่าง กลุ่มช่างสร้างเวที กลุ่มดนตรีพื้นบ้าน รับผิดชอบการแสดง กลุ่มศาสนพิธีรับผิดชอบพิธีการและพิธีกรรมของมาพระแม่คงคา กลุ่มภูมิปัญญา และกลุ่มเยาวชนมาร่วมกันผลิตกระทงขาย ถ้าเราทำได้แบบนี้ ชุมชนเราก็จะมีประเพณีเกิดขึ้นและกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

ผู้นำทางการศึกษาให้แต่ละคุ้มบ้านเล่าเรื่องดีดี จุดเด่น หรือสิ่งที่อยากจะบอก ดังนี้

คุ้มที่ 1 คุ้มท่าช้างเหนือ นายพิน พาทอง เล่าว่า ท่าช้างฝ่ายเหนือ คือ กลุ่มคนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ทางทิศเหนือแม่น้ำแควพระสะทึงตลอดแนวแม่น้ำ เป็นเรื่องน่าแปลก คือ พื้นที่อาณาเขตเป็นของหมู่ที่ 13 บ้านหนองผูกเต่า ตำบลศาลาลำดวน แต่ประชากรเป็นของหมู่ที่ 6 บ้านท่าช้าง ตำบลศาลาลำดวน สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม เป็นพื้นที่การเกษตร ทำนา มันสำปะหลัง ยาลูกปัด ข้าวโพด มีฝ่ายช่างบ้านท่าช้างอยู่ทางทิศตะวันตก เป็นที่ตั้งวัดเก่าและโรงเรียนเก่า เป็นชุมชนดั้งเดิมที่ก่อตั้งบ้านท่าช้างตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2407 มีพื้นที่สาธารณะ มีศาลปู่ตาหลวง

ผู้นำทางการศึกษากล่าวเสริมว่าเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์น่าสนใจมาก ผู้วิจัยเสริมว่าน่าจะรวบรวมประวัติของศาลปู่ตาหลวงไว้ให้ผู้ผ่านไปมาได้ศึกษาและพัฒนา เช่นเดียวกับศาลเจ้าพ่อพระปรง บ้านหนองผูกเต่า

คุ้มที่ 2 คุ้มท่าช้างใต้ นายคำพอง ด้านพงศ์พันธ์ เล่าว่า แต่ก่อนนั้นคนท่าช้างจะข้ามไปมาหาสู่กันในฤดูแล้ง ส่วนฤดูฝนจะไปมาหาสู่กันไม่ได้ ต่อมาเมื่อมีโรงเรียนจึงได้สร้างสะพานไม้ขึ้นมาให้นักเรียนเดินข้ามไปโรงเรียนและตนเองไปช่วยครูสอนหนังสืออยู่ 4 ปี สมัยครูหวด ไชกลเป็นครูใหญ่ เพราะครูมาบ้างไม่มาบ้าง วันที่มาหรือติดภารกิจก็ไม่มาโรงเรียน จึงจำเป็นต้องไปช่วยสอนแทน ถ้าไม่สอนนักเรียนก็ไม่ได้เรียน นอกจากนี้ยังเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 15 ปี เมื่ออยู่ตรงนี้จึงเห็นความเปลี่ยนแปลงของคุ้มท่าช้างได้ตลอดมา หลังจากสร้างสะพานไม้ข้ามคลองธรรมชาติต่อมาเป็นการสร้างสะพานที่ทำด้วยไม้ รถใหญ่รถบรรทุกสินค้าเกษตรสามารถข้ามได้สะดวก แต่ระดับความสูงของสะพานเพียงครึ่งคลองยังไม่สูงถึงบนดิ่ง ดังนั้น ปีพุทธศักราช 2550 จึงได้งบประมาณมาสร้างสะพานคอนกรีตเชื่อมท่าช้างฝั่งเหนือและท่าช้างใต้

คุ้มที่ 3 คุ้มเนินน้อย นายประจักษ์ ยังมีเล่าว่า คุ้มเนินน้อย อยู่ติดกับคุ้มท่าช้างใต้ สภาพพื้นที่เป็นที่สูง ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าช้าเก่า (เป็นพื้นที่ฝังศพของชาวบ้าน) เกิดขึ้นเนื่องจากประชาชนในคุ้มเนินมะไฟหวาน และคุ้มท่าช้างเหนือแออัด เมื่อคนในชุมชนดังกล่าวเริ่มเพิ่มขึ้น จึงย้ายมาบริเวณดังกล่าว เมื่อคนแรกเข้ามาอยู่ได้ทำให้มีคนอื่น ๆ ย้ายตามมามากขึ้น ปัจจุบันเป็นแหล่งชุมชนที่สำคัญ มีห้องแถวให้เช่า เป็นที่อยู่อาศัยของพนักงานโรงงานเป็นทางผ่านและมีคนสัญจรไปมาตลอดเวลา

คุ้มที่ 4 คุ้มเนินมะไฟหวาน นายสายยนต์ พันดวง เล่าว่า แต่ก่อนก็ยังคงเป็นบ้านท่าช้างเหมือนเดิม ต่อมาเมื่อมีคนมาอยู่เพิ่มขึ้นและสะดวกในการบริหารหมู่บ้าน จึงแยกหมู่บ้านออกเป็นกลุ่มตามลักษณะของพื้นที่เรียกเป็นคุ้ม คุ้มเนินมะไฟหวาน เรียกชื่อนี้เพราะมีต้นมะไฟ 1 ต้น ที่มีรสหวานและคนที่มาอยู่คนแรก คือ จารย์สอน (ผู้รู้ ชาวบ้านจะเรียกว่า จารย์ คือ อาจารย์ หมายถึงผู้ที่ชาวบ้านนับถือว่าเป็นครูของเขา) ต่อมาบริเวณดังกล่าวเป็นศูนย์กลางชุมชน มีโรงเรียน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านและกลุ่มต่าง ๆ เกิดขึ้น และคนต่างถิ่น (ต่างจังหวัด) และปัจจุบันมีชาวต่างชาติเข้ามาอยู่มากขึ้น

คุ้มที่ 5 คุ้มหนองชุมเห็ด ผู้เข้าร่วมกิจกรรมช่วยกันเล่า สรุปได้ว่า พื้นที่ดังกล่าวในอดีตเป็นป่ามีต้นไม้ปกคลุม ทำให้มีเห็ดต่าง ๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก และชาวบ้านจะไปเก็บเห็ดมารับประทานเป็นประจำ เมื่อชุมชนหนาแน่นขึ้น จึงย้ายออกมาอยู่บริเวณดังกล่าว จึงเรียกว่า คุ้มหนองชุมเห็ด

คุ้มที่ 6 คุ้มหนองปลาไหล ผู้เข้าร่วมกิจกรรมช่วยกันเล่า สรุปได้ว่า อดีตคุ้มหนองปลาไหลเป็นที่ลุ่ม เป็นแหล่งน้ำที่มีปลาไหลมาก คนในชุมชนจะไปดักปลาไหล โดยเฉพาะผู้ใหญ่ผางจะไปดักปลาไหลเป็นประจำ บริเวณดังกล่าวจึงเรียกว่า คุ้มหนองปลาไหล

คุ้มที่ 7 คุ้มเนินวัด จากการบอกเล่าของนางเล็ก วันประสม กล่าวว่า บริเวณวัดมีลักษณะเป็นเนิน แต่บริเวณรอบวัดเป็นท้องนา เป็นที่ลุ่มน้ำท่วมในฤดูฝน จึงเรียกว่า เนินวัด ประชาชนในคุ้มเนินวัดจะปลูกบ้านอยู่รอบวัดและริมถนนสายเนินมะไฟหวาน(หมู่ 6 บ้านท่าช้าง) กับบ้านเนินหินกอง หมู่ที่ 8 ตำบลวังตะเคียน อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

ผู้นำทางการศึกษาสอบถามชุมชนว่า เมื่อมีความรู้สึกที่ดีที่ได้เรียนรู้สิ่งดีจากชุมชนจะอย่างไรให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นอีกต่อไปเรื่อย ๆ หรือจะทำอะไรร่วมกันเพื่อให้ชุมชนก้าวหน้า จากนั้นช่วยกันระดมความคิดเห็นได้ข้อสรุปร่วมกัน คือ กลุ่มองค์กรทั้ง 12 กลุ่ม และ 7 คุ้มบ้าน มาเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) ผู้นำองค์กรชุมชนมาพบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 2) มีการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาของชุมชนแต่ละองค์กรร่วมกัน และ 3) เสริมสร้างความร่วมมือและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนโดยการพัฒนากิจกรรมเป็นประเพณีท้องถิ่นร่วมกัน มีข้อตกลงร่วมกัน ดังนี้ 1) ให้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทุกวันเสาร์ที่ 2 ของเดือน เริ่มวันเสาร์ที่ 12 กันยายน 2552 เป็นต้นไป 2) แยกนำทุกองค์กรและคุ้มบ้าน เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง กรณีติดภารกิจให้มอบหมายตัวแทนหรือหมอนเวียนคนในกลุ่มของคนเข้าร่วมกิจกรรม 3) ให้หมอนเวียนผู้ทำหน้าที่ประธานในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไม่มีประธานถาวร 4) ผู้นำทางการศึกษาทำหน้าที่ผู้ประสานงานและเป็นวิทยากรกระบวนการ 5) การพบกันให้มีประเด็น ดังนี้ รายงานความก้าวหน้าหรือความเคลื่อนไหวของกลุ่ม ร่วมแสดงความคิดเห็น มุมมอง การแก้ปัญหาและการพัฒนาร่วมกัน

วันที่ 12 กันยายน พุทธศักราช 2552 ซึ่งเป็นวันนัดพบปะพูดคุยกันของกลุ่มเครือข่ายเลื่อนออกไป เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวมีฝนตกหนัก น้ำท่วม ชาวบ้านต้องเร่งเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวโพดและมันสำปะหลัง และวันที่ 17 กันยายน พุทธศักราช 2552 ศูนย์การเรียนรู้ได้อบรมการทำเว็บไซต์ (Website) ให้กับผู้นำทางการศึกษาของสถานศึกษาบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ โรงเรียนบ้านศาลาลำดวน โรงเรียนบ้านคลองลำอ่างค์ โรงเรียนบ้านท่าระพา โรงเรียนบ้านหนองไทร และโรงเรียนบ้านเหล่ากกโก จำนวน 8 คน และวันที่ 27 กันยายน พุทธศักราช 2552 องค์กรของชุมชนมีการพบกันครั้งแรก ณ โรงเรียนบ้านท่าช้าง มีตัวแทนองค์กรและตัวแทนคุ้มบ้านเข้าประชุม จำนวน 12 คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ กลุ่มรถเร่ เกษตรธรรมชาติ คนตรีพื้นบ้าน ชาวนา ผู้สูงอายุ หมอพื้นบ้าน และตัวแทนคุ้มบ้าน การประชุมมีดังนี้ ประเด็นที่ 1 การจัดทำข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนบ้านท่าช้าง ข้อมูลเก็บครบถ้วนทุกด้าน ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานแต่ละคุ้มบ้าน ภาพถ่ายสถานที่สำคัญ แผนที่หมู่บ้านและคุ้มบ้านลักษณะเด่น ๆ ของคุ้มบ้าน ส่วนที่เหลือเป็นการจัดระบบเอกสารเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ ประเด็นที่ 2 การพัฒนาแกนนำองค์กรชุมชน ส่วนที่เหลือขณะนี้คือ การจัดทำฐานข้อมูลของกลุ่ม ซึ่งได้กำหนดหัวข้อไว้แล้ว คือ ชื่อกลุ่ม เหตุผล หรือความเป็นมาที่เกิดกลุ่ม วัตถุประสงค์ แกนนำคนสำคัญ กิจกรรมที่ทำ ผลที่เกิดขึ้น องค์ความรู้ที่ใช้

ในกิจกรรม ปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ และขอให้ที่ประชุมพิจารณากลุ่มองค์กรที่มีการดำเนินกิจกรรมชัดเจน ประเด็นที่ 3 การเปิดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโรงเรียนบ้านท่าช้าง ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อการพัฒนา ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน วันที่ 9 ตุลาคม พุทธศักราช 2552 เวลา 09.09 น. ชุมชนได้เข้าร่วมในพิธีเปิดศูนย์การเรียนรู้ ประกอบด้วย ห้องประชุม อบรม สัมมนา ห้องคอมพิวเตอร์ ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร และการพัฒนา เช่น คอมพิวเตอร์ การสืบค้นข้อมูลทางเว็บไซต์ การทำเทคนิคนำเสนอ (Power Point) คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การรับส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-Mail) ข้อมูลองค์กรชุมชน เครือข่ายและกิจกรรมการพัฒนา เป็นต้น ศูนย์บริการข้อมูลสารสนเทศและการประสานงานเครือข่ายองค์กรชุมชนและเครือข่ายภาคภายนอก และวันที่ 3 ตุลาคม พุทธศักราช 2552 องค์กรชุมชนได้พบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ได้ข้อสรุปให้ทุกกลุ่มองค์กร ตรวจสอบ เติมเต็ม และยืนยันข้อมูลให้สมบูรณ์ และสรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่าน และในวันเดียวกันชุมชนร่วมกันติดธงชาติเพื่อเตรียมงานทอดกฐินสามัคคี

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนต้นแบบกับชุมชนที่ศึกษา ผู้นำทางการศึกษานำชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2552 ณ ห้องประชุมวิทยาลัยชุมชน จังหวัดสระแก้ว มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้แทนผู้นำทางศาสนา ได้แก่ นายบุญศรี เออาพร ผู้นำทางการศึกษา ได้แก่ นายผดุง บาลลา นายวิทยา วรวิทย์วัฒน์ ผู้นำปกครอง ได้แก่ นายสาขนต์ พันดวง ผู้ใหญ่บ้าน นายนิเวศน์ ทองละเอียด และนายประยูร ยังมี สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลศาลาลำดวน ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมพื้นบ้านประเภทจักสาน ได้แก่ นางแพง เพชร เกษตรผสมผสาน ได้แก่ นางสมบูรณ์ คำนวินหาร ช่างพื้นบ้าน ได้แก่ นายวิญญู แสนพันคอน ชาวชน ได้แก่ นายพิรงชัย บุรีเกษม

กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ นิทรรศการหนังสือประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านท่าช้าง กิจกรรมเครือข่ายองค์กรชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อการพัฒนา ผลิตภัณฑ์เกษตรผสมผสาน ผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ และเครื่องมือจับสัตว์น้ำของกลุ่มประมงพื้นบ้าน

การปฏิบัติการในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้นำทางการศึกษาชุมชนบ้านท่าช้าง สรุปได้ ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 สรุปการปฏิบัติการในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของ
ผู้นำทางการศึกษาชุมชนบ้านท่าช้าง

วัน เดือน	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
22 เมษายน 2552	เตรียมชุมชน โดยการสื่อสารสร้างความเข้าใจ และขยายแนวคิดในชุมชน	ชุมชนรับรู้ ให้ความร่วมมือ และเข้าร่วมกิจกรรม
24-26 เมษายน 2552 27 เมษายน 2552	ศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน ครั้งที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ สังเกต สัมภาษณ์และสอบถาม ครั้งที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสนทนากลุ่ม	- ได้ข้อมูลพื้นฐานชุมชนเบื้องต้น และ ได้ผู้ให้ข้อมูลหลัก - ได้ข้อมูลพื้นฐานชุมชน ชุมชนเรียนรู้ ร่วมกัน ผู้นำทางการศึกษามีความรู้ เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานชุมชน มีทักษะ กระบวนการเรียนรู้
27 พฤษภาคม 2552	ย้อนกลับข้อมูลและค้นหาความต้องการ โดย การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (เวที ชาวบ้าน) และค้นหาความต้องการ โดยการระดม ความคิด	- ชุมชนได้ตรวจสอบและเพิ่มเติมข้อมูล ได้เรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับชุมชนของตน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ - ได้กิจกรรมจัดทำประวัติชุมชน พัฒนา ผู้นำ และศูนย์ข้อมูลชุมชน
11 มิถุนายน 2552 12 มิถุนายน 2552 18,25 มิถุนายน 2552 30 มิถุนายน 2552 7 กรกฎาคม 2552	ดำเนินกิจกรรม - การเตรียมการก่อนเริ่มกิจกรรม - เสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และ ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา - การเริ่มต้นกิจกรรม - การดำเนินกิจกรรม	- ขยายแนวคิด หาแนวร่วมดำเนินการ และผู้รับผิดชอบ - ได้แนวทางเริ่มกิจกรรม และแนว นโยบายดำเนินกิจกรรม - ตั้งคณะทำงานดำเนินการ 4 คณะ - ชุมชนร่วมกิจกรรม - ประวัติชุมชน พัฒนาผู้นำศูนย์การเรียนรู้
11 มิถุนายน 2552 เป็นต้นมา 6 สิงหาคม 2552	- การประเมินกิจกรรม - การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ ร่วมกับผู้นำทางการศึกษาชุมชนที่ปฏิบัติการ	- ความก้าวหน้ากิจกรรม และดำเนินการ ได้ต่อเนื่อง - ได้ข้อเสนอแนะทางเลือกการแก้ไขปัญหา และแนวทางการดำเนินกิจกรรมต่อไป
24,29 สิงหาคม 2552 12,17,27 กันยายน 2552 3,9 ตุลาคม 2552	ปรับปรุงและพัฒนา	- ปรับปรุงข้อมูลชุมชน อบรมเสริมสร้าง ศักยภาพผู้นำ และเปิดศูนย์การเรียนรู้ ชุมชน
12 พฤศจิกายน 2552	แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนต้นแบบและ ชุมชนปฏิบัติการอื่น	- ชุมชนเป็นศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้ เทคโนโลยีและสารสนเทศ

การปฏิบัติการในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้นำทาง
การศึกษาชุมชนบ้านห้วยกุ่มแจ ชุมชนบ้านแก่งสี่เสียด และชุมชนบ้านท่าช้าง สรุปได้ ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 สรุปการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนต้นแบบและชุมชนที่ปฏิบัติการ

กิจกรรม	วิธีการ	ผลที่ได้รับ
เตรียมชุมชน	การสื่อสารทำความเข้าใจ และขยายแนวคิดในชุมชน	ชุมชนรับรู้ ให้ความร่วมมือ และเข้าร่วมกิจกรรม
ศึกษาข้อมูล พื้นฐานชุมชน	ครั้งที่ 1 เก็บข้อมูลโดยการ สังเกต สัมภาษณ์ สอดถาม ครั้งที่ 2 เก็บข้อมูลโดย การสนทนากลุ่ม	- ได้ข้อมูลพื้นฐานชุมชนเบื้องต้นและผู้ให้ข้อมูลหลัก - ได้ข้อมูลพื้นฐานชุมชน ชุมชนเรียนรู้ร่วมกัน ผู้นำทางการ ศึกษามีความรู้เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานชุมชน มีทักษะกระบวนการ เรียนรู้
ย้อนกลับข้อมูล และค้นหาความ ต้องการ	- การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ - การระดมความคิด	- ชุมชนได้ยืนยันและเพิ่มเติมข้อมูล เรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนของตน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน ได้กิจกรรม - ชุมชนห้วยกุ่มแจ - จัดทำข้อมูลประวัติชุมชน แผนที่แผนที่ ประเพณีชุมชน - ชุมชนแก่งสี่เสียด จัดทำประวัติชุมชน ศาลเจ้าพ่อเสือ โรงสีข้าว - ชุมชน ท่าช้าง ได้กิจกรรมจัดทำหนังสือประวัติชุมชน พัฒนา ผู้นำ และศูนย์ข้อมูลชุมชน
ดำเนินกิจกรรม	- เตรียมการก่อนเริ่มกิจกรรม - แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และผู้อำนวยการเขต พื้นที่ - การเริ่มต้นกิจกรรม - การดำเนินกิจกรรม	- สร้างความเข้าใจขยายแนวคิด หาแนวร่วมดำเนินการ - ได้แนวทางเริ่มกิจกรรม และแนวนโยบายดำเนินการ - ตั้งคณะทำงานดำเนินการตามกิจกรรม - ชุมชนร่วมกิจกรรม
การประเมิน กิจกรรม	- ประเมินโดยสาธารณะแบบ เสริมพลัง - แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกับผู้นำทางการศึกษาอื่น	- ความก้าวหน้ากิจกรรม และปัญหาและอุปสรรค - ได้ข้อเสนอแนะทางเลือกการแก้ไขปัญหา และแนวทางการดำเนินกิจกรรมต่อไป
ปรับปรุงและ พัฒนา	- ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกัน ปรับปรุงและพัฒนา	- ชุมชนห้วยกุ่มแจ - หล่อเทียนจำนำพรรษาและปลูกสมุนไพรม - ชุมชนแก่งสี่เสียด - ตั้งศูนย์การเรียนรู้โรงสีข้าว - ชุมชนท่าช้าง - ทำหนังสือประวัติชุมชน พัฒนาผู้นำองค์กร และเปิดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
แลกเปลี่ยน เรียนรู้ ร่วมกัน	การเรียนรู้ร่วมกันชุมชน ต้นแบบและชุมชนปฏิบัติการ	- ชุมชนตั้งเป็นศูนย์ การเรียนรู้ 5 ชุมชน 5 ศูนย์เครือข่ายกิจกรรม การเรียนรู้ร่วมกัน

ผลการเสริมสร้างผู้นำทางการศึกษาในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ผลการเสริมสร้างผู้นำทางการศึกษาในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีดังนี้

1. การเรียนรู้ของผู้นำทางการศึกษา
2. การเรียนรู้ของคนในชุมชน

กระบวนการเรียนรู้ของผู้นำทางการศึกษา สรุป ได้ดังนี้

การเรียนรู้ ผู้นำทางการศึกษาเรียนรู้จากการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ การเรียนรู้ชุมชนที่มีกระบวนการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบ ดูงานชุมชนที่สนใจ แนวคิด ทักษะกระบวนการเรียนรู้ ศักยภาพของชุมชนและตนเอง แนวคิดและแนวปฏิบัติในกระบวนการเรียนรู้ และการวางแผนการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง และเรียนรู้จากการปฏิบัติการในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ได้แก่ การเตรียมชุมชน การศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน การย้อนกลับข้อมูลและค้นหาความต้องการของชุมชน การดำเนินกิจกรรมของชุมชนแบบมีส่วนร่วม การประเมินกิจกรรมโดยสาธารณะแบบเสริมพลังและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันของชุมชนที่เกี่ยวข้อง

วิธีการเรียนรู้ โดยวิธีการ 1) ศึกษาเอกสารความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ชุมชน 2) เสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวิทยากรชุมชนที่มีกระบวนการเรียนรู้ที่สำเร็จเป็นต้นแบบ 3) ศึกษาดูงานและเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนที่สนใจ 4) ฟังการบรรยายเสริมความรู้จากวิทยากรชุมชนและ ผู้รู้ 5) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง 6) เสริมความรู้จากผู้รู้/ผู้วิจัย (ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาและผู้วิจัย) 7) เชื่อมชมนิทรรศการกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนอื่น 8) ปฏิบัติจริงในกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน และ 9) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชนต้นแบบและชุมชนปฏิบัติการอื่น

ช่องทางสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ชุมชน และเครือข่าย

ลักษณะการเรียนรู้ คือ เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ชุมชน และการปฏิบัติจริงในกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

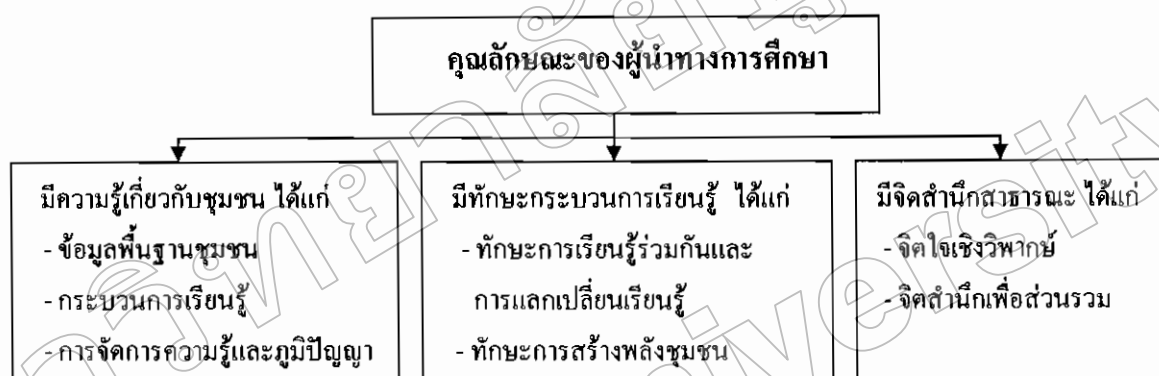
กระบวนการเรียนรู้ของผู้นำทางการศึกษา สรุปได้ดังภาพที่ 9

ภาพที่ 9 กระบวนการเรียนรู้ของผู้นำทางการศึกษา

ผลการเรียนรู้ทำให้ผู้นำทางการศึกษามีคุณลักษณะ ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ มีความรู้เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานชุมชน กระบวนการเรียนรู้ และการจัดการความรู้และภูมิปัญญาของชุมชน
 2. มีทักษะกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทักษะการสร้างพลังชุมชน
 3. มีจิตสาธารณะ ได้แก่ จิตใจเชิงวิพากษ์และจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม
- คุณลักษณะผู้นำทางการศึกษาที่เข้าร่วมปฏิบัติการ สรุปได้ ดังภาพที่ 10

ภาพที่ 10 คุณลักษณะของผู้นำทางการศึกษาที่เข้าร่วมปฏิบัติการ

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน สรุป ได้ดังนี้

การเรียนรู้ของชุมชน ได้แก่ การเรียนรู้จากวิธีการดำรงชีพตั้งแต่ระดับบุคคล ถึงชุมชน เครือข่าย กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน และกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนต้นแบบ และชุมชนที่ปฏิบัติการ

วิธีการเรียนรู้ ได้แก่ 1) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวิธีการดำรงชีพ 2) ปรัชญาหรือขอคำแนะนำ ผู้รู้/ภูมิปัญญา 3) เรียนรู้จากผู้นำทางการศึกษา 4) เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 5) ศึกษาดูงาน กิจกรรมที่สนใจ 6) ฟังบรรยายจากผู้รู้ 7) เข้าร่วมประชุม 8) เชื่อมชมนิทรรศการ 9) ปฏิบัติจริง

ช่องทางสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้ระดับบุคคลในวิธีการดำรงชีพ ระดับ กลุ่ม องค์กรชุมชน และระดับชุมชนเครือข่าย

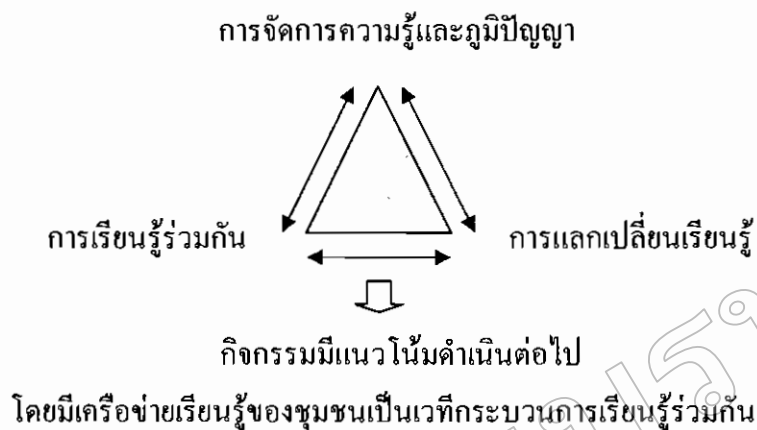
ลักษณะการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้ในวิธีการดำรงชีพและตามลักษณะอาชีพของตน นำ บริบทของชุมชนหรือความต้องการหรือความกดดันในวิธีการดำรงชีพมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ร่วมกัน และปฏิบัติการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนและเครือข่าย

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ปฏิบัติการ สรุปได้ ดังภาพที่ 11

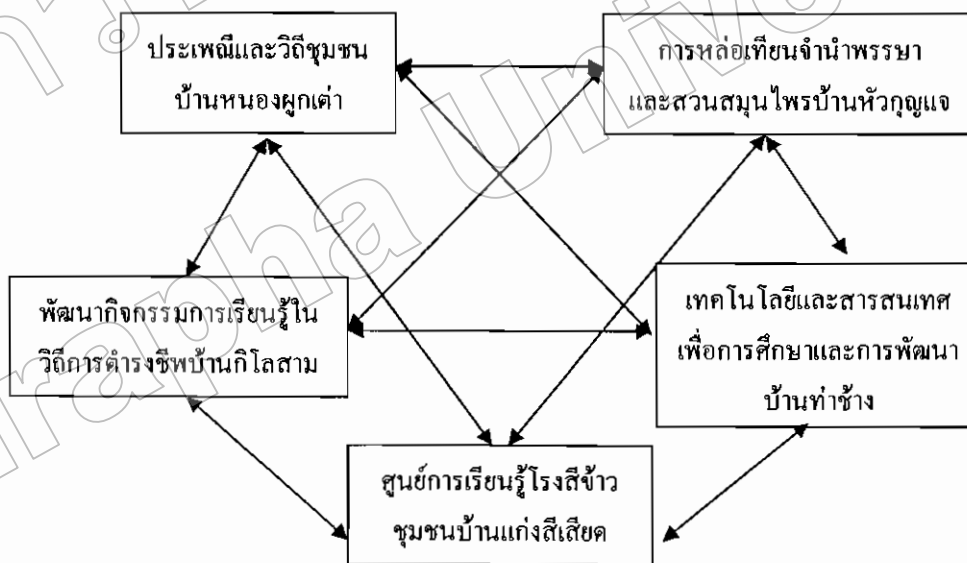

ภาพที่ 11 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ปฏิบัติการ

ผลการเรียนรู้ทำให้ชุมชนมีการจัดการความรู้และภูมิปัญญาของชุมชน การเรียนรู้ร่วมกัน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตั้งแต่ระดับบุคคลในวิถีการดำรงชีพถึงกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับชุมชนและเครือข่าย มีแนวโน้มดำเนินกิจกรรมต่อไป โดยมีเครือข่ายเรียนรู้ของชุมชนต้นแบบและชุมชนที่ปฏิบัติการเป็นพื้นที่กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ดังภาพที่ 12 และ 13

ภาพที่ 12 การเรียนรู้ของชุมชนที่เข้าร่วมปฏิบัติการ

ภาพที่ 13 ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนต้นแบบและชุมชนที่ปฏิบัติการ

สรุปแนวทางการเสริมสร้างผู้นำทางการศึกษาในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

แนวทางการเสริมสร้างผู้นำทางการศึกษาในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สรุปได้ ดังนี้

1. ค้นหาผู้นำทางการศึกษาที่มีคุณลักษณะ ดังนี้
 - 1.1 เป็นผู้นำทางการศึกษาที่อาศัยอยู่หรือปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชน
 - 1.2 มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน
 - 1.3 สนใจกิจกรรมของชุมชน
 - 1.4 สนับสนุนการเข้าร่วมปฏิบัติการ
2. เสริมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนให้ผู้นำทางการศึกษา ดังนี้
 - 2.1 เรียนรู้ชุมชนที่มีกระบวนการเรียนรู้ประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบ เช่น ชุมชนที่เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
 - 2.2 เรียนรู้ชุมชนที่สนใจ เช่น การศึกษาดูงานและเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของพื้นที่ปฏิบัติการของผู้นำทางการศึกษา
 - 2.3 เรียนรู้แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีกระบวนการเรียนรู้ ผู้ใหญ่ เช่น ลักษณะการเรียนรู้ ความเชื่อเกี่ยวกับมนุษย์ ความต้องการความรู้ของมนุษย์ การเรียนรู้และการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ เพื่อให้เข้าใจในลักษณะการเรียนรู้ของคนในชุมชน
 - 2.4 ทักษะกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้ร่วมกัน ทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การสื่อสาร การทำความเข้าใจ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การย้อนกลับและค้นหาความต้องการ การจัดเวทีชาวบ้านแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และการทำงานร่วมกัน เพื่อให้กิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และทักษะการสร้างพลังชุมชน เช่น การเชื่อมโยงบุคคล กลุ่ม องค์กร ชุมชน เครือข่าย และผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้กิจกรรมการเรียนรู้ดำเนินการได้อย่างมีพลัง
 - 2.5 ประเมินศักยภาพชุมชนและตนเองร่วมกัน ได้แก่ การประเมินจุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา ปัญหาและอุปสรรค โอกาสในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และการประเมินศักยภาพของตนเอง ทั้งโดยบทบาทหน้าที่ บทบาททางสังคม และด้วยจิตสำนึกสาธารณะเพื่อเรียนรู้ศักยภาพชุมชนและผู้นำทางการศึกษาที่ปฏิบัติการ
 - 2.6 เรียนรู้แนวคิดและแนวปฏิบัติร่วมกัน ได้แก่ กระบวนทัศน์ต่อชุมชน และแนวปฏิบัติกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อให้ผู้นำทางการศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน

2.7 วางแผนกิจกรรมและปฏิทินการปฏิบัติงานร่วมกัน เช่น การวางแผนกิจกรรม
ขั้นตอนการปฏิบัติงาน ปฏิทินการปฏิบัติงาน เพื่อเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง

3. ผู้นำทางการศึกษาปฏิบัติการในกระบวนการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้

3.1 เตรียมชุมชน โดยการสื่อสารทำความเข้าใจ ขยายแนวคิดให้ชุมชนรับรู้

3.2 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานชุมชน โดยการสังเกต สัมภาษณ์ สอบถามอย่างไม่เป็น
ทางการ และการสนทนากลุ่ม

3.3 ย้อนกลับข้อมูลพื้นฐานชุมชน โดยการจัดเวทีชาวบ้าน และค้นหาความต้องการ
โดยการระดมความคิด

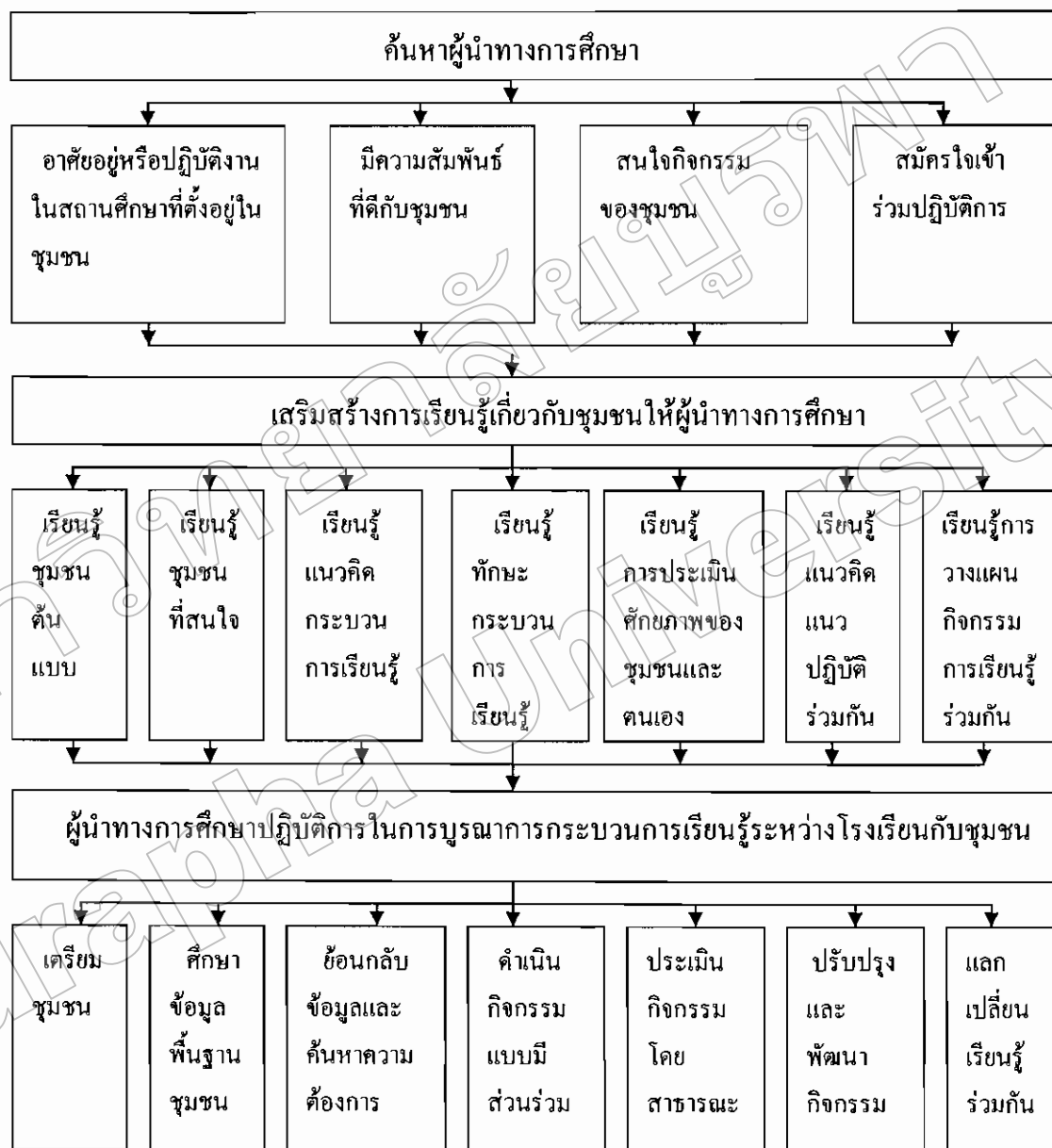
3.4 ดำเนินกิจกรรม โดยชุมชนมีส่วนร่วม

3.5 ประเมินกิจกรรม โดยสาธารณะแบบเสริมพลัง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

3.6 ปรับปรุงและพัฒนากิจกรรม โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดำเนินการร่วมกันจนกิจกรรม
บรรลุเป้าหมายเป็นที่พึงพอใจ

3.7 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยการนำชุมชนและกระบวนการเรียนรู้เข้าร่วม
แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนต้นแบบและชุมชนที่ปฏิบัติการ

แนวทางการเสริมสร้างผู้นำทางการศึกษาในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่าง
โรงเรียนกับชุมชน สรุปได้ ดังภาพที่ 14

ภาพที่ 14 แนวทางการเสริมสร้างผู้นำทางการศึกษาในการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ระหว่าง
โรงเรียนกับชุมชน